

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AFET OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cansu KELEŞ

Danışman: Doç. Dr. Ufuk SÖZCÜ

TOKAT- 2025

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Ufuk SÖZCÜ danışmanlığında hazırlamış olduğum “Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

24/11/2025

Cansu KELEŞ

JÜRİ KABUL VE ONAY

Cansu KELEŞ tarafından hazırlanan “**Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı **24/11/2025** tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı/ Sosyal Bilgiler Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Üye (Danışman): Doç. Dr. Ufuk SÖZCÜ

.....

Üye (Başkan): Doç. Dr. Abdullah TÜRKER

.....

Üye: Doç. Dr. Ayşe ÇAĞLAR

.....

ONAY

.../.../2025

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışma, yüksek lisans eğitimimin ders döneminde yapmış olduğum “*Doğal Afet Okuryazarlığı*” sunumum ile, yine ders döneminde yazmış olduğum “*Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Afet Eğitimi Açısından İncelenmesi*” adlı makalem ve beraberinde danışman hocamın da bu alanda çalışmalar yapması beni afet okuryazarlığı üzerine çalışma yapma konusunda güdülemiştir. Tez sürecinde akademik ve duygusal olarak birçok zorlukla karşılaşsam da bu çalışmanın okuyuculara sunacağı bilgi ve donanımı düşündükçe motivasyonum artmıştır.

Yapmış olduğum çalışma üniversite öğrencilerine yönelik bir çalışmadır. Üniversite öğrencilerini seçmemin sebebi bu kitlenin kilit bir noktada olmasıdır. Hem öğrenci olmaları hem de topluma karışmaya çok yakın olma durumları beni bu grup ile çalışma yapmaya teşvik etmiştir. Benzer bir çalışmanın ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri, farklı meslek grupları ve örnek bir çalışma grubu ile de yürütülmesini ve bu çalışmanın toplumsal düzeyde bir afet okuryazarlığı girişiminin başlatılmasına öncülük etmesini temenni ederim.

Saygılarımla,

Cansu KELEŞ

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının her aşamasında bilgi, birikim ve duruşuyla bana yalnızca akademik rehberlik sunmakla kalmayıp, aynı zamanda akademide nasıl bir araştırmacı ve nasıl bir hoca olunması gerektiğini öğreten danışmanım Doç. Dr. Ufuk SÖZCÜ' ye en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Kendisinden, ilmin bir emanet olduğunu ve bu emaneti layıkıyla, tevazu ve sorumlulukla iletirmek gerektiğini öğrenmiş olmak benim için bu sürecin en kıymetli kazanımıdır. Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca desteklerini her zaman hissettiren Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı hocalarıma da ayrı ayrı teşekkür ederim. Öğrenci–hoca ilişkisinin ötesine geçen samimi yaklaşımları, akademik yolculuğuma değer katmıştır.

Bu çalışmanın veri toplama sürecinde, yalnızca bilimsel katkı sunmak adına derslerinin bir kısmını benimle paylaşan, öğrencileri yönlendiren ve samimiyetle destek veren diğer fakültelerdeki değerli hocalarıma da gönülden teşekkür ederim. 1103 öğrenciden oluşan bu geniş veri grubunun toplanmasında gösterdikleri iyi niyet ve iş birliği unutulmayacaktır. Çalışmamın kalbini oluşturan değerli öğrencilere, katkıları ve emekleri için ayrıca teşekkür ederim. Bu araştırma, sizlerin katılımıyla anlam kazanmış ve şekillenmiştir.

Bu süreç yalnızca akademik değil, aynı zamanda duygusal bir dayanıklılık süreciydi. Yanımda olup moralimi tazeleyen, bir fincan çayla, bir telefon konuşmasıyla “devam et” diyen canım dostlarıma teşekkür ederim. Annem, babam ve kardeşim; her koşulda maddi ve manevi desteklerinizle yanımda oldunuz, bana güç ve cesaret verdiniz. Sizlere sonsuz teşekkür ederim.

Ve son olarak...Bu yolculuk, küçük bir köyde başlayıp “hayat buradan ibaret değil” diyerek yola çıkan, “Yapamazsın” diyenlere kulak asmadan her zorlukta yeniden ayağa kalkan, emek veren ve çaba gösteren birinin ilk adımıdır. En büyük teşekkürü önce Rabbime, sonra da her düşüşte beni yeniden kaldıran, içimde hiç sönmeyen mücadelecî ruhuma ediyorum. Kendimle gurur duyuyorum.

Sevgi ve saygılarımla...

Cansu KELEŞ

İTHAF

Bu tezi, bana manevi destek vererek yanımda olan, varlıklarını her zaman bir gölge gibi hissettiğim yüksek lisans sürecimde vefat eden ve artık fiziki olarak yanımda olamayan iki kıymetli insana; anneannem Feriha Balcı ile büyükbabam Hami Balcı'ya armağan ediyorum...

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AFET OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Keleş, Cansu

Yüksek Lisans, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ufuk Sözcü

Kasım 2025, xviii +137 sayfa

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve afet okuryazarlığını oluşturan alt boyutlar olan zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme üzerindeki çeşitli değişkenlerin etkilerini ortaya koymaktır. Araştırma kapsamında, öğrencilerin afet okuryazarlık düzeyleri, cinsiyet, , afet konularını içeren bir ders alma, herhangi bir afet yaşama, afetle ilgili faaliyetlere katılım, afetle ilgili resmi/özel kurum bilgisi, kampüsteki acil toplanma yerini ve afet planını bilme, afet bölgesine gönüllü olma ve afet okuryazarlığı becerisine yönelik kendini yeterli görme, akademik ortalama ve fakülte durumlarına göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Araştırmada nicel araştırma modellerinden biri olan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2024-2025 Eğitim-Öğretim yılında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde öğrenim gören üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise seçkisiz olmayan örneklem türlerinden kolay ulaşılabilir örnekleme grubu ile farklı fakülte ve bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinden oluşturmaktadır. Katılımcıların 642'sinin kadın (%58,2) ve 461'inin erkek (%41,8) olmak üzere toplam 1103 öğrenciden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak kullanılan "Afet Okuryazarlığı Ölçeği" isimli anket formu yüz yüze ve çevrimiçi olarak gönüllülük esasına dayalı bir şekilde uygulanmıştır. Araştırmanın analizleri SPSS 27.0 programı kullanılarak yapılmış; verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler, t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve anlamlı farklılıkların belirlenmesinde TUKEY testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. Araştırma bulguları, üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlık düzeylerinin genel olarak orta seviyede olduğunu göstermektedir. Cinsiyet değişkenin, zarar azaltma

ve iyileştirme alt boyutlarında; afet konularını içeren ders alma değişkenin, zarar azaltma alt boyutunda, resmi/özel kurum ismi bilme değişkenin zarar azaltma, hazırlık ve müdahale alt boyutlarında farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Afet yaşama durumu, afetle ilgili faaliyetlere katılım, kampüsteki acil toplanma yerini ve afet planını bilme, gönüllülük ve kendini yeterli görme değişkenleri, afet okuryazarlığının hiçbir alt boyutunda anlamlı bir fark oluşturmamıştır. Buna karşılık, akademik başarı ve öğrenim görülen fakülte değişkenlerinin afet okuryazarlığının tüm alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin genel afet okuryazarlık ve zarar azaltma alt boyutu düzeylerinin sınırlı, hazırlık boyutu düzeylerinin yetersiz, müdahale ve iyileştirme boyutu düzeylerinin ise yeterli olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığını artırmaya yönelik çalışmaların daha sistemli, bütüncül ve uygulamalı eğitimlerle desteklenebileceğine işaret etmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, bu tür eğitim uygulamalarının öğrencilerin bilgi ve farkındalık düzeylerini geliştirmede önemli katkılar sağlayabileceği önerilmektedir. Üniversite düzeyinde afet okuryazarlığını güçlendirmek için eğitimler zorunlu, kapsamlı ve uygulamalı hâle getirilebilir; tatbikat, seminer ve farkındalık programları ile öğrencilerin bilgi, beceri ve farkındalık düzeyleri bütüncül olarak artırılması açısından önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Okuryazarlık, Afet Okuryazarlığı, Afet Yönetimi, Üniversite Öğrencileri.

ABSTRACT

AN ANALYSIS OF UNIVERSITY STUDENTS' DISASTER LITERACY LEVELS

Keleş, Cansu

Master's Degree, Turkish and Social Sciences Education Department

Thesis Advisor: Assoc. Doç. Dr. Ufuk Sözcü

November 2025, xviii+137 page

The purpose of this study is to determine university students' disaster literacy levels and to reveal the effects of various variables on the sub-dimensions that constitute disaster literacy, namely damage reduction, preparedness, response, and recovery. Within the scope of the research, it was investigated whether students' disaster literacy levels, gender, taking a course on disaster topics, experiencing any disaster, participating in disaster-related activities, knowledge of official/private institutions related to disasters, knowing the emergency assembly point and disaster plan on campus, volunteering in disaster areas, and self-perceived competence in disaster literacy skills, academic average, and faculty status. The descriptive survey model, one of the quantitative research models, was used in the study. The population of the study consists of university students enrolled at Tokat Gaziosmanpaşa University in the 2024-2025 academic year. The sample of the study consists of university students studying in different faculties and departments, selected using a non-random sampling type, namely the easily accessible sampling group. The participants consisted of a total of 1,103 students, 642 of whom were female (58.2%) and 461 of whom were male (41.8%). The questionnaire form titled “Disaster Literacy Scale,” which was used as the data collection tool, was administered face-to-face and online on a voluntary basis. The research analyses were performed using the SPSS 27.0 program; descriptive statistics, t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and TUKEY test were used to evaluate the data and determine significant differences. The significance level was set at $p < 0.05$. The research findings show that university students' disaster literacy levels are generally at an intermediate level. Differences were found in the gender variable in the damage reduction and recovery sub-dimensions; in the variable of taking courses related to disaster topics in the damage reduction sub-dimension; and in the

variable of knowing the name of official/private institutions in the damage reduction, preparedness, and response sub-dimensions.

The variables of disaster experience, participation in disaster-related activities, knowledge of the emergency assembly point and disaster plan on campus, volunteering, and self-efficacy did not create a significant difference in any sub-dimension of disaster literacy. In contrast, the variables of academic achievement and faculty of study were found to show significant differences in all sub-dimensions of disaster literacy. According to the results of the study, it was determined that university students' overall disaster literacy and damage reduction sub-dimension levels were limited, their preparedness sub-dimension levels were insufficient, and their response and recovery sub-dimension levels were adequate. These results indicate that efforts to increase university students' disaster literacy can be supported by more systematic, comprehensive, and practical training. In line with the findings, it is suggested that such educational practices can make significant contributions to improving students' knowledge and awareness levels. To strengthen disaster literacy at the university level, education can be made mandatory, comprehensive, and practical; drills, seminars, and awareness programs can be recommended to holistically improve students' knowledge, skills, and awareness levels.

Keywords: Disaster, Literacy, Disaster Literacy, Disaster Management, University Students.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ KABUL VE ONAY	ii
ÖNSÖZ	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İTHAF.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
KISALTMALAR ve SİMGELER LİSTESİ.....	xvii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	7
Önem	8
Sayıtlılar	9
Sınırlılıklar	9
Tanımlar	10
BÖLÜM II	11
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	11
Afet ile İlgili Kavramlar	11
Afet Kavramı	12
Afetlerin Sınıflandırılması	14

Etkiledikleri Alana Göre Afetler.....	14
Vefat Eden Kişi Sayısına Göre Afetler	15
Türlerine Göre Afetler	15
Dünya’ da ve Türkiye’ de Afetler.....	25
Dünya’ da Afetler.....	25
Türkiye’ de Afetler.....	29
Afet Yönetimi	33
Bütünleşik Afet Yönetimi.....	34
Afet Yönetim Evreleri	35
Risk Yönetimi	35
Zarar Azaltma	36
Hazırlık	36
Kriz Yönetimi	37
Müdahale	37
İyileştirme	38
Afetin Doğal ve Beşerî Etkileri	39
Türkiye’ de Afet Yönetimi	40
Okuryazarlık	42
Afet Okuryazarlığı	45
BÖLÜM III	48
YÖNTEM	48
Araştırma Modeli	48
Evren ve Örneklem/ Çalışma Grubu	48
Veri Toplama Araçları	59
Veri Toplama Süreci	60
Verilerin Analizi.....	61

BÖLÜM IV	63
BULGULAR.....	63
Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Düzeylerine Yönelik İndeks Sonuçları.....	63
Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Cinsiyete Göre t- testi Sonuçları	64
Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları Puanlarının Afet Konularını İçeren Ders Alma Durumlarına Göre t- testi Sonuçları.....	66
Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Afet Yaşama Durumuna Göre t- testi Sonuçları	67
Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Afetler ile İlgili Faaliyetlere Katılmalarına göre t- testi Sonuçları	68
Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Afetlerle İlgili Resmi ya da Özel Kurum İsmi Bilme Durumlarına Göre t- testi Sonuçları	70
Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Kampüsteki Acil Toplanma Yerini Bilme Durumuna Göre t- testi Sonuçları	71
Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Kampüsteki Afet Planını Bilme Durumuna Göre t- testi Sonuçları	72
Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Bir Afet Durumunda Afet Bölgesinde Görevlendirilmeye Dair Gönüllülük Durumuna Göre t- testi Sonuçları	74
Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Afet Okuryazarlığı Konusunda Kendilerini Yeterli Görme Durumuna Göre t- testi Sonuçları	75
Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Toplam ve Alt Boyutlarına Ait Puanlarının Not Ortalamalarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	76
Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Toplam ve Alt Boyutlarına Ait Puanlarının Üniversite Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Fakültelerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	79

BÖLÜM V	85
TARTIŞMA	85
BÖLÜM VI.....	101
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	101
Sonuçlar.....	101
Öneriler	105
KAYNAKÇA.....	109
EKLER.....	127
Ek 1. Etik Kurul	127
Ek 2. Afet Okuryazarlığı Ölçeği	128
Ek 3. Ölçme Aracı Kullanım İzni.....	140
Ek 4. Araştırma Uygulama İzin Belgesi	141
Ek 5. Özgeçmiş	143

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Türkiye Afet Müdahale Planı	13
Tablo 2. Dünyada Gözlemlenen Afet Türleri	16
Tablo 3. 1970- 2024 Yıllar Arasında Meydana Gelen Büyük Afetler.....	26
Tablo 4. 2023 Yılında Meydana Gelen Afetlerin 2003- 2022 Yıllık Ortalamasıyla Karşılaştırılması.....	28
Tablo 5. 1900 ile 2024 Yılları Arasında Türkiye’de Yaşanmış Büyük Afetler.....	40
Tablo 6. Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı	49
Tablo 7. Çalışma Grubunun Fakültelere Göre Dağılımı	50
Tablo 8. Öğrencilerin Fakültelerdeki Bölümlere Göre Dağılımı	51
Tablo 9. Çalışma Grubunun Genel Akademik Ortalamalarına Göre Dağılımı	54
Tablo 10. Çalışma Grubunun Yaşadığı Coğrafi Bölge Durumuna Göre Dağılımı	54
Tablo 11. Çalışma Grubunun Afet Yaşama Durumlarına Göre Yaşadıkları Afet Türlerinin Dağılımı.....	55
Tablo 12. Çalışma Grubuna Ait Dağılımlar.....	56
Tablo 13. Çalışma Grubunun Afetlerle İlgili Resmi veya Özel Kurum İsmi Belirtme Durumuna Göre Dağılım.....	58
Tablo 14. AFOY Ölçeği puan kategorileri	60
Tablo 15. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Düzeylerine Yönelik İndeks Sonuçları	63
Tablo 16. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Cinsiyete Göre t- testi Sonuçları	64
Tablo 17. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları Puanlarının Afet Konularını İçeren Ders Alma Durumlarına Göre t- testi Sonuçları.....	66
Tablo 18. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Afet Yaşama Durumuna Göre t- testi Sonuçları	67

Tablo 19. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Afetler ile İlgili Faaliyetlere Katılmalarına göre t- testi Sonuçları.....	68
Tablo 20. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Afetlerle İlgili Resmi ya da Özel Kurum İsmi Bilme Durumlarına Göre t- testi Sonuçları	70
Tablo 21. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Kampüsteki Acil Toplanma Yerini Bilme Durumuna Göre t- testi Sonuçları	71
Tablo 22. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Kampüsteki Afet Planını Bilme Durumuna Göre t- testi Sonuçları	72
Tablo 23. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Bir Afet Durumunda Afet Bölgesinde Görevlendirilmeye Dair Gönüllülük Durumuna Göre t- testi Sonuçları	74
Tablo 24. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Afet Okuryazarlığı Konusunda Kendilerini Yeterli Görme Durumuna Göre t- testi Sonuçları	75
Tablo 25. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Toplam ve Alt Boyutlarına Ait Puanlarının Not Ortalamalarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	76
Tablo 26. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Toplam ve Alt Boyutlarına Ait Puanlarının Üniversite Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Fakültelerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	79

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Türkiye'de 2023 Yılında Doğa Kaynaklı Olayların Dağılımı	32
Şekil 2. Modern Afet Yönetim Tablosu	34

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

5902 Sayılı Kanun: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı İle İlgili bazı Düzenlemeler Hakkında

AFAD: Afet Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

AFOY: Afet Okuryazarlığı Ölçeği

ANOVA: Analysis of Variance (Varyans Analizi)

CRED: Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (Afetlerin Epidemiyolojisi ve Araştırma Merkezi)

EM- DAT: Emergency Disaster Database (Acil Durum Olayları Veri Tabanı)

KENTGES: Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı

MEER: Marmara Depremi Acil Yeniden Yapılandırma Projesi

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi)

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

t- test: Independent Samples t-Test (Bağımsız Örneklem t-Testi)

TAMP: Türkiye Afet Müdahale Planı

TARAP: Türkiye Afet Risk Azaltma Planı

TMMOB: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

TUKEY: Honestly Significant Difference (Anlamlılık Testi)

UDSEP: 11. Kalkınma Planı ve Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı

UNDRR: United Nations Office for Disaster Risk Reduction (Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi) *2019 yılından sonra

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)

UNISDR: United Nations International Strategy for Disaster Reduction (Birleşmiş Milletler Afet Risklerinin Azaltılması Uluslararası Stratejisi) *2019 yılından önce

WHO: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

%: Yüzde

$\bar{X}$: Örneklem Ortalaması

F: Gruplar Arasındaki Fark

N: Örneklem Büyüklüğü

P: Anlamlılık Düzeyi

S: Standart Sapma

Sd: Serbestlik Derecesi

T: İki Büyük Örneklem Arasındaki Fark

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, amacı, temel problem cümlesi ve alt problemleri ele alınmış; çalışmanın önemi, sayıltıları ve sınırlılıkları açıklanmıştır. Ayrıca, araştırma kapsamında yer alan bazı temel kavramlara ilişkin tanımlara da bu bölümde yer verilmiştir.

Problem

Dünya üzerinde, insan etkisinden uzakta oluşan pek çok doğa olayı gerçekleşmektedir. Bu olayların bazıları yaşadığımız çevrede meydana gelirken, bazıları ise bizden kilometrelerce uzakta gerçekleşebilir. Her doğa olayının afet olmadığı ayrımını yapmak, afet ile doğa olayı arasındaki farklılığı anlamak için önemlidir. Doğal çevrede meydana gelen deprem, sel, heyelan... gibi olaylar; yeryüzünün kendi döngüsünün bir parçası olarak “doğa olayı” şeklinde tanımlanırken, bu olayların canlılar üzerinde oluşturduğu olumsuz etkiler “afet” olarak adlandırılmaktadır (Sözcü, 2021). Ancak afetler yalnızca doğa olaylarından kaynaklanmaz; teknolojik kazalar, endüstriyel felaketler, biyolojik tehditler (salgın hastalıklar gibi) ve insan kaynaklı krizler de afet kapsamına girmektedir. Bu bağlamda “afet” kavramı; can ve mal kaybına, toplumsal düzenin bozulmasına ve çevresel tahribata neden olabilecek her türlü olağanüstü durumu kapsamaktadır. (Dölek, 2021). Afetler doğal oluşum veya insan etkisiyle gerçekleşen tehlikeli olaylar sonucu ortaya çıkan durum olarak tanımlanabilir. Afetlerle ilgili çeşitli sınıflandırmalar yapılabilmektedir. Afetler, oluşum hızlarına ve kökenlerine göre iki kategori altında incelenebilir (Özey, 2011). Oluşum hızlarına göre afetler; ani gelişen ve yavaş gelişen olmak üzere iki gruba ayrılır. Kökenlerine göre ise afetler; atmosferik, jeolojik, insan ve teknolojik olmak üzere dört ana başlıkta incelenebilir (Sözcü, 2021). Her ne kadar afetler belirli sınıflara ayrılarak kategorize edilse de çevre ve insan etkileşimi gerçeği göz ardı edilemez. Zira insanın bulunmadığı bir ortamda meydana gelen olayların, canlı yaşamına bir etkisi olmadığından, anlamı da sınırlı kalacaktır. Bu nedenle, afetler insan yaşamını doğrudan etkileyen önemli olgulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Afetler, aniden meydana gelen doğal veya insan kaynaklı olaylardan ziyade, bu olaylar sonucunda ortaya çıkan olumsuz sonuçlar üzerinden tanımlanır. Ortaya çıkan sonucun boyutunu etkileyen en önemli faktörlerin başında ise insanın çevreyle kurduğu ilişki, yerleşim yerlerinin niteliği, nüfus yoğunluğu ve alınan önlemlerin yetersizliği gelmektedir. Dünya tarihi boyunca afetler, yalnızca doğa olaylarından değil aynı zamanda insan faaliyetleri ve altyapı yetersizliklerinin bir sonucu olarak, doğal çevreyi ve insan yaşamını derinden etkileyerek medeniyetlerin gelişimini şekillendirmiş ve ciddi can kayıpları ile çevresel yıkımlara yol açmıştır (Doğan, 2023). Bangladeş'teki tropikal siklonlar, Meksika'daki depremler, Filipinler'deki tayfunlar ve 2019 yılında Çin'de başlayan Covid-19 pandemisi gibi olaylar; nüfus yoğunluğu, kentleşme biçimi ve sağlık sistemlerinin yetersizliği gibi etkenlerle daha yıkıcı hale gelmiştir (United Nations Office for Disaster Risk Reduction (Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi) [UNDRR], 2020; World Health Organization (Dünya Sağlık Teşkilatı) [WHO], 2022).

2023 yılında dünya genelinde 399 afet kaydedilmiş, bu sayı (2003-2022) ortalamasının üzerine çıkmıştır. Son yıllarda özellikle deprem ve yangın gibi afet türlerinde artış gözlemlenmiştir. Bu durum iklim değişikliği ve doğal sistemlerdeki dengesizliklerle ilişkilendirilmiştir (Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (Afetlerin Epidemiyolojisi ve Araştırma Merkezi) [CRED], 2024). Türkiye özelinde ise 1900–2024 yılları arasında en yıkıcı afetler depremler olmuştur; 1939 Erzincan, 1999 Marmara ve 2023 Kahramanmaraş depremleri büyük can kayıplarına ve yapısal zararlara neden olmuştur. Ayrıca heyelanlar, seller, orman yangınları ve maden faciaları da Türkiye'nin afet geçmişinde önemli yer tutmaktadır (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], 2018; Nergis TV [NTV], 2023).

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) 2023 yılı verilerine göre Türkiye'de en sık yaşanan afet türü %39 ile su baskınları olurken, bunu %32 ile orman yangınları ve %16 ile depremler izlemiştir. Bu veriler hem küresel hem de ulusal ölçekte afetlerin sadece doğal değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlara sahip olduğunu; dolayısıyla afet yönetiminde kriz anı kadar risk azaltma önlemleri ile dayanıklı yapılar kurmak, çevreyi korumak ve toplumu bilinçlendirmek gibi bütüncül yaklaşımların gerekli olduğunu göstermektedir (Kadioğlu, 2008). Bilinçsiz toplumların afetlere yönelik bilgi, tutum ve davranışlarındaki eksiklikler, afetlerin olumsuz etkilerinin yanı sıra her geçen gün daha karmaşık ve yıkıcı boyutlara ulaşmasına neden olmaktadır.

Afetlerin yol açtığı tahribat son derece ağır olabilir ve bu tahribatın düzeyi, afeti yaşayan ülkenin koşullarına, toplumun eğitim düzeyine ve afetlere yönelik hazırlık durumuna bağlı olarak değişkenlik göstermektedir (Özmen ve ark. 2005). Günümüzde yaygın olarak kabul gören görüşe göre, afetlerle etkili bir şekilde başa çıkmak ve afet sonrasında en kısa sürede normal yaşama dönebilmek, yalnızca afet bilgisine sahip olmakla değil, bu bilgiyi doğru ve zamanında kullanabilmekle mümkündür (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği [TMMOB], 2007). Afet eğitimi, afetlerin olumsuz etkilerini azaltma açısından büyük bir önem taşımaktadır. Dünya genelinde meydana gelen afetler sonrasında yaşanan can kayıplarının, çoğunlukla eğitim düzeyi düşük olan ve gelişmekte olan ülkelerde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, afetlere karşı bilinçli ve hazırlıklı bireyler yetiştirmenin gerekliliğini ortaya koymakta ve afet eğitimine olan ihtiyacı açıkça gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda, örgün eğitim kurumlarında afetlere yönelik eğitimin önemi her geçen gün daha da artmaktadır (Sözcü, 2020). Toplumsal afet okuryazarlığı hareketliliğinin başlatılması ve afetlere karşı dirençli toplum yapısının oluşturulmasında, üniversiteler önemli bir anahtar grup olarak görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin afetlerle ilgili temel bilgiye sahip olması, olası bir afet durumunda ne yapacaklarını bilmeleri ve bu bilgileri çevreleriyle paylaşarak toplumsal farkındalığın artırılmasına katkı sunmaları büyük önem taşımaktadır. Bu sayede yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde de afetlere karşı daha dirençli bir yapı oluşturmak mümkün olacaktır (Şahin ve ark, 2018). Afet eğitiminin en temel sorunu, yalnızca bilgi aktarımına dayalı olmasıdır; oysa afetlerle etkili mücadele, bilgi kadar anlama ve yorumlama becerilerini içeren okuryazarlık yaklaşımını da gerektirmektedir. Okuryazarlık tanımı zaman içinde birçok değişime uğramış hem anlamı hem de amacı farklılaşmıştır. Başlangıçta yalnızca okuma ve yazma becerilerini ifade eden okuryazarlık, günümüzde bilgiye erişme, anlama, yorumlama ve aktarma gibi çok yönlü bilişsel süreçleri kapsayan bir kavram hâline gelmiştir (Güneş, 2019; Street, 2005). Günümüzde bireyin eğitimden toplumsal yaşama, kültürel katılımdan ekonomik faaliyetlere kadar birçok alanda etkin ve bilinçli rol almasını sağlayan temel bir yeterlilik olarak kabul edilmektedir (Altun, 2005; Aşıcı, 2009). United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) [UNESCO]'ya (2006) göre okuryazarlık, bireyin bilgiye erişmesini, iletişim kurmasını, düşüncelerini ifade etmesini ve kişisel gelişimini destekleyen bir süreçtir. Aynı zamanda istihdam olanaklarını artırarak bireyin sosyal ve ekonomik yaşama katılımını kolaylaştırır. Zamanla kapsamı genişleyen okuryazarlık; finansal, hukuki,

ekonomik, bilgi, siyasal ve medya gibi farklı alanlarda yeterlilikleri tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır. Bu türlerden biri de afet okuryazarlığıdır. Afet okuryazarlığı yalnızca temel okuma-yazma becerilerinden ibaret olmayıp, afetlere ilişkin bilgilere erişme, bu bilgileri değerlendirme ve gündelik yaşamda etkili biçimde kullanma yetkinliklerini de kapsamaktadır (Karakaş, 2022). Özellikle hazırlık, müdahale ve arama-kurtarma gibi aşamalarda iletişimsel ve etkileşimli afet okuryazarlığı büyük önem taşır. Bu nedenle bireylerin; yaşadıkları afetlerden ders alarak yardım arama, afet sürecini yönetme, kriz anında doğru karar verme, güvenli bir ortam oluşturma ve krizle başa çıkma gibi beceriler kazanması gerekmektedir. Sonuç olarak, bireylerin afetlere karşı hazırlıklı olması sadece kendi güvenliklerini değil, toplumun genel dayanıklılığını da artırmaktadır. (Canatan, 2023). Afet okuryazarlığına yönelik çalışmalar genellikle bireylerin bilgi düzeyleri, tutumları ve davranışlarının yanı sıra afetlere hazırlık, müdahale ve iyileştirme süreçlerindeki yeterliliklerini değerlendirmeye odaklanmaktadır. Bu alandaki literatür; kavramsal modeller, eğitim programları, ölçek geliştirme çalışmaları ve farklı hedef gruplar üzerinde yapılan uygulamalı araştırmalar olmak üzere çeşitli kategoriler altında toplanmaktadır.

Kuramsal temeller ve eğitim bağlamında, Brown ve arkadaşları (2014), afet okuryazarlığını işlevsel, iletişimsel ve eleştirel düzeyleri içeren çok katmanlı bir gelişim süreci olarak tanımlamış ve yeni bir afet okuryazarlığı modeli önerirken; Kimura ve arkadaşları (2014), afet yönetimi okuryazarlığının sistematik bir şekilde paylaşılmasının önemini vurgulamıştır. Chung ve Yen (2016), Tayvan'daki eğitimciler özelinde demografik farklılıkların afet önleme okuryazarlığı üzerindeki etkilerini ve afet eğitimi programlarının bu alandaki rolünü analiz etmiştir. Smith (1992) ABD'de okul bazlı afet hazırlık planlarını analiz etmiş ve etkin uygulamaların yaygınlaştırılması için öneriler sunmuştur. Maya ve Çalışkan (2016) Dünyada ve Türkiye'de lisans düzeyinde verilen acil durum, yardım ve afet eğitimi programlarını karşılaştırmış; Türkiye'de 2005'ten itibaren "Acil Yardım ve Afet Yönetimi" lisans programının nitelikli insan gücü yetiştirdiğini belirtmiştir. Değerliyurt (2023), afetlerin eğitim üzerindeki etkilerini ve okullarda afet planlamasının önemini vurgulamaktadır. Partini ve Hidayat (2024), Endonezya'daki afet risklerini azaltma çabalarının eğitim yoluyla nasıl yürütüldüğünü inceleyen bir literatür taraması yapmışlardır. Vu ve arkadaşları (2024) Vietnam'daki lise öğrencilerinde doğal afet önleme okuryazarlığı düzeyini ve etkileyen faktörleri incelemiş; bilgi ve algının beceriler üzerinde belirleyici olduğunu göstermiştir. Eğitim

programlarının içerik analizi kapsamında Hızarcı (2024), farklı yıllara ait fen bilimleri programlarını doğal afet okuryazarlığı açısından karşılaştırmıştır.

Öğretmen ve öğretmen adayları üzerine yapılan çalışmalarda, Sözcü (2019) öğretmen adaylarının afet öncesi, sırası ve sonrasındaki bilgi, tutum ve davranışlarını incelerken; Türker ve Sözcü (2021), coğrafya öğretmen adaylarının doğal afet okuryazarlığı düzeylerini incelemişlerdir. Sözcü ve Aydınöz (2019) ise öğretim programlarındaki kazanımların yeterliliğini değerlendirerek müfredatın geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Uygun (2022) ise, fen bilgisi öğretmen adaylarının düzeylerini demografik değişkenler açısından ele almıştır. Çelik (2025) İlkokul öğretmenlerinin afet okuryazarlığı, afet bilinci algısı ve hazırlık davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiş; afet bilinci algısının hazırlık üzerinde etkisinin daha güçlü olduğunu göstermiştir.

Ölçek geliştirme çalışmaları kapsamında Çalışkan (2020), bireylerin bilgi, tutum ve davranışlarını ölçmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı sunmuştur. Model geliştirme çalışmaları çerçevesinde Sözcü (2020), afet okuryazarlığını geliştirmeye yönelik kapsamlı bir müfredat önermiştir. Juhadi ve arkadaşları (2021), öğrencilerin afet zararlarını azaltma okuryazarlığını artırmaya yönelik bir model önerirken; Şahin (2023) ise özel gereksinimli bireyler için biyoekolojik sistemler kuramına dayalı bir yaklaşım geliştirmiştir.

Üniversite öğrencileri üzerine yapılan araştırmalarda Şahin ve arkadaşları (2018) üniversite öğrencilerinin afet bilinci yüksek olmasına rağmen hazırlık düzeylerinin düşük olduğunu göstermiş; tüm öğrencilerin temel afet eğitimi almasının önemini vurgulamıştır. Avcı (2023) “Tehlike Avı” etkinliği ile öğrencilerin deprem, sel, yangın gibi riskleri tespit etmesini sağlamış; afet bilinci eksikliğinin temel nedenlerini ortaya koymuştur. Ataman Bor (2023) Üniversite öğrencilerinde afet farkındalık eğitimlerinin etkisini incelemiş; eğitim sonrası farkındalık düzeylerinin anlamlı şekilde arttığını bulmuştur. Şekerci ve arkadaşları (2024) Türkiye’de yüksek riskli bölgelerde üniversite öğrencilerinin afet risk algısı ve deprem farkındalığını incelemiş; farkındalık düzeylerinin orta ve düşük olduğunu bulmuştur. Sözen ve Genç (2023) üniversite öğrencilerinin deprem bilgi düzeyleri ile sürdürülebilir deprem farkındalıkları arasındaki ilişkiyi incelemiş, bilgi düzeylerinin orta ve yüksek olmasına karşın sürdürülebilir farkındalığın düşük ve orta düzeyde kaldığını göstermiştir. Jumiya ve arkadaşları (2024) Endonezya’da üniversite

paydaşlarının rolü ve afet dayanıklılığını artıran unsurları incelemiş; afet okuryazarlığının ve kurumsal liderliğin önemini vurgulamıştır. Landicho (2025) Filipinler’de üniversite öğrencilerinin gönüllü afet müdahalesi çalışmalarına katılımını incelemiş; katılımın farkındalık ve hazırlık düzeyini artırdığını göstermiştir. Zhang ve arkadaşları (2021), Canatan (2023) ve Dağdeviren Adıgüzeloglu (2024), afet okuryazarlığı düzeylerini etkileyen faktörleri belirlemiş; eğitim ve bilinçlendirme ihtiyacına işaret etmişlerdir. ilkokul öğrencileri ile yapılan çalışmada ise; Carneiro (2020) afet önleme ve risk azaltma eğitimi verilmesinin bilimsel okuryazarlık ve kolektif becerilerin gelişimine katkısını göstermiştir.

Sağlık çalışanları özelinde Nizamoğulları (2024), aile hekimliği asistanlarının afet okuryazarlığı düzeylerini, Çelebi ve Sarıkahya Durmuş (2023), hemşirelik öğrencilerinin afet okuryazarlığı düzeylerini, Vural (2025) Hemşirelik öğrencilerinde afet okuryazarlığı ile psikolojik hazırlık arasındaki ilişkiyi incelemiş; afet okuryazarlığının psikolojik hazırlığın %16’sını açıkladığını değerlendirirken; yaşlı bireyler üzerine yapılan Karakaş (2022) çalışmasında afet okuryazarlığı ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Hsu (2024) Yeni Taipei Şehri sakinlerinin afet hazırlığı okuryazarlığı, bilgi, tutum ve davranışlarını incelemiş; eğitim programlarına katılımın hazırlık davranışlarını artırdığını ortaya koymuştur.

Son olarak, afet iletişimi boyutunda Şahin (2024), afet gazeteciliğinin toplumsal bilgilendirme ve hazırlık süreçlerindeki önemine dikkat çekmiş ve bu alandaki etik ve kurumsal çerçeveyi tartışmıştır. Tüm bu çalışmalar, afet okuryazarlığının sadece bilgi edinimi değil, aynı zamanda davranışa dönüştürülmesi gereken çok boyutlu bir yeterlik olduğunu ortaya koymakta ve eğitimle desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Literatürde yeni bir kavram olmakla birlikte, afet okuryazarlığının gelecekte önemli bir okuryazarlık türü olarak daha fazla ön plana çıkacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda, afetle ilgili bilginin bireysel düzeyde kalmayıp toplumsal faydaya dönüşmesi büyük önem taşımaktadır. Türkiye, doğal ve beşerî afetlerin sıkça yaşandığı bir ülke olması nedeniyle, özellikle üniversite düzeyindeki bireylere afet bilincinin kazandırılmasındaki eksiklikler önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada yalnızca doğal afetler değil, insan ve teknoloji kaynaklı afetleri de içeren geniş bir afet anlayışı esas alınmaktadır. Bu nedenle, tez çalışmasının konu kapsamı olarak ‘afet okuryazarlığı’

seçilmiştir. Konu kapsamı belirlendikten sonra, araştırmanın amacı, problem cümlesi, alt problemleri, önemi, sayıltıları ve sınırlılıkları belirlenmiştir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve afet okuryazarlığını oluşturan alt boyutlar olan zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme üzerindeki çeşitli değişkenlerin etkilerini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, araştırmanın temel problemi, “*Üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlık düzeyleri nedir?*” sorusuna yanıt aramaktır. Bu araştırma kapsamında, üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlık düzeylerinin aşağıdaki değişkenler ve alt problemlerine göre bir farklılık gösterip göstermediği araştırılacaktır:

1. Üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlık düzeyleri;
2. Cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Üniversite eğitimleri sırasında afet konularını içeren bir ders alma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
4. Daha önce herhangi bir afet yaşamış olma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
5. Afetlerle ilgili herhangi bir faaliyete katılım durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
6. Afetlerle ilgili resmi ya da özel kurum ismi bilme durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
7. Kampüsteki acil toplanma yerlerini bilme durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
8. Kampüsteki afet planını bilme durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
9. Bir afet durumunda afet bölgesine görevlendirilmek üzere gönüllü olma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

10. Afet okuryazarlığı konusunda kendilerini yeterli görme durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
11. Genel akademik ortalamalarına göre farklılaşmakta mıdır?
12. Fakültelerine göre farklılaşmakta mıdır?

Önem

Afetlerin jeolojik, iklimatik, biyolojik, sosyal ve teknolojik afetler gibi çeşitli türleri bulunmaktadır. Etki alanı açısından değerlendirildiğinde, ülkemizde hemen hemen tüm afet türlerinin yaşandığı görülmektedir. Bu nedenle, araştırmada genel olarak tüm afetlere odaklanılmıştır. Afetlerin oluşumunda insan etkisi önemli bir faktör olmakla birlikte, doğal ve teknolojik afetler de hayatın her anında meydana gelebilecek olaylardır.

Türkiye, tarih boyunca birçok doğal afetin şekillendirdiği ve etkilediği bir coğrafi konumda yer almaktadır. Afetlerin özellikle deprem, heyelanlar, seller, orman yangınları ve kuraklık gibi türleri hem fiziki yapıyı hem de yaşam biçimini önemli ölçüde dönüştürmüştür. Özellikle aktif fay hatları üzerinde yer alması nedeniyle deprem, Türkiye'nin en yıkıcı afetlerinden biri olmuş; tarih boyunca büyük can ve mal kayıplarına yol açmıştır (Özşahin, 2013). Bununla birlikte, iklim değişikliğine bağlı olarak şiddeti ve sıklığı artan seller ile orman yangınları da doğal çevreyi tehdit etmekte ve yerleşim alanları üzerinde ciddi etkiler oluşturmaktadır. Afetler, yalnızca Türkiye'nin doğal ve kültürel mirasını değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal yapısını da derinden etkilemiş; bu durum afet yönetimi ve risk azaltma politikalarının önemini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Afetlerin oluşumuna insanoğlunun doğrudan müdahalesi mümkün olmasa da afetlerin neden olduğu zararları önlemek, afetlere hazırlık yapmak, müdahalede bulunmak ve iyileştirme çalışmaları yürütmek mümkündür. Bu süreçlerin etkin bir şekilde yürütülebilmesi ise büyük ölçüde eğitimle sağlanabilir. Dolayısıyla, afetlerin yol açtığı sorunların çözümünde bilgi, tutum ve davranış kazandırmaya yönelik eğitim süreçleri önemli katkılar sunmaktadır (Sözcü ve Aydınözü, 2019).

Türkiye’de son yıllarda sayıca artış gösteren afetlerin neden olduğu sorunlara karşı alınabilecek en etkili tedbir, afet eğitiminin geliştirilmesidir. Üniversite

öğrencilerinin afetler konusunda temel bilgiye sahip olmaları, afet anında doğru ve bilinçli davranış sergileyebilmeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bilgilerin yalnızca bireysel düzeyde kalmayıp çevreleriyle paylaşılması, toplum genelinde afet farkındalığını artırarak daha dirençli bir toplumsal yapı inşa edilmesine katkı sağlar. Bireylerin ve toplumların afetler karşısında bilinç düzeyini yükseltmek, gerekli bilgileri edinmelerini sağlamak ve etkili tepki becerilerini geliştirmek, afet okuryazarlığının çok boyutlu yapısının temelini oluşturmaktadır. Son yıllarda, özellikle artan afet riskleri ve küresel iklim değişikliğinin etkileri doğrultusunda, bu alanda yapılan araştırmalar da önemli ölçüde artış göstermiştir. Bu doğrultuda, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrenciler üzerinde yürütülen bu çalışma, üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı düzeylerini belirleyerek mevcut durumu ortaya koyması ve elde edilen bulguların literatürle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi bakımından alanyazıya katkı sunması açısından önem taşımaktadır.

Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki sayıtlara yer verilmiştir:

1. Katılımcıların afet okuryazarlığına yönelik görüşlerini belirlemek için kullanılan ölçek, çalışmanın amacına uygun ve yeterlidir.
2. Veri toplama aracı aracılığıyla elde edilen bulgular, katılımcıların afet okuryazarlık düzeylerini doğru şekilde yansıtmaktadır.
3. Katılımcılar, ankette yer alan ifadeleri anlayarak, samimi ve gerçek düşüncelerine uygun şekilde yanıtlamışlardır.
4. Ölçek maddelerinin kapsam geçerliliği, daha önce yapılmış geçerlik-güvenirlik çalışmaları ve uzman görüşleri doğrultusunda yeterlidir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2024–2025 eğitim öğretim yılı,
2. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde öğrenim gören 1103 üniversite öğrencisi ile,

3. Afet okuryazarlığı konusu özelinde,
4. Veri toplama aracı olarak kullanılan “Afet Okuryazarlığı Ölçeği” ile sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Afet: Afet, dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan doğa, insan veya teknolojik oluşumlarına göre en başta canlıları olumsuz yönde etkileyen olayların bütünüdür. Afetler ağır hasarlara, büyük yıkımlara, can ve mal kayıplarının yaşanılmasına neden olan, bu gibi durumlarda toplumların kendi altyapı imkanlarını kullanamaz hale gelmesi gibi, sosyal ve ekonomik krizleri oluşturan olaylara afet denilmektedir (AFAD, 2025).

Okuryazarlık: Okuryazarlık, yalnızca okuma ve yazma becerilerinden ibaret olmayan; bireyin bilgiyi bulma, anlama, analiz etme, yeniden üretme ve etkili şekilde ifade etme yetilerini içeren çok boyutlu bir beceridir (Altun, 2005).

Afet okuryazarlığı: Afet okuryazarlığı, bireylerin afetlere yönelik doğru bilgiye ulaşma, bu bilgileri analiz etme, olumlu tutum geliştirme ve bilinçli kararlar verebilme becerilerini içeren çok boyutlu bir yetkinliktir. Bu beceri; zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme süreçlerini kapsayarak afetlere karşı bireysel ve toplumsal düzeyde etkin bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlar. Bilgi, tutum ve davranış arasındaki bütüncül ilişki sayesinde güvenli yaşam becerileri kazandırır ve afet risklerinin azaltılmasına katkı sağlar (Brown ve ark., 2014).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde afet ve afetle ilişkili kavramlara, afetlerin sınıflandırılmasına, Dünya’da ve Türkiye’de afetlerin dağılışına, afet yönetimi ve afet yönetimine yönelik başlıca kavramlarına, afetin doğa ve beşerî etkilerine, Türkiye’de afet yönetimine yönelik çalışmalara, son olarak okuryazarlık kavramına ve afet okuryazarlığı konularına değinilmiştir.

Afet İle İlişkili Kavramlar

Afet konusunu daha iyi kavrayabilmek için öncelikle tehlike, risk ve kriz kavramlarının, ardından olay, acil durum ve afet kavramlarının incelenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Tehlike; doğal, teknolojik ve insan kaynaklı olayların yaşanması ile buna karşılık olarak toplumların sosyal kayıplar yaşamasıdır. Bir bölge veya toplum üzerindeki potansiyel tehdittir (AFAD, 2025). Birbirleriyle yakın anlama sahip kavramlardan ikisi de risk ve krizdir. Risk ve kriz benzer yönleri ve birbirini etkileyen süreçleri nedeniyle karıştırılabilir. Risk; belli bir zaman, belli bir tehlike ve bu tehlikeye maruz kalınarak buna bağlı meydana gelebilecek zararları oluşturan süreçtir. Risklerin gerçekleşmemesi için belirli önlemler almak gerekebilir (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies [Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu, İFRC], 2022; Özey ve Ünlü, 2021). Risk, bir olayın olumlu veya olumsuz doğuracağı sonuçları ifade eder. Olayların oluşturacağı toplam sonuçlara ise kriz denir. Kriz, bir sistem veya toplumun aniden gelişerek denge ve düzenini bozan durumlardır. Bu sebeple kısıtlı zaman ve imkanlar dahilinde hızlı karar ve müdahale gerektiren hallerdir. Krizlerin en önemli özellikleri, geniş sahalara yayılması, toplumların sosyal yapısını bozması ve uzun vadeli olumsuz sonuçlara yol açabilmesidir. Krizlerin oluşmaması için risklere karşı önlemler alınması gerekir (Kök, 2023). Bu kavramlardan sonra olay, acil durum ve afet kavramlarına açıklık getirmekte fayda bulunmaktadır. Olay, meydana geldiği bölgenin belirli bir kısmını olumsuz etkileyen; ancak yerel imkanlar ve ilk müdahaleyle kontrol altına alınabilen durumdur (Şahin, 2023; Medikal Arama Kurtarma Derneği [MEDAK], 2024). Acil durum, bir kriz halidir; kriz bölgesinde mevcut toplumun hepsi veya bir kısmının hayati faaliyetlerini durduracak olası ve

beklenmedik veya aniden gelişen olaylarda yerel müdahale ve ekiplerin öncelikle müdahale etmesi gereken durumlardır (AFAD, 2025; 5902 Kanun, 2009). Geçmişten günümüze dünya üzerinde birçok afet gerçekleşmiştir. Bir olayın veya acil durumun afet olarak nitelendirilmesi, nasıl meydana geldiğine değil yol açtığı sonuçlara bağlıdır. Aralarında ilişki olsa da her olay afet olarak geçmezken, her acil durum da bir afet olarak nitelendirilemez (Sözcü, 2021).

Afet Kavramı

Afet kavramının dilsel kökenini incelediğimizde; “Afet” kelimesi, Arapça “afât” (أَفَاقَة) kelimesinden türemiştir. Anlamı daha çok felaket, zarar ve musibet olarak geçmektedir, Arapçadan türeyen bu kavram doğa ve beşerî kaynaklı olayların verdiği zararları ifade etmek için kullanılmıştır (Lane, 2003). Afet kavramı İngilizcedeki karşılığı “disaster” kelimesidir. Latin kökenli bir kelime olan “dis” (kötü) ve “aster” (yıldız) astrolojik bir kavram olup bu iki kelimenin birleşmesiyle türemiştir (College, 1991) “Disaster” kavramı daha çok kötü olay, kaza, hasar, beklenmeyen bir olay; sorunlara yol açan felaket anlamlarında kullanılmıştır (Hornby, 1984). Afet kavramı Türk diline Arapçadan geçen bir kavramdır; ayrıca Osmanlı döneminde büyük felaketler ve bela anlamında afet kavramı kullanılmıştır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2024; Devellioğlu, 2002). Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi'ne (UNDRR) göre; afet, ani biçimde ortaya çıkarak toplumun yaşamını olumsuz yönde etkileyen, geniş ölçekli can ve mal kayıplarına yol açan, mevcut imkânlarla baş edilemeyen ve ciddi düzeyde sosyal, ekonomik ve fiziksel yıkımlar meydana getiren olayları kapsamaktadır (UNDRR, 2024). Afet ve Acil Durum Başkanlığına (AFAD) göre Afet kavramı; doğa, insan ya da teknoloji kaynaklı biçimde meydana gelen, toplumun genelini veya bir kısmını etkileyen, ciddi boyutlarda can ve mal kayıpları ile ağır hasarlara yol açan ve bireylerin kendi müdahaleleriyle baş edemedikleri olayları, şiddetlerine göre küçük veya büyük ölçekli olarak nitelendirmek için kullanılmaktadır (AFAD, 2024). Afet kavramını genel bir şekilde özetlersek; afet, dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan doğa, insan veya teknolojik oluşumlarına göre en başta canlıları olumsuz yönde etkileyen olayların bütünüdür. Afetler ağır hasarlara, büyük yıkımlara, can ve mal kayıplarının yaşanılmasına neden olan, bu gibi durumlarda toplumların kendi altyapı imkanlarını kullanamaz hale getiren, sosyal ve ekonomik krizleri doğuran olaylardır.

Afetlerin seviyesi, büyüklüğü, değişim alanı ve neden olduğu zararlar göz önünde bulundurularak sınıflandırılır. Tablo 1’ de Türkiye Afet Müdahale Planı'na (TAMP, 2022) göre afetler dört farklı düzeyde verilmiştir.

Tablo 1. Türkiye Afet Müdahale Planı

Seviye	Etki	Olay Türü ve Ölçeğine Göre Destek Durumu
S1	Yerel imkanlar yeterlidir.	İl AFAD Merkezi
S2	Destek illerin takviyesine ihtiyaç vardır.	İl AFAD Merkezi 1. Grup destek iller
S3	Ulusal desteğe ihtiyaç vardır.	1. ve 2. Grup destek iller + Ulusal kapasite
S4	Uluslararası desteğe ihtiyaç vardır.	1. ve 2. Grup destek iller + Ulusal kapasite + Uluslararası destek

(TAMP, 2022)

Tablo 1’ de görüldüğü üzere afetler, etkileri açısından dört farklı seviyede incelenmektedir. Bu sınıflandırma, afetin büyüklüğünü, etkilediği alanı ve neden olduğu zararları dikkate alarak yapılmaktadır (TAMP, 2022).

- **Seviye 1 (Yerel Düzeyde Yönetilebilir Afetler):** Afetin etkileri sınırlıdır ve yerel kaynaklarla müdahale edilebilir. İl bazında AFAD ve yerel yönetimlerin kapasiteleri bu tür afetleri yönetmek için yeterlidir. Örneğin, küçük çaplı yangınlar ve lokal sel olayları bu seviyede değerlendirilebilir.
- **Seviye 2 (Bölgesel Düzeyde Müdahale Gerektiren Afetler):** Afetin etkileri, bulunduğu ilin kapasitesini aşmaktadır ve çevre illerden destek alınması

gereklidir. Burada, AFAD'ın belirlediği destek illeri devreye girerek müdahale sürecine katkı sağlar. Örneğin, büyük çaplı orman yangınları veya geniş alana yayılan sel felaketleri bu gruba girebilir.

- **Seviye 3 (Ulusal Düzeyde Müdahale Gerektiren Afetler):** Bu seviyede afetin etkileri ülke genelinde hissedilecek kadar büyüktür ve müdahale sürecine merkezi hükümetin, ulusal AFAD ekiplerinin ve diğer kamu kurumlarının dahil olması gerekmektedir. Büyük depremler ve yaygın heyelan olayları bu seviyeye örnek verilebilir.
- **Seviye 4 (Uluslararası Yardım Gerektiren Afetler):** Bu düzeyde afetin boyutu ülkenin kendi müdahale kapasitesini aşmıştır. Başka ülkelerden ve uluslararası kuruluşlardan yardım alınması gereklidir. 1999 Marmara Depremi ve 2023 Kahramanmaraş Depremleri gibi afetler bu seviyede değerlendirilir.

Afetlerin Sınıflandırması

Afetler, çeşitli kaynaklarda farklı kategorilere göre sınıflandırılmaktadır. Genel olarak, afetler doğal ve insan kaynaklı olup, iki ana kategoriye ayrılmaktadır (Lüsted, 2011). Doğal afetler; iklimik, jeolojik ve biyolojik afetler gibi alt sınıflandırılmalar ile ele alınırken, insan kaynaklı afetler; teknolojik, ekonomi ve sosyal olaylar ile gerçekleşen afetleri içermektedir. Örneğin, UNDRR (2020), afetleri nedenlerine göre sınıflandırırken, Emergency Disaster Database (Acil Durum Olayları Veri tabanı) [EM-DAT]) ise afetleri etkilerine ve büyüklüklerine göre ele alınmaktadır. Çalışmamızda afet sınıflandırılmasını; etkiledikleri alana göre afetler, vefat eden kişi sayısına göre afetler ve türlerine göre afetler olmak üzere 3 başlık altında incelenmiştir.

Etkilendikleri Alana Göre Afetler

Afetler, etkiledikleri alanın büyüklüğüne göre üç kategoriye ayrılmaktadır: Yerel etkili afetler, genel etkili afetler ve küresel etkili afetler (Tekin ve Bayramoğlu, 2019).

1) Yerel: Mahalle, ilçe ya da küçük bir il sınırları içerisinde meydana gelen olaylardır.

2) Genel: Geniş bir bölgeyi ya da ülkenin tamamını etkisi altına alan olaylardır.

3) Küresel: Tüm dünyayı etkileyen afetlerdir. Tsunami, nükleer patlamalar vb.

Vefat Eden Kişi Sayısına Göre Afetler

Vefat eden kişi sayılarına göre, etkilerinin büyüklüğünü ve müdahalesinin belirlenmesi amacıyla küçük ölçekli afetler, orta ölçekli afetler ve büyük ölçekli afetler olmak üzere üç kategoride incelenmektedir (Özaslantaş, 2011):

- Küçük ölçekli afetler, genellikle yerel düzeyde etkili olup, daha sınırlı düzeyde kayıp ve maddi hasara neden olmaktadır. Örneğin, 2021 Bartın Sel Felaketi bu kategoriye girmektedir.
- Orta ölçekli afetler, fiziksel düzeyde daha geniş bir etki oluşturmakta ve toplumsal yapıyı önemli ölçüde sarsmaktadır. 2020 Elâzığ depremi (6,7 şiddetinde, 41 ölü) bu tür afetlere örnek olarak gösterilebilir.
- Büyük ölçekli afetler, geniş alanlardaki ağır kayıplara yol açan ulusal ve uluslararası yardımların süresindeki olaylardır. 1939 Erzincan Depremi (7,9 şiddetinde, 33.000 ölü) ve 2023 Kahramanmaraş Depremleri (7,7 ve 7,6 şiddetinde, 50.000+ ölü) bu kategoriye dahildir.

Türlerine Göre Afetler

Dünyada gözlenen afetler türlerine göre farklı kategorilere ayrılmaktadır. Bu sınıflandırma, afetlerin daha iyi anlaşılmasını sağlar (Değirmenci ve İlter, 2013). Tablo 2' de dünyada gözlemlenen afet türleri yer almaktadır.

Tablo 2. Dünyada Gözlemlenen Afet Türleri

Jeolojik Afetler	Klimatik Afetler	Biyolojik Afetler	Sosyal Afetler	Teknolojik Afetler
Deprem	Sıcak Dalgası	Erozyon	Yangınlar	Maden Kazaları
Heyelan	Soğuk Dalgası	Orman yangınları	Savaşlar	Biyolojik Kazalar
Kaya Düşmesi	Kuraklık	Salgınlar	Terör saldırıları	Nükleer Kazalar
Tsunami	Dolu	Böcek İstilas	Göçler	Kimyasal Silahlar
Volkanik Patlamalar	Hortum			Sanayi Kazaları
Çamur Akıntıları	Yıldırım			Ulaşım Kazaları
	Kasırga			
	Tayfun			
	Sel			
	Siklonlar			
	Tornado			
	Tipi			
	Çığ			
	Aşırı Yağışları	Kar		
	Asit Yağmurları			
	Sis			
	Buzlanma			
	Hava Kirliliği			

(AFAD, 2025)

Tablo 2' ye göre doğal afetler, oluşum nedenleri ve oluştukları ortam ile oluşum hızları dikkate alınarak sınıflandırılmaktadır. Oluşum nedenleri açısından incelendiğinde, doğal afetler üç gruba ayrılmaktadır. Doğal afetler; jeolojik, meteorolojik ve hidrolojik afetler olarak üç gruba ayrılır. Yer kökenli doğal afetler, jeolojik ve jeomorfolojik süreçlere bağlı olarak meydana gelen afetler olup, deprem ve volkanik patlamalar bu gruba girmektedir. Atmosfer kökenli doğal afetler ise hava ve iklim koşullarıyla ilgili olup fırtına, dolu, don ve iklim değişikliği gibi olayları kapsamaktadır. Biyolojik doğal afetler ise salgın hastalıklar ve böcek istilaları gibi biyolojik tehditlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Oluşum hızlarına göre değerlendirildiğinde, doğal afetler yavaş gelişen ve hızlı gelişen afetler olarak ikiye ayrılmaktadır. Yavaş gelişen doğal afetler, belirli bir süreç içinde meydana gelen ve etkisini zamanla gösteren afetlerdir. Kuraklık, çölleşme ve iklim değişikliği bu tür afetlere örnek olarak gösterilebilir. Hızlı gelişen doğal afetler ise aniden ortaya çıkan ve genellikle büyük yıkımlara neden olan afetlerdir. Deprem, yıldırım ve hortum gibi olaylar bu gruba girmektedir (Şahin ve Sipahioğlu, 2003). AFAD'ın belirlediği beşerî afet türleri arasında sosyal ve teknolojik afetler bulunmaktadır. Sosyal afetler, insan topluluklarının politik ve sosyal etkileşimleri sonucunda ortaya çıkan; savaş, terör saldırısı ve kitlesel göç gibi olayları kapsayan afetlerdir. Teknolojik afetler ise maden kazaları, sanayi kazaları, ulaşım kazaları ile biyolojik, nükleer ve kimyasal silahlar ve kazalar gibi insan faaliyetleri veya doğal afetlerin tetiklemesi sonucunda ortaya çıkan olaylardan oluşur. Bu sınıflandırma, afetlerin kaynağına ve etkilerine göre yapılmıştır (AFAD, 2025).

Jeolojik Afetler

Jeolojik afetler, yer kabuğundaki hareketler ve yerin derinliklerinde meydana gelen hareketlerin değişimleriyle oluşur. Bu oluşumlar, tektonik hareketler, volkanik faaliyetler ve kayaç düşmesi gibi çeşitli afetlerle yer şekillerini oluşturur (Güzel ve Akdur, 2023). Yer kabuğundaki kırılmalar, magmatik hareketler ve yer altındaki etkili değişimleri, bu hareketlerin temel nedenleri arasında yer alır. Yer kabuğu büyük parçalar halinde hareket

yüzeydeki suyun ani bir şekilde hareket etmesine yol açar. Tsunamiler, özellikle kıyı bölgelerinde büyük hasarlara neden olabilir (Jeoloji Mühendisleri Odası. 2025).

Volkanik patlama, yer kabuğunun derinliklerinde bulunan magmanın, gazların ve diğer volkanik materyallerin yeryüzüne ani ve şiddetli bir şekilde çıkmasıdır. Bu süreç, yer altındaki yüksek sıcaklık ve basınç altında erimiş halde bulunan magmanın, zayıf noktalardan yüzeye ulaşmasıyla gerçekleşir. Volkanik patlamalar, lav akıntıları, kül yağmurları gibi çeşitli volkanik ürünlerin ortaya çıkmasına neden olur (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu [TÜBİTAK] Bilim Genç, 2025).

Çamur akıntısı, su ile doymuş hale gelen toprak ve kaya parçalarının yerçekimi etkisiyle yamaç aşağı hızla akmasıdır. Genellikle aşırı yağışlar, volkanik patlamalar veya depremler tarafından tetiklenir ve ciddi yıkımlara yol açabilir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2015).

Klimatolojik Afetler

Uzun süreli iklim değişikliği ve hava olaylarının neden olduğu doğal felaketlerdir. Atmosferde meydana gelen sıcaklık değişimleri, nem oranlarındaki değişiklikler, yağış düzenlerindeki anormallikler ve küresel ısınma gibi faktörler, bu tür afetlerin büyümesine yol açar. Bu süreç, ekstrem hava olaylarının ortaya çıkması gibi çok yönlü olumsuz etkiler doğurmaktadır. Özellikle sel ve kuraklık gibi aşırı meteorolojik patlama artışı, iklim değişikliğinin belirgin sonuçları arasında yer almaktadır (Türkeş ve ark., 2010). Klimatolojik kökenli afetler sonucu meydana gelen sıcak dalgası, soğuk dalgası, kuraklık, dolu, hortum, yıldırım, kasırga, tayfun, sel, siklonlar, tornado, tipi, çığ, aşırı kar yağışları, asit yağmurları, sis, buzlanma, hava kirliliği, orman yangınları gibi belli başlı afetler sırasıyla verilmiştir.

Sıcak hava dalgası, bir bölgedeki hava sıcaklıklarının uzun süreli yüksek seviyelere ulaşmasıyla meydana gelir ve genellikle sıcaklıkların normalin çok üzerinde seyrettiği dönemlerdir. Bu durum, yangınlar, kuraklık ve su kıtlığı gibi çevresel ve sosyal sorunları tetikleyebilir (Kalaycı Cebi ve Ocaktan, 2024). Soğuk hava dalgası ani ve keskin bir sıcaklık düşüşüyle tanımlanabilir ve genellikle tarım ürünlerine zarar verebilir, enerji

talebini artırabilir ve halk sağığı üzerinde olumsuz etkilere yol açabilir (Acar Deniz ve Uslan, 2018).

Kuraklık, belirli bir bölgede yağışın uzun süre boyunca normal seviyelerin altına düşmesiyle ortaya çıkan, su kaynakları ve toprak neminde azalmaya yol açan doğal bir iklim olayıdır. Bu durum, iklimdeki değişimler ve doğal dalgalanmalar sonucunda oluşabilir ve bazen birkaç yıl ya da daha uzun süre etkisini sürdürebilir (Türkeş, 2023).

Dolu, atmosferdeki su damlacıklarının, güçlü dikey hava akımları nedeniyle bulut içinde yükselip soğuk hava tabakalarında donarak buz kristallerine dönüşmesiyle oluşan, katı formda bir yağış türüdür. Bu süreçte, su damlacıkları bulut içinde yükselip donarak donmuş su damlacıkları oluşturur (Yılmaz ve ark., 2020).

Hortum, atmosferdeki hava kütlelerinin dikey ve yatay hareketleri sonucunda oluşan, zeminden bulutlara doğru uzanan ve yüksek hızda dönen hava sütunlarıdır. Yıldırım, bulutlar arasındaki veya bulut ile yer arasındaki elektriksel boşalım sonucu meydana gelen ani ve parlak ışıklı doğa olaylarıdır. Kasırga ve tayfunlar, tropikal bölgelerde deniz yüzeyinin yüksek sıcaklıkları nedeniyle oluşan, geniş alanlara yayılan ve büyük yıkımlara yol açabilen devasa fırtınalardır. Bu olaylar, kontrol edilemeyen güçlü hava hareketleri sonucu meydana gelir ve toplumsal yaşam üzerinde ciddi etkiler bırakabilir (Dölek, 2015). Tornado, meteoroloji sözlüğüne göre, tornado, kümülonimbus (kümüls bulutlarının yer ve hava arasında dikey olarak gelişerek büyümesiyle oluşan fırtına bulutu.) tipi buluttan yere doğru sarkan ve şiddetle dönen hava koridorudur. Bir hava koridoru tam olarak tornado olarak sınıflandırılabilmesi için, bu koridorun bulut tabanından yere kadar uzanması gerekir (Meteoroloji Genel Müdürlüğü [MGM], 2025).

Sel, sıkça görülen ve genellikle büyük ekonomik kayıplara yol açan doğal afetlerden biridir. Özellikle uzun süreli yoğun yağışlar, kar erimesi veya akarsuların taşması sonucu alçak alanlar su altında kalır. Sel, doğanın kendi dengesinde gerçekleşen bir olay olup, afet boyutuna ulaştığında yerleşim alanları, altyapı, tarım arazileri ve turistik tesisler üzerinde büyük zararlara yol açabilir. Ayrıca, seller genellikle haftalarca süren yağışlar ve bölgenin yeryüzü şekillerine bağlı olarak meydana gelir (Yılmaz ve Çolak 2016).

Siklonlar, atmosferdeki alçak basınç merkezleri etrafında dönen şiddetli fırtınalardır. Kuzey Yarımküre’de saat yönünün tersine, Güney Yarımküre’de ise saat yönünde hareket ederler. Tropikal siklonlar, sıcak okyanus sularının buharlaşmasıyla oluşan güçlü fırtınalardır ve genellikle tropikal bölgelerde görülürler (Boğaziçi Üniversitesi, 2025).

Çığ, eğimli yüzeylerde, özellikle dağ yamaçlarında biriken yoğun kar kütlelerinin, kendiliğinden ya da dışsal bir etkiyle dengesini kaybetmesi sonucunda, ani biçimde ve yüksek hızla aşağıya doğru akarak hareket etmesi olayıdır (AFAD, 2025).

Tipi, kar yağışının yoğun bir şekilde devam etmesi ve bu esnada rüzgârın kar tanelerini yatay olarak taşıması sonucu görüş mesafesinin önemli ölçüde azalmasıyla neden olan bir doğa olayıdır. Genellikle dağlık bölgelerde ve kış aylarında meydana gelir. Aşırı kar yağışı ise, belirli bir bölgedeki kar yağışının normal değerlerin çok üzerinde olması durumudur. Uzun süreli kar yağışları, özellikle yerleşim yerlerinde ve doğal alanlarda ciddi hasarlara yol açabilir, altyapı üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilir ve tarım ürünlerine zarar verebilir (AFAD, 2025).

Asit yağmurları, atmosferdeki kükürt dioksit (SO_2) ve azot oksitler (NO_x) gibi asidik kirleticilerin, su buharı ve diğer kimyasallarla reaksiyona girerek sülfürik asit (H_2SO_4) ve nitrik asit (HNO_3) oluşturması sonucunda meydana gelir. Bu asitler, yağmur, kar, sis veya kuru parçacıklar halinde yeryüzüne düşer (Ramadan, 2004).

Sis, yeryüzünde yatay görüş mesafesini 1000 metrenin altına düşüren ve bulutun yeryüzüne inmiş hali olarak tanımlanan bir meteorolojik olaydır. Küçük ölçekli bir yoğunlaşma şekli olan sis, genellikle zeminde veya zemine çok yakın bir seviyede oluşan stratus (alçak seviye bulutu) bulutlarıyla ilişkilidir. Yer seviyesindeki hava içindeki su buharının yoğunlaşması sonucu, görüş mesafesini olumsuz etkiler. Bu durum, stratus bulutlarının yerde veya yere yakın seviyede oluşması olarak da bilinir (MGM, 2025).

Buzlanma, ağır kış koşulları, şiddetli kar yağışı, kuvvetli ve değişken rüzgarlar ile dondurucu hava koşullarının bozulması ve donma olayları meydana gelir. Buzlanma, hava sıcaklığının 0°C veya daha düşük olduğu durumlarda, yüzeylerdeki suyun donarak ince bir buz tabakası oluşturmasıdır. (MGM, 2025).

Hava kirliliği, çevre sorunları arasında önemli bir yer tutar ve atmosferde toz, gaz, su buharı, duman ve koku gibi seçeneklerin türleri artarak insanlara, diğer canlılara ve cansız varlıklara zarar verecek seviyede oluşabilir. Havanın korunmaması, sağlık üzerinde olumsuz etkiler oluşturmakta; Solunum yolu hastalıkları, bulaşıcı hastalık ve bazı kanser türlerinin riski artırmaktadır (Sümer, 2014).

Orman yangınları, rüzgâr ve yanıcı maddelerin etkisiyle hızla yayılan; odun, yaprak ve dal gibi orman materyallerini yakan yangınlardır. Bu yangınlar, açık alanlarda meydana geldiği için yayılma eğilimindedir, bu da söndürme işlemlerini zorlaştırır. Orman yangınları, orman ekosistemlerine ciddi zararlar vererek doğal yaşamı ve çevreyi olumsuz etkileyen büyük çevre sorunlarıdır (Ayanoglu ve ark., 2017).

Biyolojik Afetler

Biyolojik afetler, insanlara, hayvanlara ve bitkilere zarar veren canlılar veya bu canlıların ortaya çıkardığı olaylardır. Toprak, bitki örtüsü, hayvanlar ve insanlardan kaynaklanan doğal ve beşerî olaylardır. Erozyon, orman yangınları, hayvan hastalıkları, zararlı böcek istilaları ve salgın hastalıklar bu tür afetlere örnektir. İklim değişimi ve değişkenlik faktörleri, bu afetlerin miktarını artırır ve ekosistem dengesini bozmaktadır (Sönmez Gün ve Yıldız, 2023).

Erozyon, yeryüzündeki koruyucu bitki örtüsünün yok edilmesi sonucu, su ve rüzgâr gibi doğal bileşenlerin yeryüzünü aşındırması ve eritme sürecidir. Doğal bir olayla birlikte, insan faaliyetleri nedeniyle hızlanabilir ve bu da toprak kaybının yolunu açabilir (AFAD, 2025).

Orman yangınları, rüzgâr ve yanıcı maddelerin etkisiyle hızla yayılır ve orman ekosistemlerine ciddi zararlar verir. İnsanların sorumsuzca ateş yakma, çöpleri ormana bırakma gibi davranışları, yangının yayılmasını hızlandırır ve söndürmeyi zorlaştırır. Bu yangınlar, çevreyi olumsuz etkileyerek büyük çevre sorunları oluşturur (Ayanoglu ve ark., 2017).

Salgınlar, bakteriyel, viral veya parazitlik enfeksiyonların hızlı yayılması sonucu halk sağlığını tehdit eder. Afetlerde, yetersiz hijyen, gıda güvenliği eksiklikleri ve kişisel

temizlik sorunları nedeniyle deri ve bağırsak hastalıkları başta olmak üzere enfeksiyonlar yayılabilir (AFAD, 2025).

Böcek istilaları, genellikle çevresel faktörler, iklim değişiklikleri, habitat bozulması ve tarımsal faaliyetler gibi etkenler sonucu ortaya çıkar. Bu istilalar, insanların yaşam alanlarına ve tarım alanlarına zarar vererek, ısırma, zehirlenme ve hastalık bulaştırma yoluyla sağlık sorunlarına yol açar. Ayrıca, bazı böcek türleri, sıtma, tifüs ve veba gibi ciddi hastalıkların yayılmasına neden olarak, insan ve yaban hayatını olumsuz etkileyebilir (Yazıcı ve Kantürk Yiğit, 2024).

Sosyal Afetler

Afetler, her ne kadar yer bilimleri, çevre bilimleri ve jeoloji gibi doğa bilimlerinin inceleme alanına girmese de toplumsal düzene etkileri açısından sosyolojik bir boyut da taşımaktadır. Afetler sonrası toplumların maruz kaldığı ağır hasarlar, günlük yaşamın aksamasına, toplumsal düzenin bozulmasına ve yeniden yapılanma süreçlerine neden olmaktadır, ayrıca sosyal afetler, toplumların sosyal düzenini, ekonomik yapısını ve kültürel yapısını derinden etkileyen olaylardır. Bu afetler arasında savaşlar, iç çatışmalar, zorunlu göç, mülteci krizleri, terör saldırıları ve toplumsal huzursuzluklar yer almaktadır (Gökalp Yılmaz, 2021).

Yangın, yanma olayının kontrolsüz bir şekilde gerçekleşmesi olarak tanımlanabilir. Yanma, bir kimyasal tepkimedir ve bu tepkimenin sonucunda genellikle duman ve alev meydana gelir. Yangının oluşumu, yanma sürecine dayanır ve bu sürecin üç temel bileşeni vardır: yanıcı madde, oksijen ve ısı. Yanıcı maddeler, yanma özelliği taşıyan ve sıvı, gaz veya katı halde bulunabilen malzemelerdir (Arama Kurtarma Derneği [AKUT], 2025).

Savaşlar, sosyal bir afet olarak, toplumların yapısal, ekonomik, kültürel ve psikolojik yönlerinde ciddi ve kalıcı etkiler oluşturur. Savaşlar, farklı ulusların veya grupların karşı karşıya gelerek silahlı çatışmalar yaşadığı ve büyük oranda kayıplara yol açtığı toplumsal olaylardır. Genellikle politik, etnik veya dini farklılıklar, toprak talepleri, güç mücadelesi gibi sebeplerle başlar. Bu tür afetler, yalnızca askeri çatışmalarla sınırlı

kalmaz; aynı zamanda sivil halkın da doğrudan mağduru olduğu bir durumdur (Galtung, 2003).

Terör saldırıları, toplumların sosyal yapısını derinden etkileyen ciddi olaylardır. Bu saldırılar, bireylerde korku ve güvensizlik oluşturma yanı sıra, toplumsal dayanışmayı zayıflatabilir ve sosyal ilişkileri olumsuz yönde etkileyebilir. Ayrıca, terör saldırıları ekonomik faaliyetleri sekteye uğratarak, turizm ve yatırım gibi sektörlerde kayıplara yol açabilir (İnce, 2022).

Göçler, tarih boyunca göç, başlangıçta iklim değişiklikleri, doğal afetler ve kıtlık gibi çevresel etkenlerle tetiklenirken, günümüzde savaşlar, ekonomik zorluklar ve siyasi baskılar gibi insana dair faktörlerle daha karmaşık bir hâl almıştır. Bu değişim, göçün nedenlerinin zaman içinde nasıl evrildiğini ve bu hareketliliğin toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini gösterir (Ayık ve ark., 2024).

Teknolojik Afetler

Teknolojik afetler, teknolojinin gelişimi insanların teknolojiyi daha çok kullanımı ile hayatı kolaylaştırdığı gibi, aynı teknolojinin yanlış veya kasti kullanımı ise teknolojik kazaların oluşumunu ve insan hayatını olumsuz yönde etkilemekte aynı zamanda çeşitli felaketlere yol açmaktadır (Çelik ve ark., 2020).

Maden kazaları, insan faaliyetleri sırasında ortaya çıkan ve genellikle ciddi can kayıpları, yaralanmalar ve ekonomik kayıplara yol açan teknolojik afetlerdir. Bu tür kazalar, özellikle gelişen yaygın yaygın olup, küresel bir sorun teşkil etmektedir (Derin ve ark., 2017).

Kimyasal, biyolojik ve nükleer silahlar büyük yıkıcı etkilere sahip olup hem savaş hem de barış zamanlarında ciddi tehditler oluşturmaktadır. Kimyasal silahlar, toksik maddeler kullanılarak insanlara, hayvanlara ve çevreye zarar vermek amacıyla geliştirilmiş olup, endüstriyel kaza gibi büyük felaketlere yol açabilmektedir. Biyolojik silahlar ise patojen mikroorganizmalar kullanılarak hastalık yaymak amacıyla tasarlanmıştır. Nükleer silahlar, büyük yıkım gücüne sahip olup, geniş çapta radyasyon

yayılımına sebep olarak uzun vadeli sağlık ve çevre sorunlarına neden olmuştur (AFAD, 2025).

Sanayi kazaları, teknolojik afetler, genellikle insan yapımı, teknolojiyle ilgili kazalar ve patlama felaketleridir. Sanayi kazaları, bu tür afetlerin önemli bir kısmı oluşur. Sanayi kazaları, üretim büyümelerinde, altyapı sistemleri veya teknolojik faaliyetlerde ortaya çıkan felaketlerdir. Bu tür kazalar, genellikle büyük can ve mal kayıplarına yol açabilir ve büyük zararlar verebilir. Teknolojik olayların anlaşılması için, bu olayların sebepleri, sonuçları ve alınan önlemler konusunda yapılan incelemelerde büyük önem taşır (Çelik ve ark., 2020).

Ulaşım kazaları, ulaşım araçlarının karıştığı ve genellikle hasar, yaralanma veya ölümle sonuçlanan olaylardır. Bu kazalar, çoğu zaman beklenmedik bir şekilde meydana gelir ve ciddi sağlık sorunlarına yol açabilir. Uluslararası verilere göre, bir kazada en az 10 kişinin hastaneye kaldırılması veya 25 kişinin zarar görmesi durumunda, söz konusu olay afet olarak kabul edilmektedir. Ulaşım kazaları, özellikle kara yolu kazaları olmak üzere, günümüzde en yaygın insan kaynaklı afetlerden biridir (Mutlu, 2017).

Dünya’ da ve Türkiye’ de Afetler

Dünya’ da Afetler

Yaşadığımız gezegende, tarih boyunca sayısız doğal afetin şekillendiği ve etkilendiği bir gezegen olmuştur. Depremler, volkanik patlamalar, seller, kasırgalar ve diğer doğa olayları hem fiziksel çevremizi hem de insanların yaşama alanlarını derinden etkilemiştir. Bu afetler, yer yüzünün şekillenmesinden ekosistemlerin oluşmasına, medeniyetlerin yükselişinden ayrılıklarına kadar birçok süreçte doğrudan etkili olmuştur. Tablo 3’ de 1970-2024 yılları arasında meydana gelen büyük afetler yer almaktadır.

Tablo 3. 1970-2024 Yılları Arasında Meydana Gelen Büyük Afetler

Yıl	Afet Türü	Yer / Ülke	Ölü sayısı
1970	Tropikal Siklon	Bangladeş	300.000- 500.000
1985	Deprem	Meksika	10.000- 40.000
1985	Yanardağ Patlaması	Kolombiya	25.000
1996	Madencilik Felaketi	Filipinler	-
2005	Keşmir Deprem	Pakistan	79.000
2006	Yogyakarta Depremi ve Volkanik Aktivite	Endonezya	5.700
2007	Orman Yangınları	Makedonya	-
2008	Pestisit Sızıntısı	Filipinler	-
2011	Deprem	Japonya	15.899
2012	Yolcu Gemisi Kazası	İtalya	32
2013	Haiyan (Süper)Tayfun	Filipinler	6300
2014	Petrol Sızıntısı	Bangladeş	-
2015	Nepal (Katmandu) Depremi	Hindistan	9.018
2016	Matthew Kasırgası	Haiti	800+
2017	Mülteci Akını	Bangladeş	723.000
2019	Dorian Kasırgası	Bahamalar	20
2019	Covid- 19	Çin, Vuhan	7.089.989
2020	Liman Patlaması	Beyrut	220
2021	Mühimmat Patlaması	Ekvator Ginesi	98

2021	Deprem	Haiti	19004+
2022	Volkanik Patlama ve Tsunami	Tonga	4
2022	Petrol Sızıntısı	Peru	-
2022	Volkanik Patlama ve Tsunami	Tonga	7
2023	Kahramanmaraş depremi	Türkiye	53.537
2023	Daniel kasırgası, seli	Libya	11.000+
2024	Yagi Tayfunu	Güney Asya	840

(Usta, 2023; İç İşleri Bakanlığı,2024; BBC News Türkçe, 2024; Anadolu Ajansı,2024)

Tablo 3’ de yer alan 1970–2024 yılları arasında meydana gelen büyük afetler, doğanın kendine has oluşumlarının yanı sıra, beşerî etkenler ve çevresel değişimlerin etkisiyle de derin sonuçlar doğurmuştur. Örneğin, Bangladeş’te yaşanan tropikal siklonlar ve Meksika’daki depremler gibi olaylar, yer kabuğundaki doğal hareketler ve iklimsel değişikliklerin sonucunda ortaya çıkarken; aynı zamanda, afet bölgelerindeki yüksek nüfus yoğunluğu, altyapı eksiklikleri ve yetersiz acil müdahale sistemleri, 2005’te Pakistan’daki Keşmir depremi gibi olaylarda can kayıplarını artırmıştır (UNİSDR, 2015). Ayrıca, Filipinler’de yaşanan Haiyan Tayfunu ve Güney Asya’da meydana gelen Yagi Tayfunu gibi olaylar, sadece aşırı hava koşullarının değil, aynı zamanda çevresel dengenin bozulmasının, ormansızlaşma ve kentsel yayılma gibi insan kaynaklı etkilerin de bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, 2019 yılında Çin’in Vuhan kentinde ortaya çıkan Covid-19 salgını, biyolojik bir afet olarak küresel ölçekte ciddi can kayıplarına yol açmış, sağlık sistemleri üzerinde büyük bir yük oluşturmuş ayrıca sosyal ve ekonomik dengeleri sarsmıştır (WHO, 2022). Pandemi sürecinde dünya genelinde 7 milyondan fazla kişinin hayatını kaybetmesi, bulaşıcı hastalıkların da afetler arasında değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu veriler, afetlerin sadece doğa kaynaklı olaylar olmadığını, aynı zamanda beşerî ve çevresel etkenlerin de afet sonuçlarını derinleştirdiğini göstermektedir. Tablo 3’ de yer alan ölü sayıları, bazı afet türlerinin (örneğin, depremler, yanardağ patlamaları ve pandemiler) yüksek can kayıplarıyla sonuçlandığını ve bu tür olayların felaket boyutunu açıkça ortaya koyduğunu

göstermektedir. Diğer yandan, ölüm oranı düşük görünen bazı afetler, doğrudan ölüme yol açmasa (Madencilik Felaketi, Orman Yangınları, Pestisit Sızıntısı, Petrol Sızıntısı,) da ekosistemler üzerinde derin ve uzun süreli etkilere neden olabilmekte; bu durum, çevresel dengenin bozulması, yaşam alanlarının kaybı ve biyolojik çeşitlilikte azalma gibi sonuçlar doğurabilmektedir. Bu farklı ölçeklerdeki etkiler, uluslararası veri tabanları ve raporlar tarafından desteklenen afet yönetimi stratejilerinin önemini ortaya koymakta, risk azaltma ve erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır (Kınay, 2023). Son yıllarda yaşanan afet sayılarında artış yaşandığı göze çarpmaktadır. Tablo 4’te sadece 2023 yılında yaşanan afetlerin 2003-2022 yılları arasındaki afetlere göre kıyaslaması gösterilmektedir.

Tablo 4. 2023 Yılında Meydana Gelen Afetlerin 2003- 2022 Yıllık Ortalamasıyla Karşılaştırılması

Afet Türü	2023	2003-2022 Yıllık Ortalama
Kuraklık	10	16
Deprem	32	27
Aşırı Sıcaklık	20	21
Sel	164	170
Kütle Hareketi (Kuru)	1	1
Kütle Hareketi (Islak)	24	18
Fırtına	139	104
Volkanik Hareketler	4	5
Yangın	16	11
Toplam	399	369

(CRED ve EM- DAT, 2024)

EM-DAT 2023 yıl sonu raporlarından elde edilen verilere göre, Tablo 4'te yer alan rakamlar 2023 yılında meydana gelen afetlerin genel durumunu yansıtmakta ve son 50 yılın yıllık ortalamalarıyla karşılaştırıldığında bazı afet türlerinde belirgin artışlar yaşandığını göstermektedir. 2023 yılında meydana gelen afetler, 2003-2022 yıllık ortalamalarıyla karşılaştırıldığında yalnızca iki afet türünde azalma görülürken büyük çoğunluğunda ise artış olduğu görülmektedir. Özellikle fırtına, deprem ve yangın gibi afetlerde gözlemlenen yükseliş, küresel iklim değişikliği ve doğal olayların şiddetlenmesiyle doğrudan ilişkilendirilebilir. 2023 yılında toplam 399 afet kaydedilmiş olup, kütle hareketi (ıslak) gibi afetlerde belirgin artış gözlemlenirken, deprem ve yangın gibi afetler de önceki yıllara kıyasla daha sık yaşanmıştır. Yangınların artışı, küresel sıcaklık değişimleriyle doğrudan ilişkilendirilirken, sel ve aşırı sıcaklık gibi afet türleri önceki yıllarla benzer seviyelerde seyretmiştir. Kuraklık olayları, uzun vadeli etkileri nedeniyle kısa vadeli istatistiklerle tam olarak değerlendirilemeyen bir tehdit olarak inceleyebiliriz (CRED ve EM-DAT, 2024). O nedenle 2023 istatistiğindeki sayısal düşüş tam bir netlik ifade etmemektedir. Genel olarak, 2023 yılı özellikle fırtınalar, depremler ve yangınların daha fazla yaşandığı bir yıl olarak öne çıkmakta, küresel iklim değişikliğiyle bağlantılı olarak aşırı hava olaylarının sıklığında ve şiddetinde artış yaşandığını göstermektedir.

Türkiye' de Afetler

Türkiye, tarih boyunca birçok doğal afetin şekillendirdiği ve etkilediği bir konumda yer almaktadır. Türkiye'nin doğal yapısı ve toplum yaşamı, farklı türdeki afetlerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Depremler, heyelanlar, seller, orman yangınları ve kuraklık bu afetlerin başında gelmektedir. Özellikle ülkenin aktif fay hatları üzerinde yer alması, depremleri Türkiye açısından en yıkıcı afetlerden biri haline getirmiş; tarih boyunca ciddi can kayıpları ve büyük ekonomik zararlara neden olmuştur (Özşahin, 2013). Bunun yanı sıra, iklim değişikliğiyle birlikte şiddeti ve sıklığı artan seller ve orman yangınları, doğal çevreyi tehdit etmekte ve yerleşim alanlarını olumsuz etkilemektedir. Afetler, Türkiye'nin doğal ve kültürel mirasının yanı sıra ekonomik ve sosyal yapısında da belirleyici rol oynamış, afet yönetimi ve risk azaltma politikalarının önemini bir kez daha ortaya koymuştur (Demirbaş ve Aydın, 2020). Tablo 5'te 1900 ile 2024 yılları arasında Türkiye'de büyük kayıplara ve yıkımlara neden olan afetlerin tarihsel bir kronolojisi yer almaktadır.

Tablo 5. 1900 ile 2024 Yılları Arasında Türkiye’de Yaşanmış Büyük Afetler

Tarih	Afet	Ölü Sayısı	Tür
1939	Erzincan Depremi	32.968	Deprem
1942	Tokat Erbaa Depremi	3000	Deprem
1953	Yenice-Gönen depremi	265	Deprem
1966	Varto Depremi	2.529	Deprem
1976	Çaldıran Depremi	3.840	Deprem
1988	Çatak Heyelan Faciası	64	Heyelan
1999	Marmara Depremi	18.373	Deprem
2003	Bingöl Depremi	176	Deprem
2011	Van Depremi	604	Deprem
2014	Soma Maden Kazası	301	Maden Kazası
2020	Elâzığ Depremi	41	Deprem
2020	İzmir Depremi	117	Deprem
2021	Batı Karadeniz Seli	97	Sel
2021	Akdeniz Orman Yangınları	8	Orman Yangını
2023	Kahramanmaraş Depremleri	53.537	Deprem
2025	Bolu Kartalkaya Yangını	78	Yangın

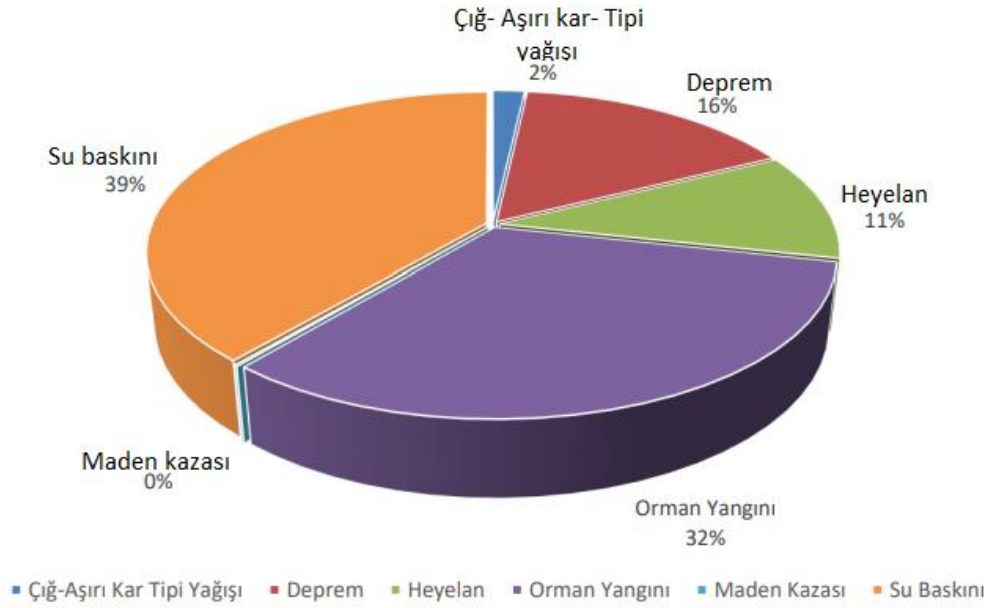
(AFAD, 2018; NTV, 2023)

Tablo 5’teki veriler incelendiğinde, özellikle depremlerin en yıkıcı afet türü olduğu açıkça görülmektedir. 1939 Erzincan Depremi’nden 2023 Kahramanmaraş Depremleri ’ne kadar geçen süreçte, Türkiye’de en büyük can kayıplarına yol açan afetler

depremler olmuştur. Özellikle 1939 Erzincan Depremi (32.968) ve 2023 Kahramanmaraş Depremleri (53.537) Türkiye’de deprem riskinin yüksek olduğunu ve mevcut yapı sisteminin yetersizliği nedeniyle büyük ölçekli kayıpların meydana geldiğini göstermektedir. 1999 Marmara Depremi (18.373) ise sanayileşmiş ve nüfusun yoğun olduğu bir bölgede meydana gelerek, Türkiye’de afet yönetimi konusunda bir dönüm noktası olmuştur. Depremler dışında, Türkiye’de heyelan, sel, yangın ve maden kazaları gibi afetler de önemli kayıplara neden olmuştur. 1988 Çatak Heyelan Faciası gibi olaylar, özellikle Karadeniz Bölgesi’nin jeolojik ve klimatolojik özellikleri nedeniyle heyelan riski taşıdığını göstermektedir. Sel felaketleri, özellikle 2021 Batı Karadeniz selinde olduğu gibi, aşırı yağışlar ve dere yataklarına yapılan plansız yapılaşma ile daha da şiddetli hale gelmiştir. Orman yangınları, özellikle 2021 Akdeniz Orman Yangınları ve 2025 Bolu Kartalkaya Yangını örneklerinde görüldüğü gibi, iklim değişikliği ve insan kaynaklı hatalar nedeniyle giderek artmaktadır. 2014 Soma Maden Kazası ise beşerî bir afet olarak iş güvenliği eksiklikleri ve insan hatalarının sonuçlarını gözler önüne sermektedir. Türkiye’de sanayi bölgelerinde yaşanan bu tür olaylar, afet yönetimi ve kriz müdahalesi açısından doğal afetlerle benzer şekilde değerlendirilmelidir.

Genel olarak incelendiğinde, Türkiye’de afetlerin büyük bir kısmının doğal nedenlerle meydana geldiği, ancak insan faktörünün ve yapılaşma eksikliklerinin bu olayların etkisini artırdığı görülmektedir. Deprem riski en büyük tehdit olarak öne çıkarken, sel ve yangın gibi afetlerin de iklim değişikliğiyle birlikte artış gösterdiği dikkat çekmektedir. Bu durum, afetlere karşı daha dayanıklı kentleşme politikaları geliştirilmesi, yapı denetimlerinin sıkılaştırılması ve afet yönetimi süreçlerinin daha etkin hale getirilmesi gerektiğini göstermektedir (Demirbaş ve Aydın, 2020).

Şekil 1, AFAD (2024) verilerine dayalı olarak Türkiye’de meydana gelen doğa kaynaklı afetlerin yüzdesel dağılımını göstermektedir. Şekil 1 Türkiye’de farklı oluşumlara göre afetlerin dağılımı, doğal ve beşerî afetlerin etkilerini anlamak açısından önemli bir grafik niteliğindedir.

Şekil 1. Türkiye'de 2023 Yılında Doğa Kaynaklı Olayların Dağılımı

(AFAD ,2023)

AFAD' tan (2024) alınan verilere göre, Türkiye'de meydana gelen doğal afetlerin türlerine göre durumunu gösteren Şekil 1, su baskınlarının %39 ile en fazla orana sahip bir afet olduğunu göstermektedir. Bu afeti, %32 oranla orman yangınları takip ederken, depremler %16'lık payla üçüncü sırada yer alıyor. Heyelan %11'lik bir oran gösterirken, çığ ve aşırı kar yağışı gibi olaylar %2 seviyesinde gözlemlenmiştir. Maden kazaları ise bu dönemde yaşanmamıştır. Bu dağılımda, ülkenin afet risk profilinde iklim değişikliğinin tetiklediği sel ve orman yangınlarının ön planında yer alırken, Türkiye'nin aktif fay hatları üzerinde yer alması, depremlerin ülkede ciddi bir tehdit oluşturmasına neden olmaktadır. Bu veriler, Türkiye'de su kaynaklı afetlerin en büyük tehditlerden biri olduğunu göstermektedir. Su baskınlarının yüksek oranda görülmesi, iklim değişikliği ve kentleşme faktörleriyle doğrudan ilişkilendirilmektedir (AFAD, 2024). Orman yangınları ise özellikle yaz aylarında sıcaklık artışı ve insan kaynaklı hatalar nedeniyle önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Depremler, Türkiye'nin aktif fay hatları üzerinde yer alması sebebiyle her zaman büyük bir risk faktörü olarak değerlendirilmekte ve afet yönetim planlarında özel bir yer tutmaktadır. Heyelanlar ise özellikle Karadeniz Bölgesi'nde eğimli araziler ve yoğun yağışlarla bağlantılı olarak sıkça meydana gelebilen doğa olaylarıdır.

Afet Yönetimi

Afet yönetimi, doğal veya insan kaynaklı afetlerin önlenmesi, etkilerinin en aza indirilmesi, afet sırasında etkili müdahalede bulunulması ve sonrasında iyileştirme çalışmalarının yürütülmesini içeren bütüncül bir süreçtir. Bu süreç, planlama, koordinasyon ve politika geliştirme faaliyetleri ile toplumun afetlere karşı dayanıklılığını artırmayı hedefler. Afet öncesinde risklerin azaltılması, afet anında hızlı ve etkili müdahale sağlanması ve afet sonrası yeniden yapılanma çalışmalarının yürütülmesi, kurumlar arası iş birliği ve kaynakların etkin kullanımı ile gerçekleştirilen çok disiplinli bir yönetim sürecini gerektirir (Shaluf, 2007; Kadioğlu, 2011; AFAD, 2025). Afet yönetiminin temel amacı ise şu şekilde özetlenebilir:

Afet yönetimi, risklerin azaltılması ve afetlerin etkilerinin en aza indirilmesi amacıyla; afet öncesi, afet sırasında ve afet sonrası süreçleri kapsayan üç ana aşamadan meydana gelir (Özmen ve ark., 2005):

- *Afet öncesinde*, teknik, idari ve yasal önlemler alınarak risklerin en aza indirilmesi, toplumun afetlere karşı bilinçlendirilmesi ve eğitim programlarının hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, zarar azaltma çalışmaları sürdürülebilir kalkınma politikalarıyla birleştirilerek bütüncül bir yaklaşımla uygulanmalıdır.
- *Afet sırasında*, arama-kurtarma ve ilk yardım faaliyetleri başlatılır, tahliye ve geçici barınma alanları oluşturulur, ulaşım ve iletişim düzenlenir, yangın, patlama ve salgın gibi ikincil afetler önlenmeye çalışılır.
- *Afet sonrasında*, yaralıların tedavi edilmesi, toplumun temel ihtiyaçlarının karşılanması, ekonomik ve sosyal kayıpların en aza indirilmesi sağlanır ve güvenli, sürdürülebilir yaşam alanları oluşturularak hayatın normale dönmesi amaçlanır. Bu süreçlerin tümü, hızlı, etkili ve koordineli bir afet yönetimi anlayışıyla yürütülmelidir.

Bütünleşik Afet Yönetimi

Bütünleşik afet yönetimi, afetlerin neden olabileceği can ve mal kayıplarını önlemek veya en aza indirmek amacıyla risk analizi, zarar azaltma, hazırlık, müdahale, yeniden inşa ve iyileştirme süreçlerini kapsayan kapsamlı bir yönetim yaklaşımıdır. Bu sürecin koordine halinde nasıl yürütüleceği aşağıda yer alan Şekil 2’de gösterilmektedir.

Şekil 2. Modern Afet Yönetim Tablosu

(Kadioğlu, 2008).

Şekil 2’ de görülen afet yönetiminin etkinliği, tüm süreçlerin bütüncül bir şekilde yürütülmesine bağlıdır. Bu doğrultuda, afet yönetim planlarının toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde hazırlanması, gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, kurumsal yapıların oluşturulması veya yenilenmesi kritik öneme sahiptir. Ayrıca, erken uyarı sistemlerinin kurulması ve iyileştirilmesi, afet sonrası hızlı ihtiyaç analizlerinin gerçekleştirilmesi, iyileştirme ve yeniden yapılandırma faaliyetlerinin yürütülmesi de afet yönetiminin temel unsurları arasında yer almaktadır (Kadioğlu, 2008). Uluslararası afet yönetimi çalışmaları, 1989’da Yokohama Stratejisi ile başlamış ve 1994’te kabul edilen eylem planı ile afetlerin önlenmesi, hazırlık yapılması ve zararlarının azaltılması hedeflenmiştir. 2005-2015 Hyogo Eylem Çerçevesi, afet risklerini belirleyerek kurumsal ve toplumsal farkındalık oluşturma, zarar azaltma, müdahale ve iyileştirme süreçlerini bütünsel bir yaklaşımla ele alma anlayışını benimsemiştir (Kadioğlu, 2022). Daha sonra, 2015-2030 Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi, geniş içeriği ve bütüncül bir

yaklaşımını benimseyerek afet risklerini azaltmayı ve iyileştirme sürecine zarar verebilecek sosyal, ekonomik ve çevresel kayıpları en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Bu süreçler, afet yönetiminin sadece kriz anında değil, afet öncesi risk azaltma ve uzun vadeli iyileştirme çalışmalarını kapsayan bütüncül bir yaklaşım olması gerektiğini vurgulamaktadır (Birleşmiş Milletler [BM], 1994; United Nations International Strategy for Disaster Reduction [Birleşmiş Milletler Afet Risklerinin Azaltılması Uluslararası Stratejisi] UNISDR, 2015).

Afet Yönetim Evreleri

Bütünleşik afet yönetimi, afetlerden kaynaklanabilecek zararların önlenmesi ya da en aza indirilmesi amacıyla yürütülen bir süreçtir. Bu yaklaşım; risk analizi, zarar azaltma, hazırlık, ilk yardım ve müdahale ve iyileştirme aşamalarını kapsar. Afetler sonucunda ortaya çıkabilecek can ve mal kayıplarını önlemek ya da azaltmak için, bu aşamaların bir bütün olarak ele alınması ve uyum içinde yürütülmesi gerekir. Afet yönetim planının toplumun bütün kesimlerini içerecek biçimde planlanması, desteklenmesi, organize edilmesi, gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılması ve kurumsal yapıların oluşturulması veya yenilenmesi, etkili ve verimli uygulamalar için gereklidir (Şahin, 2019). Afet yönetiminin temel amacı, tehlikelerin yol açabileceği olası kayıpların en aza indirilmesi, etkilenen bireylere zamanında ve uygun yardımın sağlanması ve hızlı ve etkili bir ilerleme sürecini yürütmektir. Bu neticede, afet yönetimi risk ve kriz yönetimi olarak 2 temel ve bunların alt boyutu olan dört aşamadan oluşmaktadır.

Risk Yönetimi

Ülke, bölge, kent veya yerleşim birimi ölçeğinde tehlike ve risklerin belirlenmesi, analiz edilmesi ve azaltılması için gerekli önlemlerin planlanması ve uygulanması sürecidir. 5902 sayılı Kanuna göre, bu süreç; risk türlerinin ve düzeylerinin tespit edilmesi, afet senaryolarının hazırlanması, önceliklerin belirlenmesi ve stratejik planların oluşturulması gibi aşamaları kapsamaktadır. Amaç, afet risklerini en aza indirerek toplumun afetlere karşı daha dirençli hale gelmesini sağlamaktır (AFAD, 2025). Türkiye'de yürütülen Marmara Depremi Acil Yeniden Yapılandırma Projesi (MEER) kapsamında, afet yönetimi sisteminin güçlendirilmesi, ekonomik kayıpların azaltılması ve gelecekteki risklerin düşürülmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda arazi kullanım

planlamalarının yapılması ve yapılaşmaya ilişkin yasal çerçevenin iyileştirilmesi gibi uygulamalara yer verilmiştir. Risk yönetimi, afetlere karşı toplumun direnç kapasitesini artırmada önemli bir yere sahiptir (Ertükmen, 2006). Risk yönetimi zarar azaltma ve hazırlık olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır.

Zarar azaltma

Zarar azaltma evresi, afet yönetiminin temel aşamalarından biridir. Afet sonrası iyileştirme ve yeniden inşa süreçlerinde başlayan bu evre, yeni bir afet meydana gelene kadar devam eden sürekli bir süreçtir. Amaç; can ve mal kayıplarını önlemek, riskleri azaltmak ve tehlikelerin etkilerini en aza indirmektir. Bu kapsamda devlet kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapısal ve yapısal olmayan önlemler bütünlükte biçimde uygulanır (Ergünay, 1999). Örneğin, sismik tehlikeye dirençli yapılaşma, sel yatağındaki binaların yer değiştirmesi, sağlık ve beslenme kapasitesinin geliştirilmesi, afet farkındalığının artırılması, risk farkındalığı ve sigortalama, sosyo-ekonomik ve kültürel gelişimin desteklenmesi ile kamulaştırma, nakil, güçlendirme ve sabitleme çalışmaları bu kapsamda uygulanan stratejik tedbirler arasındadır. Özetle zarar azaltma, riski ortadan kaldırmayı değil, en aza indirmeyi ve afetlere karşı daha dirençli bir toplum oluşturmayı hedefler (Kadioğlu, 2011).

Hazırlık

Afete hazırlık süreci, afetlere zamanında, hızlı ve etkili müdahale edebilmek amacıyla afet öncesinde yürütülen sürekli ve sürdürülebilir faaliyetleri içermektedir. Bu süreç kapsamında planlama, eğitim, tatbikat, erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi, acil durum malzeme stoklarının oluşturulması ve toplumun bilgilendirilerek bilinçlendirilmesi gibi çalışmalar yer almaktadır (Gündüz, 2008). 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Kanunu ve 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde de vurgulandığı üzere, hazırlık evresi afet ve acil durumlara yönelik olarak önceden gerçekleştirilen tüm faaliyetleri kapsar (5902 Kanun, 2009). Bu evrede temel hedef, tehlikelerin insanlar üzerindeki olumsuz etkilerini önleyebilmek veya en aza indirgeyebilmek adına uygun organizasyon, yöntem ve araçlarla önleyici tedbirler geliştirmektir. Bu doğrultuda merkezi ve yerel düzeyde afet yönetim planlarının hazırlanması, ilgili personelin eğitim ve tatbikatlarla yetkinlik kazanması, kritik malzeme

ve ekipmanların stoklanması, arama-kurtarma faaliyetlerinin organizasyonu ve geliştirilmesi ile alarm ve erken uyarı sistemlerinin kurulması ve işletilmesi gibi çalışmalar yürütülmektedir (Özmen ve ark., 2018). Hazırlık süreci aynı zamanda altyapı ve çevresel önlemlerin güçlendirilmesini de kapsamaktadır. Kamu sektörünün bu süreçte gerçekleştirmesi gereken yatırımlar arasında; afet müdahale koordinasyonu için bilgi ve iletişim teknolojilerinin geliştirilmesi, binalara yangın geciktirici malzeme kullanımının teşvik edilmesi, temel arama-kurtarma ekipmanlarının stratejik bölgelere önceden yerleştirilmesi ve toplumun afet bilinci konusunda eğitilmesi yer almaktadır. Afet öncesinde gerçekleştirilen bu bütüncül planlama ve hazırlık çalışmaları, afet sonrası iyileşme sürecinin etkin ve sürdürülebilir olmasına katkı sağlamaktadır (Oltulu, 2019; MEDAK, 2025).

Kriz Yönetimi

Kriz anında uygulanarak durumu normale döndürmeyi amaçlayan geçici bir yönetim sürecidir. Risk yönetiminden ayrılan yönü, belli bir süreyle sınırlı olmasıdır; kriz sebebi ortadan kalktığında yönetim süreci de biter. Amaç, krizin etkilerini en aza indirerek hızlı ve etkili çözümler üretmektir (AFAD, 2025). Çağdaş afet yönetimi anlayışıyla, afet sonrası müdahale, iyileştirme ve yeniden yapılanma süreçleri kriz yönetiminin ayrılmaz bileşenleri olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda yürütülen faaliyetlerin temel amacı, afetin bireyler ve toplum üzerindeki yıkıcı etkilerini azaltmak, fiziksel ve sosyal yaşamı en kısa sürede normalleştirmek ve yeniden yapılandırmaktır. Bu bağlamda, afet anında gerçekleştirilen müdahale ve sonrasındaki iyileştirme çalışmaları, etkin bir kriz yönetimi sürecinin vazgeçilmez unsurları olarak değerlendirilmektedir (Erkal ve Değerliyurt, 2010).

Müdahale

Müdahale evresi, afet yönetiminin en kritik aşamalarından biri olup, afet gerçekleştiği anda ve hemen sonrasında başlatılan acil müdahale faaliyetlerini kapsar. Sürecin öncelikli hedefi, insan kayıplarını engellemek, yaralıları gerekli sağlık hizmetlerini sunmak, temel yaşam gereksinimlerini karşılamak ve afetin oluşturduğu zararları mümkün olan en düşük düzeye indirmektir (İnşaat Mühendisleri Odası [İMO] Ankara Şubesi, 2024).

Müdahale Boyutunun Temel Unsurları

- Arama ve Kurtarma
- Acil Sağlık Hizmetleri
- Barınma ve Beslenme Hizmetleri
- Güvenlik ve Kamu Düzeni
- İletişim ve Koordinasyon
- Hasar Tespit ve Acil Yardım

Müdahale süreci, afet sonrası iyileştirme ve yeniden inşa aşamalarının temelini oluşturduğundan etkin, planlı ve hızlı bir şekilde yönetilmesi büyük önem taşımaktadır (TAMP, 2022).

İyileştirme

İyileştirme evresi, afet sonrası dönemde, etkilenen toplulukların temel ihtiyaçlarının karşılanarak yaşam koşullarının normale döndürülmesini ve gelecekteki afetlere karşı daha dirençli hale getirilmesini amaçlayan süreçtir (TAMP, 2022; UNISDR, 2015). Bu evre, müdahale aşamasının hemen ardından başlayıp uzun yıllar devam edebilen kapsamlı bir süreç olup, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kurumsal yeniden yapılanmayı içermektedir (Kadioğlu, 2011). Bu süreçte, haberleşme, ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon gibi temel altyapı hizmetlerinin hızla sağlanması, barınma ve geçici iskân çözümlerinin geliştirilmesi, eğitim ve ekonomik faaliyetlerin yeniden canlandırılması temel hedefler arasında yer almaktadır (TAMP, 2022). Afetten etkilenen bölgelerde daha güvenli ve sürdürülebilir yaşam alanlarının oluşturulması, iyileştirme evresinin uzun vadeli amaçlarından biridir. İyileştirme çalışmaları, kısa vadede altyapının yeniden inşasını ve temel hizmetlerin sağlanmasını kapsarken, uzun vadede sosyal ve ekonomik düzenin güçlendirilmesi ile afetten etkilenenlerin yaşam standartlarının artırılmasını hedefler (Erkal ve Değerliyurt, 2010). Planlama, koordinasyon ve eğitim faaliyetlerinin sürekliliği, bu sürecin başarısı açısından kritik öneme sahiptir. Sonuç olarak, iyileştirme aşaması, afet sonrası müdahale sürecinin tamamlayıcı bir parçası olup, afetin olumsuz etkilerini azaltarak toplumsal dayanıklılığı artırmaya yönelik bütüncül bir çabayı gerektirir (Çoban, 2019).

Afetin Doğal ve Beşerî Etkileri

Afetler hem doğal hem de beşerî faktörlerin birleşimiyle insan yaşamını derinden etkileyen olaylardır. Doğal afetler, depremler, seller, fırtınalar ve volkanik patlamalar gibi doğa kaynaklı olaylardan oluşurken; beşerî afetler, insan faaliyetlerinin neden olduğu çevresel tahribat, altyapı yetersizlikleri ve devletin yetersiz kaldığı noktalar gibi unsurlar tarafından şekillenir. Afetlerin insan üzerindeki etkileri, sadece fiziksel tahribatla sınırlı kalmaz; psikolojik, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla da toplumu uzun vadede etkileyen derin yaralar açar (Doğan, 2023). Afetler sonucunda milyonlarca insan evsiz kalmakta, sağlık hizmetlerine erişim zorlaşmakta ve ekonomik dengeler bozulmaktadır. Afetlerin insanlar üzerindeki psikolojik etkilerini anlamak, müdahaleleri en uygun hale getirmek sıkıntıyı azaltabilir, refahı artırabilir, etkilenen bireyler ve topluluklar için ilerlemeyi iyileştirebilir (Bulut, 2023). Afetler ister insan kaynaklı veya ister doğa yoluyla olsun, fiziksel, ekonomik, çevresel ve sosyal birçok soruna yol açmaktadır. Bununla birlikte, afetler bireyler üzerinde psikolojik açıdan da olumsuz etkiler yaratarak çeşitli ruhsal sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Uyar, 2024).

Doğal afetler, yalnızca insan sağlığını doğrudan tehdit etmekle kalmamakta, aynı zamanda çevresel denge üzerinde de bozucu etkiler göstermektedir. Özellikle büyük ölçekli depremler sonrasında yaşanan barınma, gıda ve temiz suya erişim sorunları, halk sağlığını ciddi biçimde tehdit eder hale gelmektedir. Kahramanmaraş merkezli depremler gibi yıkıcı afetlerde yalnızca yapıların yıkılmasıyla kalmamış, aynı zamanda su kaynaklarının kirlenmesi, içme suyu sistemlerinin çökmesi ve kanalizasyon altyapısının zarar görmesi gibi sonuçlar da ortaya çıkmıştır (TMMOB, 2023). Meteorolojik afetler de benzer şekilde geniş çaplı çevresel sorunları doğurur. Şiddetli fırtınalar ve kasırgalar, kıyı bölgelerindeki yerleşimleri yok ederken, tarımsal üretimi durma noktasına getirebilir. Küresel ısınma kaynaklı iklim değişikliği, bu afetlerin sıklığını ve şiddetini artırarak, insan yaşamını giderek daha kırılgan hale getirmektedir (Uyar, 2024). Afetlerin yol açtığı zararların büyük bir kısmı, doğrudan doğa olaylarının şiddetiyle değil, insan kaynaklı eksiklikler ve müdahaleler ile ilişkilidir. Özellikle şehirleşme politikalarındaki hatalar, yetersiz yapı denetimleri ve afetlere hazırlık konusundaki bilinç eksikliği, doğal olayların büyük felaketlere dönüşmesine neden olmaktadır. Kahramanmaraş depremleri sonrası yapılan incelemeler, bina yapım standartlarının yetersizliği ve denetim eksikliğinin can kayıplarını artırdığını göstermektedir (Artantaş ve Gürsoy, 2024). Afet yönetimindeki

yetersizlikler yalnızca fiziksel altyapıyla sınırlı değildir. Psikolojik destek ve sosyal dayanışma mekanizmalarının yetersizliği, afetten etkilenen bireylerin uzun vadede travma ve stres bozuklukları yaşamasına neden olmaktadır. Tüm bu faktörler, afetlerin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda toplumsal ve bireysel düzeyde derin psikolojik etkiler oluşturmalarına da zemin hazırlamaktadır. Afetlere hazırlıksız yakalanan toplumlarda hem maddi kayıpların hem de ruh sağlığına ilişkin sorunların boyutu artmakta; bireylerde travma, kaygı ve belirsizlik duyguları gelişmekte ve bu durum uzun vadeli iyileşme süreçlerini gerekli kılmaktadır (Bulut, 2023).

Afetlerin insan üzerindeki etkilerini minimize etmek için hem doğaya uyumlu kentleşme politikalarının geliştirilmesi hem de afet yönetimi süreçlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Doğal afetlerin etkilerini azaltmak için erken uyarı sistemleri ve dirençli altyapılar oluşturulmalı, insan müdahalesi ile oluşan hataları en aza indirmek için ise risk yönetimi ve kriz müdahale planları etkili bir şekilde uygulanmalıdır (Doğan, 2023). Sonuç olarak, afetler doğanın kaçınılmaz bir gerçeği olsa da bunların toplumsal etkilerini belirleyen temel unsur toplumların bu olaylara nasıl hazırlandığı ve nasıl yanıt verdiği. Bilinçli toplumlar, bilimsel ve teknik verileri temel alarak hareket ettiğinde, afetlere karşı daha dirençli hale gelebilir ve olası zararları en aza indirebilir.

Türkiye’ de Afet Yönetimi

Türkiye’de afet yönetimi ve mevzuatı, tarihsel süreç boyunca yaşanan afetlerin yol açtığı acı tecrübeler ve toplumsal kargaşaların etkisiyle şekillenmiş ve bu deneyimlerin ışığında gelişim göstermiştir. Osmanlı döneminde 1509 İstanbul Depremi sonrasında başlatılan düzenlemeler, özellikle Tanzimat Dönemi'nden itibaren Batı etkisiyle daha sistematik hale gelmiştir. Bu dönemde, yapı güvenliğine ilişkin ilk düzenlemelerden biri olan Ebniye Nizamnamesi (1882) yürürlüğe girmiş ve afet yönetimi konusunda kurumsal adımlar atılmıştır (Satılmış, 2020). Cumhuriyet döneminde ise, yaşanan büyük ölçekli afetlerin ardından afet yönetimine yönelik yasal düzenlemeler hız kazanmıştır. 1939 Erzincan Depremi, Türkiye’de modern afet yönetimi politikalarının başlangıcı olarak kabul edilmekte olup, bu tarihten sonra afetlere yönelik hukuki düzenlemeler oluşturulmaya başlanmıştır. 1944 yılı öncesinde Türkiye’de yürürlüğe giren düzenlemeler, daha çok afet sonrası müdahale ve iyileştirme çalışmalarına odaklanmış; afet öncesi risk azaltma ve hazırlık süreçleri ise ihmal edilmiştir. Bu durum,

afetlere yönelik yaklaşımın önleyici bir bakış açısından ziyade, yaşanan felaketlerin ardından ortaya çıkan sonuçlarla ilgilenmeye dayalı olduğunu göstermektedir. 1944-1958 yılları arasında uygulanan afet yönetimi yaklaşımı, daha çok geleneksel afet yönetimi çerçevesinde şekillenmiş ve afet sonrası iyileştirme çalışmaları ön planda tutulmuştur. Bu dönemde, 4623 sayılı Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun (1944) ve 6785 sayılı İmar Kanunu (1957) gibi yasal düzenlemeler yürürlüğe girmiştir. 1958 yılında çıkarılan 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu ile afetlerde sivil savunmanın önemi vurgulanmış ve devletin müdahale mekanizmaları genişletilmiştir (Kemaloğlu, 2015). 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun, 15 Mayıs 1959 tarihinde kabul edilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], 1959). Bu kanun, afet sonrası yeniden yapılanma ve iyileştirme süreçlerini düzenleyen kapsamlı bir çerçeve sunmuş ve afet mağdurlarına sağlanacak yardımları belirlemiştir. Ancak, afet öncesi risk yönetimi ve önleyici tedbirler konusunda yetersiz kalmıştır.

1999 Marmara Depremi, Türkiye’de afet yönetimi anlayışında köklü değişimlere yol açmış ve afet öncesi risk yönetiminin önemini artırmıştır. Bu depremle birlikte, afetlerden önce alınacak önlemlerin hayati değeri ancak farkına varılmıştır. Bu kapsamda, 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (2009) ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kurulmuş, afet yönetimi süreci merkezi bir yapıya kavuşturularak daha etkin bir sistem oluşturulmuştur. Bu değişim, yalnızca müdahale süreçlerini değil, aynı zamanda afet öncesi hazırlık ve risk azaltma politikalarını da içeren bütünsel bir afet yönetim anlayışını benimsemeyi zorunlu kılmıştır. Bu doğrultuda, 2013 yılında yürürlüğe giren Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), afet sonrası müdahale süreçlerinin koordinasyonunu güçlendirmeyi ve müdahale kapasitesini artırmayı hedefleyen kapsamlı bir düzenleme olarak öne çıkmaktadır (TAMP, 2022).

Türkiye, Sendai Deklarasyonu’na taraf olmasının ardından, afet yönetimi politikalarını uluslararası standartlara uygun hale getirme sürecini hızlandırmıştır. Bu doğrultuda, 10. Kalkınma Planı, İklim Stratejisi (2010-2023), Bütünsel Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (KENTGES) (2010-2023), Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) (2014), 11. Kalkınma Planı ve Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP) (2012-2023) gibi planlar, afet yönetiminin temel politika çerçevesini

oluşturmuştur. 2022 yılında AFAD tarafından hazırlanan Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) ise afet kaynaklı kayıpların en aza indirilmesi, toplumsal dirençliliğin artırılması ve afet yönetim süreçlerinin daha etkili hale getirilmesini amaçlayan kapsamlı bir strateji olarak benimsenmiştir (AFAD, 2022). Bu gelişmeler, Türkiye'nin afet yönetimi anlayışında müdahale odaklı yaklaşımdan, risk yönetimi ve önleyici tedbirlerin esas alındığı bir sisteme geçiş sürecini destekleyen önemli adımlar olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin afet yönetimi, tarihsel süreç içerisinde geleneksel afet yönetimi anlayışından bütünleşik afet yönetimi anlayışına doğru bir değişme göstermiştir. Günümüzde, afet öncesi risk yönetimi ve afet sonrası iyileştirme süreçlerinin dengeli bir şekilde yürütülmesi amacıyla yeni politikalar geliştirilmeye devam edilmektedir. Ancak, afetlere yönelik yasal düzenlemelerin uygulama aşamasındaki eksiklikleri gidermek ve yerel yönetimlerin daha fazla yetkilendirilmesini sağlamak adına geliştirilmesi gerekmektedir.

Okuryazarlık

Okuryazarlık, geçmişten günümüze farklı şekillerde tanımlanmış olup, bu kavramın yalnızca anlamı değil, aynı zamanda ona yönelik bakış açısı da önemli değişimler geçirmiştir. Türk Dil Kurumu okuryazarlığı, (2025) "okuma yazması olan, öğrenim görmüş kimse" olarak tanımlasa da bu kavram, 1950'li yıllarda alfabe okuryazarlığı ile eş tutulurken, 1980'lerden sonra küreselleşme, bilgi teknolojileri ve medya ile daha geniş bir kapsam kazanmıştır. 1987 Toronto Semineri'nde, okuryazarlığın yalnızca okuma, yazma ve hesaplama ibaret olmadığı, bireylerin yaşam boyu öğrenme sürecinde kazandığı iletişim ve bilgi yönetimi becerilerini de içerdiği vurgulanmıştır (Street, 2005). Okuryazarlık, bireyin yalnızca okuma ve yazma becerilerine sahip olmasıyla sınırlı olmayan, bilgiye erişme, anlama, yorumlama, üretme ve aktarma sürecini kapsayan çok boyutlu bir beceri olarak tanımlanmaktadır. Geleneksel anlamda okuryazarlık, bireyin yazılı ve basılı materyalleri okuyup yazabilme yeteneğini ifade ederken, modern okuryazarlık anlayışı, eleştirel düşünme, problem çözme ve teknolojik araçları etkili kullanma gibi yetkinlikleri de içerecek şekilde genişletilmiştir. Günümüzde okuryazarlık, bireylerin toplumsal ve ekonomik yaşamda aktif rol almasını sağlayan temel bir beceri olarak kabul edilmektedir (Sur, 2022).

Altun'a (2005) göre okuryazarlık kavramı, oluşum olarak okuma ve yazma davranışlarından türetilmiş gibi görünse de yalnızca sembollerin okunması veya yazılı metinlerin anlaşılmasıyla sınırlı değildir. Bu kavram, bireyin çevresini, kendisini ve yaşadığı dünyayı algılayıp anlamlandırma eylemini de içerir. İnsan, yalnızca yazılı ifadeleri değil; çevresinde gerçekleşen olayları, sosyal etkileşimleri ve gündelik yaşamı da okur. Günümüzde, okuma-yazma ile okuryazarlık kavramları çoğunlukla birbirinin yerine kullanılmaktadır; fakat zamanla bu iki kavram arasındaki anlam farklılığının giderek daha belirgin bir şekilde ortaya çıktığını göstermektedir. Okuryazar olmak, yalnızca yazılı metinleri çözümleyebilme becerisini ifade ederken; okuryazarlık, bireyin okuma ve yazma becerilerini kullanarak bilgi edinme, analiz etme, yorumlama ve üretilen bilgiyi etkili bir şekilde aktarma sürecini içermektedir. Okuryazar olmak, yalnızca yazılı metinleri çözümleyebilme becerisini ifade ederken; okuryazarlık, bireyin okuma ve yazma becerilerini kullanarak bilgi edinme, analiz etme, yorumlama ve üretilen bilgiyi etkili bir şekilde aktarma sürecini içermektedir. Benzer şekilde, bireyin dış dünyada gelişen olayları ve bu olayların ilettiği mesajları kavrayabilmesi, yazılı ifade becerileriyle yakından ilişkilidir. Dolayısıyla okuryazarlık, çok boyutlu bir kavram ve derin bir süreci oluşturur (UNESCO, 2006).

Aşıcı'ya (2009) göre okuryazarlık; bireyin yaşadığı dünyayı, bu dünyadaki nesne ve olayları kavrayış biçimiyle birlikte, sosyal yaşantısındaki ilişkileri anlamlandırmasını da kapsayan bir kavramdır. Bu anlamıyla okuryazarlık, Batı kültüründe gelişmiş olup zamanla Türk dilinde de kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde ise okuryazarlık, sadece yazılı sembollerle gerçekleştirilen bir faaliyet olmanın ötesine geçmiş; düşünsel becerileri, dil yoluyla yapılan iletişim yetilerini ve tutumları içeren kapsamlı bir eğitim terimi haline gelmiştir. Okuryazarlık, önüne aldığı kavrama göre farklı biçimlerde tanımlanmakta ve zamanla daha da genişlemektedir. Bu doğrultuda, bireylerin çağın ihtiyaçlarına uygun çeşitli okuryazarlık türleriyle donatılması; onların bilinçli, sorgulayan ve toplumsal sorumluluk sahibi yurttaşlar olarak topluma etkin biçimde katkı sunmalarını mümkün kılmaktadır (Güneş, 2019). Okuryazarlık, yalnızca okuma ve yazma eylemleriyle sınırlı olmayan; bireyin bilgiye ulaşma, onu kavrama, çözümleme, yeniden yapılandırma ve kapsamlı biçimde ifade etme becerilerini içeren çok yönlü bir beceri alanı olarak tanımlanmaktadır. Klasik anlamda yalnızca basılı içerikleri okuyup yazabilme olarak kabul edilen bu kavram, günümüzde eleştirel düşünme, sorun çözme, bilgi toplama ve dijital yeterlilikler gibi farklı becerileri de içine alarak daha kapsamlı bir

hâle gelmiştir. Bireyin öğrenme süreciyle yaşam boyu gelişen ve birlikte şekillenen okuryazarlık, yalnızca metinleri değil; aynı zamanda toplumsal gelişmeleri, sosyal ilişkileri ve gündelik yaşam hareketliliği anlayabilme ve değerlendirme yetkinliğini de içermektedir. Bu yönüyle okuryazarlık, bireylerin hem toplumsal hem de bireysel yaşamlarında aktif, bilinçli ve sorumluluk sahibi yurttaşlar olarak yer alabilmelerine katkı sunan temel bir beceridir (Sur, 2022).

Bu yönleriyle okuryazarlık, bireyin bireysel gelişimi kadar toplumsal uyumu ve katılımı açısından da çok boyutlu ve dinamik bir işlev üstlenmektedir. Okuryazarlık yalnızca okuma-yazma değil; bireyin düşünme, anlama, yorumlama ve ifade etme becerilerini kapsayan çok boyutlu bir yeterliliklerdir. Bu bağlamda okuryazar bir birey (Aşıcı, 2009):

- Eleştirel düşünme becerisine sahiptir, bilgiye sorgulayıcı yaklaşır.
- Anlamlandırma ve ifade etme konusunda yetkindir.
- Toplumsal ve kültürel duyarlılığa sahiptir.
- Bilgiyi bulma, değerlendirme ve kullanma becerileri gelişmiştir.
- Kendini geliştirme ve yaşam boyu öğrenme bilinci taşır.
- Etkin iletişim kurabilir ve toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket eder.

Bu özellikler, okuryazarlığı bireysel gelişimin yanı sıra toplumsal katkı sağlayan bir değer haline getirir. Okuryazarlık türleri UNESCO'ya (2006) göre okuryazarlık, bireyin bilgiye erişmesini, iletişim kurmasını ve düşüncelerini ifade etmesini mümkün kılan, aynı zamanda kişisel gelişimini ve eğitim fırsatlarını destekleyen bir süreçtir. Bunun yanı sıra, bireyin istihdam olanaklarını artırarak sosyal ve ekonomik hayata katılımını kolaylaştıran bir unsur olarak değerlendirilir. Okuryazarlık kavramının kapsamı zaman içinde genişleyerek finansal okuryazarlık, hukuk okuryazarlığı, ekonomi okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, siyasal okuryazarlık ve medya okuryazarlığı gibi farklı alanlardaki beceri ve yeterlilikleri tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır. Bu okuryazarlık türlerinden biri de afet okuryazarlığı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Afet Okuryazarlığı

Afet okuryazarlığı, bireylerin afetlere ilişkin bilgiye erişme, anlama, değerlendirme ve uygulama kapasitesini ifade eden çok boyutlu bir kavramdır. Afet, doğa, insan veya teknoloji kaynaklı olarak ortaya çıkan; canlıları olumsuz etkileyen, can ve mal kayıplarına yol açan, sosyal ve ekonomik yaşamı kesintiye uğratan yıkıcı olaylardır (AFAD, 2024). Bu tür olayların doğru anlaşılması ve etkili bir şekilde yönetilebilmesi ise yalnızca bilgiye ulaşmakla kalmayıp, onu analiz edebilme, yorumlayabilme ve uygulayabilme becerilerini içeren çok boyutlu bir yetkinlik olan okuryazarlıkla doğrudan ilişkilidir (Çelebi ve Sarıkahya, 2023). Bireylerin afetlere yönelik bakış açıları, sahip oldukları afet okuryazarlığı düzeyleriyle doğrudan ilişkilidir. Her ne kadar bu kavram literatürde henüz geniş yer bulmamış olsa da afet okuryazarlığının gelecekte önem kazanacak ve yaygınlaşacak okuryazarlık türlerinden biri olacağı öngörülmektedir (Sözcü, 2021). Bireyin herhangi bir afete karşı etkili ve bilinçli bir şekilde tepki verebilmesi, öncelikle afetle ilgili bilgi sahibi olmasına bağlıdır. Sahip olunan bilgilerin yalnızca bireysel düzeyde kalmaması; aynı zamanda çevreye katkı sağlayacak biçimde olumlu tutum ve davranışlara dönüşmesi beklenmektedir. Afet okuryazarlığı tanımı için literatürde kapsamlı bir tanım bulmak zordur. Brown ve ark., (2014) göre afet okuryazarlığı, bir süreklilik içerisinde çeşitli düzeylerde gelişen becerileri kapsar. Bu süreç, en temelde okuma ve anlama becerileriyle başlar; işlevsel düzeyde ise afete hazırlık, müdahale ve iyileştirme süreçlerine ilişkin uygulamaları takip edebilme becerilerini içerir. Daha sonraki aşamalarda ise iletişimsel ya da etkileşimli afet okuryazarlığı düzeyine ulaşılır. Bu düzeyde birey, yardım arama, afetle ilgili deneyimlerini yönetme ve sosyal destek kaynaklarını etkili biçimde kullanma konusunda gelişmiş becerilere sahiptir. Son aşama olan kritik afet okuryazarlığı ise bireyin afetle ilgili bilgileri analiz etme, karşılaşılan engelleri değerlendirme ve aşma, güvende kalmak, afetlerle başa çıkmak ve afet sonrası toparlanma süreçlerinde kişisel kontrolü ele alma kapasitesine sahip olması anlamına gelir. Çalışkan' a (2020) göre afet okuryazarlığı; kişilerin hayatları boyunca yaşam kalitesini muhafaza etmek ya da arttırmak amacıyla, afetlerin olası zararlarını önleme veya en aza indirme, afetlere karşı hazırlıklı olma, afet anında etkili müdahale etme ve afet sonrası iyileştirme süreçlerine bilinçli şekilde katılmalarını sağlayan bir beceridir. Bu beceri, bireyin afetle ilgili bilgiye ulaşma, edindiği bilgileri anlama, değerlendirme ve günlük yaşama entegre gibi becerilerini içeren bütüncül bir süreçtir. Toplumların olası afetlere karşı hazırlıklı hale gelmesinde

etkili yöntemlerden biri afet okuryazarlığının geliştirilmesidir. Afet okuryazarlığı bireylerin afetlere ilişkin yeterli bilgiye sahip olmalarını, bu bilgileri tutum haline getirmelerini ve günlük yaşamlarında doğru davranışlara dönüştürmelerini içeren üç temel boyuttan oluşmaktadır (Chung ve Yen 2016; Sözcü, 2021):

Bilgi Boyutu: Bireyin afetlerle ilgili doğru ve güvenilir bilgiye sahip olması bu boyutu ifade eder. Ancak bilgi, tek başına yeterli değildir; yaşantıya aktarılmadığı sürece anlamlı bir katkı sağlamaz. Bu nedenle, edinilen bilginin uygulamaya dökülmesi esastır.

Tutum Boyutu: Bilgiye sahip olmak, afetler konusunda olumlu ve bilinçli bir tutum geliştirmeyi gerektirir. Tutum, bireyin afete yönelik düşünce biçimini ve yaklaşımını yansıtır. Tutum oluşmadan davranış boyutuna geçilmesi mümkün değildir.

Davranış Boyutu: Bu boyut, edinilen bilgi ve geliştirilen tutumların bireyin davranışlarına yansımalarıyla ilgilidir. Davranış boyutu, afetlere karşı bilinçli ve hazırlıklı bireylerin sergilediği eylemleri kapsar ve afet okuryazarlığın ileri düzeyini temsil eder.

Bu üç boyut bir arada değerlendirildiğinde, afet okuryazarlığı yalnızca bilgi sahibi olmayı değil, aynı zamanda bu bilginin tutuma dönüşmesini ve tutumların da davranışa yansımalarıyla içeren bütüncül bir süreci ifade etmektedir. Afetlere karşı etkili bir mücadele yürütülebilmesi için bireylerin bu süreçte aktif rol üstlenmesi, edindiği bilgileri yaşam pratiğine aktararak toplumsal dayanıklılığın artırılmasına katkı sağlaması gerekmektedir. Dolayısıyla afet okuryazarlığı hem bireysel hem toplumsal düzeyde afet risklerinin azaltılmasında önemli bir anahtar olarak görülmektedir (Bulut, 2023). Sözcü (2019) yaptığı çalışmada afetlerin bireyler üzerindeki etkisini ve bu etkilerle baş edebilme kapasitesini merkeze alarak, doğal afet okuryazarlığını; bireylerin afet öncesi, sırası ve sonrasında doğru bilgiye ulaşabilme, bu bilgiyi anlayıp değerlendirebilme ve etkili biçimde uygulayabilme yeterliği olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda, doğal afet okuryazarlığı; bireyin afetler karşısında hayatta kalabilmesi için gerekli tepkiyi verebilmesini, durumu analiz ederek değerlendirebilmesini sağlayan bilgi, tutum ve davranışların yanı sıra çeşitli beceri ve yetkinliklerin bir bütünü olarak görülebilir.

Afet okuryazarlığı, bireylerin ve toplumların afetlere karşı bilinçlenmesini ve etkili davranışlar geliştirmesini sağlayan çok boyutlu bir kavramdır. Bu kavram, riskleri

tanıma, hazırlık yapma, müdahale etme ve iyileştirme süreçlerini içeren alt boyutlar aracılığıyla anlam kazanır. Her bir alt boyut, afetlere karşı farkındalığı artırmak ve doğru tepkiler geliştirmek açısından kritik bir rol üstlenir. Bu nedenle, afet okuryazarlığının bu evrelerinin iyi kavranması, toplumların afetlere karşı direnç kazanmasında temel bir gereklilik olarak ortaya çıkar. Afet okuryazarlığı, afet yönetiminin dört temel aşaması olan zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme süreçlerini kapsar ve bireylerin afet risklerini azaltma, afet anında doğru karar verme ve afet sonrası iyileşme süreçlerine aktif katılımını sağlar (Çalışkan, 2020). Aynı zamanda, afet okuryazarlığı temel okuma-yazma becerilerinden başlayarak, afetlerle ilgili bilgilere erişme, değerlendirme ve bu bilgileri günlük yaşamda kullanabilme yetkinliklerini içerir (Karakaş, 2022). Afet yönetimi sürecindeki hazırlık, müdahale ve arama-kurtarma aşamalarında iletişimsel ve etkileşimli afet okuryazarlığı büyük önem taşır. Bu bağlamda, bireylerin afet deneyimlerinden yararlanarak yardım arama, afet süreçlerini yönetme, kritik kararları değerlendirme, kriz durumlarıyla başa çıkma ve güvenli ortam sağlama gibi beceriler edinmeleri gerekmektedir. Afetlere karşı bireysel kontrolün sağlanması, toplumsal dirençliliğin artırılması açısından önemli bir unsur olarak kabul edilmektedir (Canatan, 2023).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubunun özellikleri, veri toplama araçları, verilerin toplanma süreci ve verilerin analizinde izlenen yöntemlere ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlık düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma, nicel araştırma modellerinden biri olan betimsel tarama modeli kapsamında gerçekleştirilmiştir. Betimsel araştırmalar, bir durumu ya da olguyu mevcut haliyle, herhangi bir müdahalede bulunmadan tanımlamayı ve açıklamayı amaçlayan çalışmalardır. Bu model, olayları olduğu gibi betimlemeye dayanır ve değişkenler arasındaki mevcut durumu ortaya koymak için kullanılır (Karasar, 2012). Betimsel araştırmalarda genellikle nicel veriler toplanır ve elde edilen veriler istatistiksel yöntemlerle analiz edilerek anlamlı sonuçlara ulaşılır. Tarama modeli ise, betimsel araştırma modelinin bir alt türü olarak, bireylerin belirli özelliklere göre mevcut durumlarını büyük örneklemeler üzerinden incelemeye olanak sağlar (Sönmez ve Alacapınar, 2020).

Bu bağlamda, araştırma kapsamında üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı düzeyleri belirlenmiş ve bu düzeylerin cinsiyet, afet dersi alma durumu, afet yaşama deneyimi, gönüllülük ve benzeri çeşitli değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu yönüyle araştırma, betimsel tarama modeline uygun olarak yürütülmüştür.

Evren ve Örneklem/ Çalışma Grubu

Yapılan araştırmada evrenin tamamı incelenemediği için, belirli kurallara göre örnek gruplar seçilmiştir. Seçilen gruplar, evrene göre oldukça küçüktür ve araştırmacı verileri bu örneklem grubundan toplamaktadır (Creswell, 2016). Örneklem yöntemlerinde, seçkisiz olmayan örneklem türlerinden kolay ulaşılabilir örnekleme grubu seçilmiştir. Seçkisiz olmayan örneklem türü rastlantıya bağlı değildir; araştırmacının

bilinçli tercihi ve ulaşılabilirlik esaslarına göre seçtiği bireylerden oluşur. Diğer örneklem türlerine göre daha hızlı ve pratiktir (Cohen ve ark., 2017). Kolay ulaşılabilir örnekleme ise, araştırmacının yakınında bulunan, ulaşılması kolay ve aynı zamanda gönüllü olarak katılım gösteren bireylerden oluşan örneklem grubudur. Rastgelelik yoktur; araştırmacının seçimi ve ulaşılabilirliği esastır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Yapılan bu çalışmada araştırmacının evrenini, 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde öğrenim gören üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise kolayda örnekleme yöntemiyle belirlenen, farklı fakülte ve bölümlerde öğrenim gören toplam 1103 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların seçiminde gönüllülük esas alınmış olup, veri toplama sürecinde Afet Okuryazarlığı Ölçeği (AFOY) yüz yüze ve online anket yoluyla uygulanmıştır. Bu örneklem büyüklüğü, araştırma kapsamında yapılacak istatistiksel analizler için yeterli görülmektedir. Öğrenciler farklı fakültelerden (Eğitim, Fen-Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, Sağlık Bilimleri, Mühendislik ve Mimarlık, Ziraat, İslami İlimler, Hukuk) seçilmiştir.

Çalışma grubunun demografik özellikleri ile ilgili betimsel verilere aşağıdaki tablolarda yer verilmiştir. Tablo 6' da çalışma grubunun cinsiyete göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 6. Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	n	%
Kadın	642	58,2
Erkek	461	41,8
Toplam	1103	100

Tablo 6' ya göre araştırmaya katılan toplam 1103 üniversite öğrencisinin cinsiyet dağılımları incelendiğinde, katılımcıların 642'sinin kadın (%58,2) ve 461'inin erkek (%41,8) olduğu görülmektedir. Tablo 7'de üniversite öğrencilerinin fakültelere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 7. Çalışma Grubunun Fakültelere Göre Dağılımı

Fakülte	n	%
İktisadi ve İdari İlimler Fakültesi	191	17,32
Sağlık Bilimleri Fakültesi	170	15,41
Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi	160	14,50
Fen-Edebiyat Fakültesi	151	13,69
Eğitim Fakültesi	150	13,60
İslami İlimler Fakültesi	130	11,79
Ziraat Fakültesi	100	9,07
Hukuk Fakültesi	51	4,62
Toplam	1103	100

Tablo 7' ye göre araştırma örneklemini oluşturan 1103 üniversite öğrencisinin fakültelere göre dağılımı incelendiğinde, en yüksek katılım oranının %17,32 ile İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ne ait olduğu görülmektedir (n=191). Bu fakülteyi sırasıyla Sağlık Bilimleri Fakültesi (%15,41), Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi (%14,50), Fen-Edebiyat Fakültesi (%13,69) ve Eğitim Fakültesi (%13,60) takip etmektedir. İslami İlimler Fakültesi (%11,79), Ziraat Fakültesi (%9,07) ve Hukuk Fakültesi (%4,62) ise daha düşük oranlarla temsil edilmiştir. Tablo 8'de öğrencilerin fakültelerdeki bölümlere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Fakültelerdeki Bölümlere Göre Dağılımı

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	n	%
İktisat	40	3,33
Maliye	40	3,33
İşletme	40	3,33
Kamu Yönetimi	36	2,99
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	35	2,91
Sağlık Bilimleri Fakültesi	n	%
Ebelik	50	4,16
Beslenme ve Diyetetik	50	4,16
Hemşirelik	40	3,33
Acil Yardım ve Afet Yönetimi	30	2,49
Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi	n	%
Bilgisayar Mühendisliği	50	4,16
İnşaat Mühendisliği	41	3,41
Elektrik Elektronik Mühendisliği	27	2,24
Makine Mühendisliği	27	2,24
Harita Mühendisliği	15	1,25
Fen-Edebiyat Fakültesi	n	%
Coğrafya	41	3,41
İngiliz Dili ve Edebiyatı	30	2,49

Türk Dili ve Edebiyatı	30	2,49
Tarih	30	2,49
Sanat Tarihi	20	1,66
Eğitim Fakültesi	n	%
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	55	4,57
Türkçe Öğretmenliği	25	2,08
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	18	1,50
Özel Eğitim Öğretmenliği	15	1,25
Okul Öncesi Öğretmenliği	12	1,00
Matematik Öğretmenliği	10	0,83
Sınıf Öğretmenliği	10	0,83
İngilizce Öğretmenliği	5	0,42
İslami İlimler Fakültesi	n	%
(Tek program)	130	10,80
Ziraat Fakültesi	n	%
Tarım Ekonomisi	36	2,99
Bitki Koruma	30	2,49
Tarla Bitkileri	12	1,00
Bahçe Bitkileri	12	1,00
Toprak Bilimi ve Bitki Besleme	10	0,83
Hukuk Fakültesi	n	%
(Tek program)	51	4,24

Toplam	n	%
	1103	100

Tablo 8'e göre araştırma örneklemini oluşturan 1103 üniversite öğrencisinin fakültelerindeki öğrenim gördükleri bölümlere göre dağılımı incelendiğinde, en yüksek katılımın İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde olduğu görülmektedir. Bu fakültede İktisat, Maliye ve İşletme bölümleri eşit sayıda (n=40) en yüksek katılımı sağlarken, en düşük katılım Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde (n=35) gerçekleşmiştir. Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde Ebelik ve Beslenme ve Diyetetik bölümleri (n=50) en fazla öğrenciye sahipken, en düşük katılım Acil Yardım ve Afet Yönetimi bölümünde (n=30) gözlemlenmiştir. Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi'nde en yüksek katılım Bilgisayar Mühendisliği bölümünde (n=50) gerçekleşmiş; bunu sırasıyla İnşaat Mühendisliği (n=41), Elektrik Elektronik ve Makine Mühendisliği bölümleri (n=27) takip etmiş, en düşük katılım Harita Mühendisliği bölümünde (n=15) olmuştur. Fen-Edebiyat Fakültesi'nde en fazla öğrenci Coğrafya bölümünde (n=41) yer alırken; İngiliz Dili ve Edebiyatı, Türk Dili ve Edebiyatı ve Tarih bölümleri eşit sayıda (n=30), en düşük katılım Sanat Tarihi bölümünde (n=20) görülmüştür. Eğitim Fakültesi içinde en yüksek katılım Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde (n=55) gerçekleşmiş; bunu Türkçe Öğretmenliği (n=25), Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (n=18), Özel Eğitim Öğretmenliği (n=15), Okul Öncesi Öğretmenliği (n=12) ve Matematik ile Sınıf Öğretmenliği bölümleri (n=10) takip etmiş, en düşük katılım İngilizce Öğretmenliği bölümünde (n=5) olmuştur. Ziraat Fakültesi'nde en yüksek katılım Tarım Ekonomisi bölümünde (n=36) gerçekleşirken, en düşük katılım Tarla Bitkileri ve Bahçe Bitkileri bölümlerinde (n=12) görülmüştür. Bölüm ayrımı bulunmayan İslami İlimler Fakültesi toplamda 130 öğrenci, Hukuk Fakültesi ise 51 öğrenci ile temsil edilmiştir. Tablo 9' da çalışma grubunun genel akademik ortalamalarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 9. Çalışma Grubunun Genel Akademik Ortalamalarına Göre Dağılımı

Genel Ortalama	<i>n</i>	%
1,50 – 1,49	50	4,5
2,00 – 2,49	178	16,2
2,50 – 2,99	550	49,9
3,00 – 3,49	252	22,9
3,50 – 4,00	73	6,5
Toplam	1103	100

Tablo 9’ da üniversite öğrencilerinin genel akademik ortalamalarının dağılımı görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin akademik ortalamalarının en çok %49,9 (n=550) ile 2,50- 2,99 aralığında olduğu, en az %6,5 (n=72) ile 3,50-4,00 not aralığında olduğu görülmektedir. Tablo 10’da çalışma grubunun yaşadığı coğrafi bölge durumuna göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 10. Çalışma Grubunun Yaşadığı Coğrafi Bölge Durumuna Göre Dağılımı

Coğrafi Bölge	<i>n</i>	%
Karadeniz Bölgesi	497	45,08
İç Anadolu Bölgesi	156	14,14
Akdeniz Bölgesi	85	7,72
Doğu Anadolu Bölgesi	83	7,53
Marmara Bölgesi	79	7,17
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	71	6,44
Ege Bölgesi	26	2,36

Yurtdışı	106	9,61
----------	-----	------

Tablo 10 ‘da üniversite öğrencilerinin yaşadıkları coğrafi bölgelere göre dağılımları görülmektedir. Buna göre, katılımcıların en büyük kısmı %45,08 (n=497) oranıyla Karadeniz Bölgesi’nde ikamet etmektedir. En az katılım ise %2,36 (n=26) oranıyla Ege Bölgesi’nden gerçekleşmiştir. Ayrıca, yurtdışından gelip Türkiye’de öğrenim gören üniversite öğrencileri %9,61 (n=106) oranında olduğu görülmüştür. Tablo 11’ de çalışma grubunun afet yaşama durumuna göre yaşadıkları afet türlerinin dağılımları verilmiştir.

Tablo 11. Çalışma Grubunun Afet Yaşama Durumlarına Göre Yaşadıkları Afet Türlerinin Dağılımı

Afetler	Cevaplar	%
Deprem	702	89,08
Sel	61	7,74
Yangın	13	1,65
Çığ	4	0,51
Kaya Düşmesi	3	0,31
Dolu	1	0,13
Heyelan	1	0,13
Susuzluk	1	0,13
Savaş	1	0,13
Salgın Hastalıklar	1	0,13
Toplam	778	100

Tablo 11’ de üniversite öğrencilerinin afet yaşama durumlarına göre yaşadıkları afet türlerinin dağılımı görülmektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu %89,08 (n=702) oranıyla deprem afetini yaşadıklarını belirtmiştir. Bunun yanı sıra %7,74 (n=61) oranında sel, %1,65 (n=13) oranında yangın, %0,51 (n=4) oranında çığ ve %0,38 (n=3) oranında kaya düşmesi afetlerini deneyimlediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca bazı öğrenciler dolu, heyelan ve susuzluk gibi afetleri de yaşadıklarını bildirmiştir. Beşerî afetler kapsamında ise savaş ve salgın hastalıkların da yaşanan afetler arasında belirtildiği görülmektedir. Tablo 12’ de çalışma grubunun kişisel bilgilerine ait dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 12. Çalışma Grubunun Afet Yaşama Durumlarına Göre Yaşadıkları Afet Türlerinin Dağılımı

Çalışma grubuna ait veriler	n	%
Afet konularını içeren ders alma durumu		
Evet	205	18,6
Hayır	896	81,4
Afet yaşama durumu		
Evet	740	67,2
Hayır	362	32,8
Afetler ile ilgili faaliyetlere katılma durumu		
Evet	409	37,1
Hayır	693	62,9
Afetlerle ilgili resmi ya da özel kurum ismi bilme		
Evet	778	70,60%
Hayır	324	29,40%

Kampüsteki acil toplanma yerini bilme durumu		
Evet	301	%27,8
Hayır	780	%72,2
Kampüsteki afet planı bilme durumu		
Evet	91	%9,1
Hayır	904	%90,9
Afet görevlendirmesine gönüllülük durumu		
Evet	651	%68,9
Hayır	293	%31,1
Afet okuryazarlığı yeterli görme durumu		
Evet	258	%27,7
Hayır	675	%72,3

Tablo 12’de araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin %18,6’sı (n=205) afet konularını içeren bir ders aldığını belirtirken, %81,4’ü (n=896) bu tür bir ders almadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %67,2’si (n=740) en az bir afet yaşadığını, %32,8’i (n=362) ise herhangi bir afet yaşamadığını belirtmiştir. Afetlerle ilgili faaliyetlere katılım durumları incelendiğinde, %37,1’inin (n=409) bu tür faaliyetlere katıldığı, %62,9’unun (n=693) ise katılmadığı görülmektedir. Katılımcıların afetlerle ilgili resmi ya da özel kurum ismi bilme durumlarına incelendiğinde, %70,60’ının (n=778) kurum ismi bildiği, %29,40’ının (n=324) ise kurum ismi bilmediği tespit edilmiştir. Kampüslerindeki acil toplanma yerini bilme durumlarına göre, %27,8’inin (n=301) bu yeri bildiği, %72,2’sinin (n=780) ise bilmediği belirlenmiştir. Kampüslerindeki afet planını bilme durumlarına göre katılımcıların %9,1’inin (n=91) afet planını bildiği, %90,9’unun (n=904) ise bilmediği görülmektedir. Afet bölgesine gönüllü olarak gitme durumuna ilişkin olarak

katılımcıların %68,9'u (n=651) gönüllü olabileceğini, %31,1'i (n=293) ise gönüllü olamayacağını belirtmiştir. Afet okuryazarlığı konusunda kendini yeterli görme durumuna göre katılımcıların %27,7'si (n=258) kendini yeterli bulurken, %72,3'ü (n=675) yeterli bulmadığını ifade etmiştir. Tablo 13' de üniversite öğrencilerinin afetlerle ilgili resmi veya özel kurum ismi belirtme durumuna göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 13. Çalışma Grubunun Afetlerle İlgili Resmi veya Özel Kurum İsmi Belirtme Durumuna Göre Dağılımı

Resmi veya Özel Kurumlar	Cevaplar	%
AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı)	812	80,72
KIZILAY (Türkiye Kızılay Derneği)	85	8,45
UMKE (Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi)	55	5,47
AKUT (Arama Kurtarma Derneği)	36	3,58
ANDA (Eğitim Araştırma Yardımlaşma ve Arama Kurtarma Derneği)	6	0,60
AHBAP (Anadolu Halk ve Barış Platformu)	6	0,60
İHH (İnsani Yardım Vakfı)	2	0,20
CANSUYU (Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği)	1	0,10
DASK (Doğal Afet Sigortaları Kurumu)	1	0,10
ATAK (Atlı Arama Kurtarma Derneği)	1	0,10
AKOM (İBB Afet Koordinasyon Merkezi)	1	0,10

Tablo 13 'te üniversite öğrencilerinin afetlerle ilgili resmî veya özel kurum ismi belirtme durumlarına ilişkin dağılım görülmektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu %80,72 (n=812) oranıyla AFAD'ı (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) bildiklerini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra, %8,45 (n=85) oranında Kızılay (Türkiye Kızılay Derneği), %5,47 (n=55) oranında UMKE (Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi), %3,58 (n=36) oranında AKUT (Arama Kurtarma Derneği), %0,60 (n=6) oranında ANDA (Eğitim Araştırma Yardımlaşma ve Arama Kurtarma Derneği) ve %0,60 (n=6) oranında AHBAP (Anadolu Halk ve Barış Platformu) isimlerini bildiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca %0,20 (n=2) oranında İHH (İnsani Yardım Vakfı) ismi ifade edilmiştir. Bunun dışında, öğrencilerin CANSUYU (Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği), DASK (Doğal Afet Sigortaları Kurumu), ATAK (Atlı Arama Kurtarma Derneği) ve AKOM (İBB Afet Koordinasyon Merkezi) gibi afetlerle ilgili diğer bazı resmî veya özel kurumların isimlerini de bildikleri görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Bilimsel çalışmalarda araştırma amacına uygun verilerin elde edilmesi için çeşitli ölçme araçları kullanılmaktadır. Bu araçlar arasında anketler, ölçekler, testler ve gözlem formları yer almaktadır (Ekiz, 2020). Araştırmada katılımcıların Afet Okuryazarlığı Ölçeği (AFOY) ile düzeylerini belirlemek için Çalışkan ve Üner (2022) tarafından geliştirilip geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılan AFOY Ölçek uygulaması kullanılmıştır. Ölçek toplamda 61 madde ve dört alt boyuttan oluşmaktadır. 1-17 arasındaki 17 madde zarar azaltma alt boyutunu, 18-33 arasındaki 16 madde hazırlık alt boyutunu, 34- 46 arasındaki 13 madde müdahale alt boyutunu, 47-61 arasındaki 15 madde iyileştirme alt boyutunu oluşturmaktadır. Her madde 1- Çok zor, 2- Zor, 3- Kararsızım, 4- Kolay ve 5- Çok kolay şeklinde 5'li Likert skalası kullanılarak puanlandırılıp derecelendirilmiştir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçek maddelerinden alınabilecek toplam en düşük puan 61, en yüksek puan 305'tir. Katılımcıların ölçekten aldıkları puanlar arttıkça AFOY düzeyleri artmaktadır. Ölçeğin değerlendirilmesinde Çalışkan ve Üner (2021) tarafından hesaplama kolaylığı olması açısından standardize edilen aşağıdaki formül kullanılmıştır. Formüle göre katılımcıların aldıkları ölçek puanları 0 ile 50 arasında değişmektedir. Ölçekte 0 puan en düşük AFOY'u, 50 puan ise en yüksek AFOY'u göstermektedir.

İndeks= Hesaplanan kişiye özgün indeks

Aritmetik ortalama= Her maddeye verilen tepkilerin ortalaması

1= Ortalamanın en düşük olası değeri (indeksin en düşük 0 olmasına neden olur)

4= Ortalamanın aralığı

50= Yeni ölçüt için seçilen en yüksek değer

Aşağıdaki tablo 14’ de AFOY Ölçeği puan kategorileri yer almaktadır.

Tablo 14. AFOY Ölçeği puan kategorileri

Puan	Tanım
(0-29)	Yetersiz AFOY
(30-35)	Sınırlı AFOY
(36-41)	Yeterli AFOY
(42-50)	Mükemmel AFOY

Tablo 14’te görüldüğü üzere ölçekte 0 en düşük AFOY’u, 50 en yüksek AFOY’u göstermektedir. Ölçekte 0-29 puan yetersiz AFOY’u, 30-35 puan sınırlı AFOY’u, 36-41 puan yeterli AFOY’u ve 42-50 puan ise mükemmel AFOY’u göstermektedir

Veri Toplama Süreci

Çalışmaya başlamadan önce, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi’nden 06.11.2024 tarihli ve E-36763901-044-494374 sayılı tez konusu onayı ile etik kurul onayı alınmıştır. Araştırma Tokat ilindeki Gaziosmanpaşa Üniversitesinde örgün olarak eğitim gören 1103 gönüllü üniversite öğrencisi ile yapılmıştır. Araştırmaya dahil edilen kişilerden gerekli onay alındıktan sonra katılımcılara “Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlık Düzeylerini Belirleme Anketi” isimli anket formu yüz yüze ve online olarak

uygulanmıştır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu; 2 bölümden oluşmaktadır. 1. Bölümde: Kişisel bilgilere ait 13 madde, 2. Bölümde: Afet Okuryazarlığı ölçeğine ait 61 madde yer almaktadır. Ankette toplam 74 soru vardır.

Anket formunda eğitim bilgileri, afet eğitimi ve yaşantısal deneyim, afetle ilgili bilgi düzeyi, tutum, gönüllülük ve öz-yeterlik algısı gibi özellikleri inceleyen ilk 13 soruluk kısımda katılımcılara ait cinsiyet, fakülte, bölüm, not ortalaması, memleket, afet konuları ile ilgili ders alma, daha önce afet yaşama, afetler ile ilgili faaliyetlere katılma, afetler ile ilgili kurum ismi bilme, kampüsteki acil toplanma yerini bilme, kampüsteki afet planını bilme, herhangi bir afet durumunda gönüllü olma, afet okuryazarlığı konusunda yeterlilik gibi sorular sorulmuştur. Geriye kalan 61 soruyu ise “AFOY Ölçeği” oluşturmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın analizi Statistical Package for Social Science (SPSS) versiyon 27.0 yazılımı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiksel metotlar (frekans, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Değişkenlerin normal dağılımdan gelme durumları araştırılırken çarpıklık basıklık katsayılarından yararlanılmış olup, skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerleri -1.50 ile +1.50 ise normal dağılım olduğu kabul edilir. (Pallant, 2020). Yapılan çarpıklık ve basıklık analizleri sonucunda, araştırma verilerinin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Normal dağılımlı bir seride; iki aritmetik ortalama arasındaki farkın karşılaştırılmasında bağımsız örneklem Independent Samples t-Test (t-Testi), üç veya daha fazla bağımsız ortalama arasındaki farkın karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi Analysis Of Variance (ANOVA) kullanılmaktadır (Kent State Üniversitesi Kütüphanesi, 2024; Bevans, 2024). ANOVA testinde farklılık olması durumunda varyansların homojenliği varsayımı dikkate alınarak Honestly Significant Difference (TUKEY) testi ile farklılıklar hesaplanmıştır. Sonuçlar yorumlanırken anlamlılık düzeyi olarak 0,05 kullanılmış olup; $p < 0,05$ olması durumunda anlamlı bir farklılığın olduğu, $p > 0,05$ olması durumunda ise anlamlı bir farklılığın olmadığı belirtilmiştir.

Bu çalışmada bağımsız değişkenler, veri analizi uygulamasına göre iki gruba ayrılmıştır. Çoklu grup olan üniversite öğrencilerinin genel not ortalaması ile öğrenim

görülen fakülte değişkenlerinin karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Diğer bağımsız değişkenler ise cinsiyet, afet dersi alma durumu, daha önce afet deneyimleme durumu, afetle ilgili faaliyetlere katılım, kampüsteki acil toplanma yerini bilme, kampüsteki afet planını bilme, afet durumlarında gönüllü olma, afetlerle ilgili kurum ismi bilme ve afet okuryazarlığı konusunda kendini yeterli görme gibi iki kategorili yapıya sahip olup, bu değişkenlerin toplam ve alt boyut puan ortalamaları arasındaki farkların incelenmesinde bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Bağımlı değişken olarak ise Afet Okuryazarlığı Ölçeği'nden elde edilen toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları değerlendirilmiştir.

Çalışmada zarar azaltma alt boyutu (1-17) 17 madde, hazırlık alt boyutu (18- 33) 16 madde, müdahale alt boyutu (34- 46) 13 madde ve iyileştirme alt boyutu (47-61) 15 madde olarak bildirilmiştir. Ölçeklerinde güvenirlik analizi hesaplanmış ve cronbach alpha değeri ,966 olarak hesaplanmıştır. Cronbach's Alfa 0.00-1.00 aralığında değer alan bir katsayıdır ve 0.70 ve üzerinde olması durumunda güvenirlikten söz edilebilir (Tavakol ve Dennick, 2011). Yapılan bu çalışmada ölçek güvenirliği istenilen düzeydedir. Bu nedenle çalışmada elde edilen veri çalışması için kullanılan materyallerin güvenilir olduğunu doğrulamaktadır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma problemi ve alt problemler çerçevesinde elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Her bir alt problem için bulgular tablolar halinde sunulmuş ve açıklanmıştır. Tablo 15’ te üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği toplam ve alt boyut düzeylerine yönelik indeks sonuçları verilmiştir.

Tablo 15. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Düzeylerine Yönelik İndeks Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Madde Sayısı	$\bar{X}$	AFOY İndeksi	Düzye Açıklaması
Toplam	61	3.63	32.89 (0-50)	Sınırlı
Zarar Azaltma	17	3.46	30.75 (0-50)	Sınırlı
Hazırlık	16	3.04	25.52 (0-50)	Yetersiz
Müdahale	13	4.06	38.25 (0-50)	Yeterli
İyileştirme	15	4.09	38.62 (0-50)	Yeterli

Tablo 15’ te görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam ile alt boyut düzeylerine yönelik afet okuryazarlığı ölçeği düzey indeksi verilmiştir. Ortalama ($\bar{X}$) sütununda yer alan değerler, her bir afet okuryazarlığı alt boyutuna ilişkin üniversite öğrencilerinin aldıkları ortalama puanları ifade etmektedir. Bu puanlar 1 ile 5 arasında değişmekte olup, ilgili ortalamalar aşağıdaki formül kullanılarak 0 ile 50 arasında değişen afet okuryazarlığı ölçeği indeksi değerlerine dönüştürülmüştür:

$$\text{Formül=İndeks} = (\text{aritmetik ortalama}-1) \times (50/4)$$

Bu formül, ortalamadan 1 çıkarıp kalan değeri 50'nin 4'e bölünmüş kısmıyla çarparak 0-50 arasında bir indeks değeri elde eder.

$$\text{Toplam: } (\bar{X}=3.63-1) \times (50/4) = 2.63 \times 12.5 = 32.89$$

$$\text{Zarar azaltma: } (\bar{X}=3.46-1) \times (50/4) = 2.46 \times 12.5 = 30.75$$

$$\text{Hazırlık: } (\bar{X}=3.04-1) \times (50/4) = 2.04 \times 12.5 = 25.52$$

$$\text{Müdahale: } (\bar{X}=4.06-1) \times (50/4) = 3.06 \times 12.5 = 38.25$$

$$\text{İyileştirme: } (\bar{X}=4.09-1) \times (50/4) = 3.09 \times 12.5 = 38.62$$

Daha açık bir ifadeyle üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği toplam puan ortalamasının düzey indeksi (32.89) sınırlı, alt boyutları; zarar azaltma (30.75) sınırlı, hazırlık (25.52) yetersiz, müdahale (38.25) yeterli, iyileştirme (38.62) yeterli düzeyde oldukları yapılan hesaplamalar doğrultusunda tespit edilmiştir.

Tablo 16'da üniversite öğrencilerinin cinsiyet durumlarına göre afet okuryazarlığı ölçeği ve alt boyutlarına verdikleri cevapların t- testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 16. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları Puanlarının Cinsiyete Göre t- testi Sonuçları

Ölçeğin Boyutları	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Toplam	Kadın	642	226.15	33.93	1100	5.064	.011
	Erkek	460	215.12	37.91			
Zarar Azaltma	Kadın	642	62.30	10.57	1101	3.378	.028
	Erkek	461	60.01	11.70			
Hazırlık	Kadın	642	62.30	9.50	1100	6.133	.412

	Erkek	460	60.01	10.18			
Müdahale	Kadın	642	49.84	8.47	1101	5.213	.065
	Erkek	460	47.04	9.25			
İyileştirme	Kadın	642	53.73	9.56	1101	3.651	.034
	Erkek	461	51.50	10.54			

Tablo 16 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği toplam puanları ($t_{(1100)} = 5.064$; $p < 0.05$), zarar azaltma ($t_{(1101)} = 3.378$; $p < 0.05$) ve iyileştirme ($t_{(1101)} = 3.651$) $= p < 0.05$) boyutları puan ortalamaları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Yalnızca hazırlık ($t_{(1100)} = 6.133$; $p > 0.05$) alt boyutu ile müdahale ($t_{(1101)} = 5.213$; $p > 0.05$) alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmemektedir.

Cinsiyet değişkeni üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam puanında ayrıca müdahale ve iyileştirme alt boyutlarına göre anlamlı bir farklılaşmaya yol açmıştır. Bu farklılaşma kadın katılımcıların lehine olmak üzere kadınların toplam puanları ($\bar{X} = 226.15$) zarar azaltma ($\bar{X} = 62.30$) ve iyileştirme ($\bar{X} = 53.73$) alt boyutlarının puan ortalamalarının erkek katılımcıların toplam puanları ($\bar{X} = 215.12$) ile zarar azaltma ($\bar{X} = 60.01$) ve iyileştirme ($\bar{X} = 51.50$) alt boyutları puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır.

Ancak kadın katılımcıların zarar azaltma ($\bar{X} = 62.30$) ve iyileştirme ($\bar{X} = 53.73$) alt boyutlarına ait puanları erkek katılımcıların zarar azaltma ($\bar{X} = 60.01$) ve iyileştirme ($\bar{X} = 51.50$) alt boyutları puanlarına göre anlamlı düzeyde olmasa da daha yüksek çıkmıştır.

Daha açık bir ifade ile üniversite öğrencilerinin cinsiyet durumları afet okuryazarlığı toplam puanları ile zarar azaltma ve iyileştirme alt boyutları puanları üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmaktadır. Ancak hazırlık ve müdahale alt boyutlarında cinsiyet değişkeni anlamlı bir fark oluşturmamaktadır.

Tablo 17’de üniversite öğrencilerinin afet konularını içeren ders alma durumuna göre afet okuryazarlığı ölçeği ve alt boyutlarına verdikleri cevapların t- testi sonuçları

verilmiştir.

Tablo 17. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları Puanlarının Afet Konularını İçeren Ders Alma Durumlarına Göre t- testi Sonuçları

Ölçeğin Boyutları	Cevaplar	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Toplam	Evet	205	225.03	37.88	1099	1.520	.549
	Hayır	896	220.79	35.58			
Zarar Azaltma	Evet	206	61.97	12.24	1100	.887	.017
	Hayır	896	61.20	10.84			
Hazırlık	Evet	205	59.84	10.33	1099	1.760	.341
	Hayır	896	58.48	9.86			
Müdahale	Evet	206	50.05	9.39	1100	2.449	.127
	Hayır	896	48.37	8.77			
İyileştirme	Evet	206	53.24	9.89	1100	.665	.438
	Hayır	896	52.72	10.05			

Tablo 17 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği toplam puanları ($t_{(1099)}=1.520;p>0.05$), hazırlık ($t_{(1099)}=1.760;p>0.05$), müdahale ($t_{(1100)}=2.449;p>0.05$) ve iyileştirme ($t_{(1100)}=.665;p>0.05$) alt boyutları puan ortalamaları ile afet konularını içeren dersleri alma durumları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Yalnızca zarar azaltma ($t_{(1100)}=.887;p<0.05$) alt boyutunda afet konularını içeren dersleri alma durumlarına göre anlamlı bir fark görülmektedir.

Afet konularını içeren dersleri alma değişkeni üniversite öğrencilerinin afet

okuryazarlığına yönelik sadece iyileştirme alt boyutuna göre anlamlı bir farklılaşmaya yol açmıştır. Afet konularını içeren dersleri alan üniversite öğrencilerinin zarar azaltma ($\bar{X}=61.97$) alt boyutunun puan ortalaması; afet konularını içeren dersleri almayan üniversite öğrencilerinin zarar azaltma ($\bar{X}=61.20$) alt boyutunun puan ortalaması göre anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır.

Ancak afet konularını içeren dersleri alan üniversite öğrencilerinin hazırlık ($\bar{X}=59.84$), müdahale ($\bar{X}=50.05$) ve iyileştirme ($\bar{X}=53.24$) alt boyutunun puan ortalaması ile afet konularını içeren dersleri almayan üniversite öğrencilerinin hazırlık ($\bar{X}=58.48$), müdahale ($\bar{X}=48.37$) ve iyileştirme ($\bar{X}=52.72$) alt boyutları puanlarına göre anlamlı düzeyde olmasa da daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 18’de üniversite öğrencilerinin afet yaşama durumuna göre afet okuryazarlığı ölçeği ve alt boyutlarına verdikleri cevapların t- testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 18. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Afet Yaşama Durumuna Göre t- testi Sonuçları

Ölçeğin Boyutları	Cevaplar	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Toplam	Evet	740	225.21	35.81	1100	4.876	.958
	Hayır	362	214.05	35.39			
Zarar Azaltma	Evet	740	62.29	11.02	1101	4.065	.816
	Hayır	362	59.41	11.06			
Hazırlık	Evet	741	59.82	10.03	1100	5.229	.106
	Hayır	362	56.52	9.42			
Müdahale	Evet	741	49.63	8.98	1101	5.191	.103
	Hayır	362	46.70	8.44			

İyileştirme	Evet	741	53.48	10.24	1101	3.229	.186
	Hayır	362	51.41	9.46			

Tablo 18 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği toplam puanları ($t_{(1100)}=4.876;p>0.05$), zarar azaltma ($t_{(1101)}= 4.065;p>0.05$), hazırlık ($t_{(1100)}= 5.229;p>0.05$), müdahale ($t_{(1101)}= 5.191;p>0.05$) ve iyileştirme ($t_{(1101)}= 3.229;p>0.05$) boyutları puan ortalamaları ile afet yaşama durumları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Afet yaşama değişkeni üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığına yönelik zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme alt boyutlarına göre anlamlı bir farklılaşmaya yol açmamıştır. Afet yaşadığını belirten üniversite öğrencilerinin toplam puan ortalaması ($\bar{X}=225.21$), zarar azaltma ($\bar{X}=62.29$), hazırlık ($\bar{X}=59.82$), müdahale ($\bar{X}=49.63$) ve iyileştirme ($\bar{X}=53.48$) alt boyutlarının puan ortalamaları; afet yaşamamış üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam puan ortalaması ($\bar{X}=214.05$), zarar azaltma ($\bar{X}=49.63$), hazırlık ($\bar{X}=56.52$), müdahale ($\bar{X}=46.70$) ve iyileştirme ($\bar{X}=51.41$) alt boyutlarının puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde olmasa da daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 19’da üniversite öğrencilerinin afetler ile ilgili faaliyetlere katılmalarına göre afet okuryazarlığı ölçeği ve alt boyutlarına verdikleri cevapların t- testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 19. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Afetler ile İlgili Faaliyetlere Katılmalarına göre t- testi Sonuçları

Ölçeğin Boyutları	Cevaplar	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Toplam	Evet	409	227.78	35.19	1100	4.446	.419
	Hayır	693	217.87	36.06			
Zarar Azaltma	Evet	410	63.28	11.12	1101	4.487	.968

	Hayır	693	60.20	10.95			
Hazırlık	Evet	409	60.62	9.91	1100	4.874	.460
	Hayır	693	57.62	9.81			
Müdahale	Evet	410	50.33	8.88	1101	4.811	.443
	Hayır	693	47.69	8.78			
İyileştirme	Evet	410	53.57	9.59	1101	1.957	.267
	hayır	693	52.35	10.27			

Tablo 19 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği toplam puanları ($t_{(1100)}=4.446;p>0.05$), zarar azaltma ($t_{(1101)}=4.487;p>0.05$), hazırlık ($t_{(1100)}=4.874;p>0.05$), müdahale ($t_{(1101)}=4.811;p>0.05$) ve iyileştirme ($t_{(1101)}=1.957;p>0.05$) alt boyutları ile üniversite öğrencilerinin afetlerle ilgili faaliyetlere katılma durumları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Afetlerle ilgili faaliyetlere katılma değişkeni üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığına yönelik zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme alt boyutlarına göre anlamlı bir farklılaşmaya yol açmamıştır. Afetlerle ilgili faaliyetlere katıldığını belirten üniversite öğrencilerinin toplam puan ortalaması ($\bar{X}=227.78$), zarar azaltma ($\bar{X}=63.28$), hazırlık ($\bar{X}=60.62$), müdahale ($\bar{X}=50.33$), ve iyileştirme ($\bar{X}=53.57$) alt boyutlarının puan ortalamaları; afetlerle ilgili faaliyetlere katılmadığını belirten üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam puan ortalaması ($\bar{X}=217.87$), zarar azaltma ($\bar{X}=60.20$), hazırlık ($\bar{X}=57.62$), müdahale ($\bar{X}=47.69$), ve iyileştirme ($\bar{X}=52.35$) alt boyutlarının puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde olmasa da daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 20’de üniversite öğrencilerinin afetlerle ilgili resmi ya da özel kurum ismi bilme durumlarına göre afet okuryazarlığı ölçeği ve alt boyutlarına verdikleri cevapların t- testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 20. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Afetlerle İlgili Resmi ya da Özel Kurum İsmi Bilme Durumlarına Göre t- testi Sonuçları

Ölçeğin Boyutları	Cevaplar	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Toplam	Evet	778	225.64	34.76	1100	5.933	.039
	Hayır	324	211.71	37.21			
Zarar Azaltma	Evet	779	62.82	10.53	1101	6.990	.032
	Hayır	324	57.79	11.66			
Hazırlık	Evet	778	59.49	9.63	1100	3.951	.035
	Hayır	324	56.91	10.46			
Müdahale	Evet	779	49.26	8.43	1101	3.387	.001
	Hayır	324	47.27	9.83			
İyileştirme	Evet	779	54.08	9.81	1101	6.679	.883
	Hayır	324	49.73	9.92			

Tablo 20 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği toplam puanları ($t_{(1100)}=5.933;p<0.05$), zarar azaltma ($t_{(1100)}= 6.990;p<0.05$), hazırlık ($t_{(1101)}= 3.951;p<0.05$) ve müdahale ($t_{(1101)}= 3.387;p<0.05$) boyutları puan ortalamaları ile afetlerle ilgili resmi ya da özel kurum ismi bilme durumları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Yalnızca iyileştirme ($t_{(1100)}=6.679;p<0.05$) boyutunda afetlerle ilgili resmi ya da özel kurum ismi bilme durumları arasında anlamlı bir fark görülmemektedir.

Afetler ilgili resmi ya da özel herhangi bir kurum ismi bilme değişkeni üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam puanında ayrıca zarar azaltma, hazırlık ve

iyileştirme alt boyutlarına göre anlamlı bir farklılaşmaya yol açmıştır. Bu farklılaşma afetler ilgili resmi ya da özel herhangi bir kurum ismi belirten üniversite öğrencilerinin toplam puan ortalaması ($\bar{X}$ =225.64), zarar azaltma ($\bar{X}$ =62.82), hazırlık ($\bar{X}$ =59.49) ve müdahale ($\bar{X}$ =49.26) alt boyutlarının puan ortalamaları; afetler ilgili resmi ya da özel herhangi bir kurum ismi belirtmeyen üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam puan ortalaması ($\bar{X}$ =211.71), zarar azaltma ($\bar{X}$ =57.79), hazırlık ($\bar{X}$ =56.91) ve müdahale ($\bar{X}$ =47.27) alt boyutları puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır.

Ancak afetler ilgili resmi ya da özel herhangi bir kurum ismi belirten üniversite öğrencilerinin iyileştirme alt boyutuna ait puanları ($\bar{X}$ =54.08) afetler ilgili resmi ya da özel herhangi bir kurum ismi belirtmeyen üniversite öğrencilerine ($\bar{X}$ =49.73) göre anlamlı düzeyde olmasa da daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 21’de üniversite öğrencilerinin kampüsteki acil toplanma yerini bilme durumuna göre afet okuryazarlığı ölçeğine ve alt boyutlarına verdikleri cevapların t- testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 21. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Kampüsteki Acil Toplanma Yerini Bilme Durumuna Göre t- testi Sonuçları

Ölçeğin Boyutları	Cevaplar	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Toplam	Evet	301	225.53	36.76	1079	2.148	.913
	Hayır	780	220.26	35.99			
Zarar Azaltma	Evet	301	62.68	10.87	1080	2.194	.588
	Hayır	780	61.02	11.22			
Hazırlık	Evet	302	59.20	10.22	1079	.973	.807
	Hayır	780	58.54	9.92			
Müdahale	Evet	302	49.37	8.54	1080	1.768	.242

	Hayır	780	48.30	9.01			
İyileştirme	Evet	302	54.32	10.34	1080	2.858	.731
	Hayır	780	52.37	9.93			

Tablo 21 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği toplam puanları ($t_{(1079)}=2.148;p>0.05$), zarar azaltma ($t_{(1080)}= 2.194;p>0.05$), hazırlık ($t_{(1079)}=.973;p>0.05$) müdahale ($t_{(1080)}= 1.768;p>0.05$) ve iyileştirme ($t_{(1079)}= 2.858;p>0.05$) alt boyutları ile üniversite kampüsteki acil toplanma yerini bilme durumları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Kampüsteki acil toplanma yerini bilme değişkeni üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığına yönelik zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme alt boyutlarına göre anlamlı bir farklılaşmaya yol açmamıştır. Kampüsteki acil toplanma yerini bilen üniversite öğrencilerinin toplam puan ortalaması ($\bar{X}=225.53$), zarar azaltma ($\bar{X}=62.68$), hazırlık ($\bar{X}=59.20$), müdahale ($\bar{X}=49.37$), ve iyileştirme ($\bar{X}=54.32$) alt boyutlarının puan ortalamaları; kampüsteki acil toplanma yerini bilmeyen üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam puan ortalaması ($\bar{X}=220.26$), zarar azaltma ($\bar{X}=61.02$), hazırlık ($\bar{X}=58.54$), müdahale ($\bar{X}=48.30$), ve iyileştirme ($\bar{X}=52.37$) alt boyutlarının puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde olmasa da daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 22’de üniversite öğrencilerinin kampüsteki afet planını bilme durumuna göre afet okuryazarlığı ölçeği ve alt boyutlarına verdikleri cevapların t- testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 22. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Kampüsteki Afet Planını Bilme Durumuna Göre t- testi Sonuçları

Ölçeğin Boyutları	Cevaplar	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Toplam	Evet	91	221.23	40.98	993	.046	.304
	Hayır	904	221.04	35.59			

Zarar Azaltma	Evet	91	61.67	11.66	994	.259	.423
	Hayır	905	61.35	10.86			
Hazırlık	Evet	91	57.94	11.35	993	-.420	.099
	Hayır	904	58.40	9.70			
Müdahale	Evet	91	48.21	9.61	994	-.043	.428
	Hayır	905	48.26	8.66			
İyileştirme	Evet	91	53.39	11.11	994	.309	.673
	Hayır	905	53.04	10.09			

Tablo 22 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği toplam puanları ($t_{(993)} = .046; p > 0.05$), zarar azaltma ($t_{(994)} = .259; p > 0.05$), hazırlık ($t_{(993)} = -.420; p > 0.05$), müdahale ($t_{(994)} = -.043; p > 0.05$) ve iyileştirme ($t_{(994)} = .309; p > 0.05$) alt boyutları ile üniversite öğrencilerinin kampüsteki afet planını bilme durumları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Kampüsteki afet planını bilme değişkeni üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığına yönelik zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme alt boyutlarına göre anlamlı bir farklılaşmaya yol açmamıştır. Kampüsteki afet planını bilen üniversite öğrencilerinin toplam puan ortalaması ($\bar{X} = 221.23$), zarar azaltma ($\bar{X} = 61.67$), hazırlık ($\bar{X} = 57.94$), müdahale ($\bar{X} = 48.21$) ve iyileştirme ($\bar{X} = 53.39$) alt boyutlarının puan ortalamaları; kampüsteki afet planını bilmeyen üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam puan ortalaması ($\bar{X} = 221.04$), zarar azaltma ($\bar{X} = 61.35$), hazırlık ($\bar{X} = 58.40$), müdahale ($\bar{X} = 48.26$) ve iyileştirme ($\bar{X} = 53.04$) alt boyutlarının puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde olmasa da daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 23' te üniversite öğrencilerinin bir afet durumunda afet bölgesinde görevlendirilmeye dair gönüllülük durumuna göre afet okuryazarlığı ölçeği ve alt boyutlarına verdikleri cevapların t- testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 23. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Bir Afet Durumunda Afet Bölgesinde Görevlendirilmeye Dair Gönüllülük Durumuna Göre t- testi Sonuçları

Ölçeğin Boyutları	Cevaplar	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Toplam	Evet	651	223.50	34.34	942	4.773	.305
	Hayır	293	211.88	35.20			
Zarar Azaltma	Evet	652	62.18	10.27	943	5.243	.769
	Hayır	293	58.37	10.39			
Hazırlık	Evet	651	58.75	9.41	942	3.828	.547
	Hayır	293	56.20	9.55			
Müdahale	Evet	652	48.63	8.34	943	4.161	.181
	Hayır	293	46.17	8.55			
İyileştirme	Evet	652	53.95	9.98	943	3.996	.623
	Hayır	293	51.12	10.29			

Tablo 23 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği toplam puanları ($t_{(942)}=4.773;p>0.05$), zarar azaltma ($t_{(943)}= 5.243;p>0.05$), hazırlık ($t_{(942)}= 3.828;p>0.05$), müdahale ($t_{(943)}= 4.161;p>0.05$) ve iyileştirme ($t_{(943)}= 3.996;p>0.05$) alt boyutları ile üniversite öğrencilerinin bir afet durumunda afet bölgesinde görevlendirilmeye dair gönüllü olma durumları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Bir afet durumunda afet bölgesinde görevlendirilmeye dair gönüllü olma değişkeni üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığına yönelik zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme boyutlarına göre anlamlı bir farklılaşmaya yol açmamıştır. Bir afet durumunda afet bölgesinde görevlendirilmeye dair gönüllü olmak isteyen üniversite

öğrencilerinin toplam puan ortalaması ($\bar{X}$ =223.50), zarar azaltma ($\bar{X}$ =62.18), hazırlık ($\bar{X}$ =58.75), müdahale ($\bar{X}$ =48.63), ve iyileştirme ($\bar{X}$ =53.95) alt boyutlarının puan ortalamaları; bir afet durumunda afet bölgesinde görevlendirilmeye dair gönüllü olmak istemeyen üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam puan ortalaması ($\bar{X}$ =211.88), zarar azaltma ($\bar{X}$ =58.37), hazırlık ($\bar{X}$ =56.20), müdahale ($\bar{X}$ =46.17), ve iyileştirme ($\bar{X}$ =51.12) alt boyutlarının puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde olmasa da daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 24’ te üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı konusunda kendilerini yeterli görme durumuna göre afet okuryazarlığı ölçeği ve alt boyutlarına verdikleri cevapların t- testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 24. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği ve Alt Boyutları puanlarının Afet Okuryazarlığı Konusunda Kendilerini Yeterli Görme Durumuna Göre t- testi Sonuçları

Ölçeğin Boyutları	Cevaplar	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Toplam	Evet	258	222.98	36.62	931	1.720	.175
	Hayır	675	218.58	34.26			
Zarar Azaltma	Evet	259	62.43	10.50	932	2.625	.496
	Hayır	675	60.43	10.39			
Hazırlık	Evet	259	58.61	9.94	931	1.384	.200
	Hayır	675	57.65	9.33			
Müdahale	Evet	259	48.18	8.89	932	.737	.051
	Hayır	675	47.73	8.32			
İyileştirme	Evet	259	53.81	10.68	932	1.402	.133
	Hayır	675	52.77	9.94			

Tablo 24 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği toplam puanları ($t_{(931)}=4.773;p>0.05$), zarar azaltma ($t_{(932)}= 2.625;p>0.05$), hazırlık ($t_{(931)}= 1.384;p>0.05$), müdahale ($t_{(932)}= .737;p>0.05$), iyileştirme ($t_{(932)}=1.402;p>0.05$) alt boyutları ile üniversite afet okuryazarlığı konusunda kendilerini yeterli görme durumları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Afet okuryazarlığı konusunda kendilerini yeterli görme değişkeni üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığına yönelik zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme boyutlarına göre anlamlı bir farklılaşmaya yol açmamıştır. Afet okuryazarlığı konusunda kendilerini yeterli gören üniversite öğrencilerinin toplam puan ortalaması ($\bar{X}=222.98$), zarar azaltma ($\bar{X}=62.43$), hazırlık ($\bar{X}=58.61$), müdahale ($\bar{X}=48.18$) ve iyileştirme ($\bar{X}=53.81$) alt boyutlarının puan ortalamaları; afet okuryazarlığı konusunda kendilerini yeterli görmeyen üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam puan ortalaması ($\bar{X}=218.58$), zarar azaltma ($\bar{X}=60.43$), hazırlık ($\bar{X}=57.65$), müdahale ($\bar{X}=47.73$), ve iyileştirme ($\bar{X}=52.77$) alt boyutlarının puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde olmasa da daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 25’te üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam ve alt boyutlarına ait puanlarının not ortalamalarına göre tek yönlü varyans analizi sonuçları dağılımı verilmiştir.

Tablo 25. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Toplam ve Alt Boyutlarına Ait Puanlarının Not Ortalamalarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişkenler	Akademik Ortalama	N	$\bar{X}$	S	F	P	Anlamlı Fark
Toplam	1)1.50-1.99	50	199.52	37.41			
	2)2.00-2.49	178	220.84	38.29			1-3
	3)2.50-2.99	550	222.60	36.18	5.136	.000	1-4
	4)3.00-3.49	252	223.35	33.27			1-5
	5)3.50-4.00	72	224.20	33.40			

	Toplam	1102	221.55	36.04			
Zarar Azaltma	1)1.50-1.99	50	55.54	11.17			
	2)2.00-2.49	178	60.58	12.18			1-2
	3)2.50-2.99	550	61.70	11.20	4.490	.001	1-3
	4)3.00-3.49	253	61.66	9.90			1-4
	5)3.50-4.00	72	63.40	10.59			1-5
	Toplam	1103	61.34	11.11			
Hazırlık	1)1.50-1.99	50	52.84	9.75			
	2)2.00-2.49	178	59.43	10.24			1-2
	3)2.50-2.99	550	58.84	10.09	4.832	.001	1-3
	4)3.00-3.49	252	59.21	9.46			1-4
	5)3.50-4.00	72	58.62	8.81			1-5
	Toplam	1102	58.73	9.95			
Müdahale	1)1.50-1.99	50	42.82	8.78			
	2)2.00-2.49	178	48.43	9.70			1-2
	3)2.50-2.99	550	49.16	8.83	6.025	.000	1-3
	4)3.00-3.49	253	48.79	8.18			1-4
	5)3.50-4.00	72	49.18	8.78			1-5
	Toplam	1103	48.67	8.91			
İyileştirme	1)1.50-1.99	50	48.32	10.82			
	2)2.00-2.49	178	52.39	9.99			1-2
	3)2.50-2.99	550	52.88	10.00	3.180	.013	1-3

4)3.00-3.49	253	53.75	9.63	1-4
5)3.50-4.00	72	53.00	10.60	1-5
Toplam	1103	52.80	10.03	

Tablo 25 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam puanları ile not ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür ($F_{(4,1102)}=5.136; p<0.05$). Başka bir ifadeyle üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlıkları not ortalamalarına göre anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturmaktadır. Anlamlı farkın hangi not ortalamaları arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan TUKEY testinin sonuçlarına göre; not ortalaması 1.50-1.99 aralığındaki grubun toplam puan ortalamaları ($\bar{X}=199.52$) ile not ortalaması 2.00-2.49 ($\bar{X}=220.84$), 2.50-2.99 ($\bar{X}=222.60$), 3.00-3.49 ($\bar{X}=223.35$) ve 3.50-4.00 ($\bar{X}=224.20$) olan gruplara göre anlamlı bir farklılık oluşturacak düzeyde düşük çıkmıştır.

Zarar azaltma alt boyutunu incelediğimizde üniversite öğrencilerinin not ortalamaları ile iyileştirme alt boyutu arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür. ($F_{(4,1103)}=4.490; p<0.05$). Bir başka ifade ile üniversite öğrencilerinin üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı iyileştirme alt boyutu puanları, not ortalamalarına göre anlamlı düzeyde bir farklı çıkmıştır. Yapılan TUKEY testi ile anlamlı farkın yönünün bulunması amaçlanmıştır ve çıkan sonuçlarına göre not ortalaması 1.50-1.99 aralığındaki grubun toplam puan ortalamaları ($\bar{X}=55.54$) ile not ortalaması 2.00-2.49 ($\bar{X}=60.58$), 2.50-2.99 ($\bar{X}=61.70$), 3.00-3.49 ($\bar{X}=61.66$) ve 3.50-4.00 ($\bar{X}=63.40$) gruplara göre anlamlı farklılık düşük düzeyde çıkmıştır. Hazırlık alt boyutunu incelediğimizde üniversite öğrencilerinin not ortalamaları ile zarar azaltma alt boyutu puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür. ($F_{(4,1102)}=4.832; p<0.05$). Daha açık bir ifade ile üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı zarar azaltma alt boyutu puanları, not ortalamalarına göre anlamlı düzeyde bir farklılaşmaya neden olmaktadır. Anlamlı farkın bulunması amacıyla yapılan TUKEY testinin sonuçlarına göre; not ortalaması 1.50-1.99 aralığındaki grubun toplam puan ortalamaları ($\bar{X}=52.84$) göre not ortalaması 2.00-2.49 ($\bar{X}=59.43$), 2.50-2.99 ($\bar{X}=58.84$), 3.00-3.49 ($\bar{X}=59.21$) ve 3.50-4.00 ($\bar{X}=58.62$) olan gruplar arasında anlamlı bir farklılık oluşturacak düzeyde düşük çıkmıştır.

Diğer bir alt değişkenimiz olan müdahale alt boyutunu incelediğimizde üniversite öğrencilerinin not ortalamaları ile hazırlık alt boyutu puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür. ($F_{(4,1103)}=6.025;p<0.05$). Başka bir deyişle üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı hazırlık alt boyutu puanları, not ortalamalarına göre anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturmaktadır. Anlamlı farkın bulunması amacıyla yapılan TUKEY testinin sonuçlarına göre; not ortalaması 1.50-1.99 aralığındaki grubun toplam puan ortalamaları ($\bar{X}=42.82$) ile not ortalaması 2.00-2.49 ($\bar{X}=48.43$), 2.50-2.99 ($\bar{X}=49.16$), 3.00-3.49 ($\bar{X}=48.79$) ve 3.50-4.00 ($\bar{X}=49.18$) gruplarına göre anlamlı farklılık düşük düzeyde çıkmıştır.

Son olarak iyileştirme alt boyutunu incelediğimizde ise üniversite öğrencilerinin not ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür ($F_{(4,1103)}=3.180;p<0.05$). Daha açık bir ifade ile üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı müdahale alt boyutu puanları, not ortalamalarına göre anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturmaktadır. Farkın bulunması amacıyla yapılan TUKEY testinin sonuçlarına göre not ortalaması 1.50-1.99 aralığındaki grubun toplam puan ortalamaları ($\bar{X}=48.32$) ile not ortalaması 2.00-2.49 ($\bar{X}=52.39$), 2.50-2.99 ($\bar{X}=52.88$), 3.00-3.49 ($\bar{X}=53.75$) ve 3.50-4.00 ($\bar{X}=53.00$) gruplara göre anlamlı farklılık yüksek düzeyde çıkmıştır.

Tablo 26’da üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam ve alt boyutlarına ait puanlarının üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri fakültelerine göre tek yönlü varyans analizi sonuçlarının dağılımı verilmiştir.

Tablo 26. Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Toplam ve Alt Boyutlarına Ait Puanlarının Üniversite Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Fakültelerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişkenler	Cevaplar	N	$\bar{X}$	S	F	P	Anlamlı Fark
Toplam	1)Eğitim	149	228.59	39.35			
	2)Fen- Edebiyat	116	232.36	34.64			2-1

	3)İktisadi ve İdari İlimler	225	218.21	39.12			2-7
	4)Sağlık Bilimleri	167	223.98	3148			2-4
	5)Mühendislik ve Mimarlık	100	220.76	34.55	6.391	.001	2-5
	6)Ziraat	164	209.00	34.03			2-3
	7)İslami İlimler	130	226.04	30.51			2-8
	8)Hukuk	51	213.56	38.09			2-6
	Toplam	1102	221.55	36.04			
Zarar Azaltma	1)Eğitim	149	62.89	13.47			
	2)Fen- Edebiyat	116	64.03	10.59			2-1
	3)İktisadi ve İdari İlimler	225	60.06	11.36			2-7
	4)Sağlık Bilimleri	167	62.41	9.37			2-4
	5)Mühendislik ve Mimarlık	100	62.18	10.63	5.309	.000	2-5
	6)Ziraat	164	58.06	10.43			2-3
	7)İslami İlimler	130	62.85	10.22			2-6
	8)Hukuk	51	57.96	10.79			2-8
	Toplam	1103	61.34	11.11			
Hazırlık	1)Eğitim	149	62.42	11.00			
	2)Fen- Edebiyat	116	61.00	9.31			1-2
	3)İktisadi ve İdari İlimler	225	57.95	10.66			1-7
	4)Sağlık Bilimleri	168	59.14	8.84			1-4

	5)Mühendislik Mimarlık	ve	100	57.97	9.11	9.185	.001	1-5
	6)Ziraat		164	54.51	8.98			1-3
	7)İslami İlimler		130	59.84	8.26			1-8
	8)Hukuk		51	57.19	11.37			1-6
	Toplam		1102	58.73	9.95			
Müdahale	1)Eğitim		149	52.19	9.90			
	2)Fen- Edebiyat		116	51.13	8.06			1-2
	3)İktisadi ve İdari İlimler		225	47.42	9.95			1-7
	4)Sağlık Bilimleri		168	48.68	7.08			1-4
	5)Mühendislik Mimarlık	ve	100	47.85	8.86	8.194	.001	1-5
	6)Ziraat		164	45.84	8.39			1-8
	7)İslami İlimler		130	49.17	7.19			1-3
	8)Hukuk		51	47.76	9.66			1-6
	Toplam		1103	48.67	8.91			
İyileştirme	1)Eğitim		149	51.08	8.95			
	2)Fen- Edebiyat		116	56.18	9.92			2-7
	3)İktisadi ve İdari İlimler		225	52.77	10.78			2-4
	4)Sağlık Bilimleri		168	53.83	9.66			2-3
	5)Mühendislik Mimarlık	ve	100	52.76	10.97	4.706	.001	2-5
	6)Ziraat		164	50.57	9.91	.		2-1

7)İslami İlimler	130	54.16	8.68	2-8
8)Hukuk	51	50.64	10.30	2-6
Toplam	1103	52.80	10.03	

Tablo 26 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam puanları ile öğrenim gördükleri fakülteler arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür. ($F_{(4,1102)}=6.391; p<0.05$). Başka bir ifadeyle üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği toplam puanları, öğrencilerin fakültelerine göre anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturmaktadır. Anlamlı farkın hangi fakülteler arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan TUKEY testinin sonuçlarına göre; Fen-Edebiyat Fakültesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin toplam puan ortalamaları ($\bar{X}=232.36$) ile Eğitim Fakültesi ($\bar{X}=228.59$), İslami İlimler Fakültesi ($\bar{X}=226.04$), Sağlık Bilimleri Fakültesi ($\bar{X}=223.98$), Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi ($\bar{X}=220.76$), İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ($\bar{X}=218.21$), Hukuk Fakültesi ($\bar{X}=213.56$) ve Ziraat Fakültesi ($\bar{X}=209.00$) öğrencilerinin toplam puanları arasında Fen Edebiyat Fakültesi öğrencileri lehine olmak üzere anlamlı düzeyde bir farklılık ortaya çıkmıştır.

Zarar azaltma alt boyutu incelendiğinde üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri fakülteler ile zarar azaltma alt boyutu puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür. ($F_{(4,1103)}=5.309; p<0.05$). Daha açık bir ifade ile üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği zarar azaltma alt boyutu puanları, öğrencilerin fakültelerine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşmaya neden olmaktadır. Anlamlı farkın bulunması amacıyla yapılan TUKEY testinin sonuçlarına göre; Fen Edebiyat Fakültesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin toplam puan ortalamaları ($\bar{X}=64.03$) ile Eğitim Fakültesi ($\bar{X}=62.89$), İslami İlimler Fakültesi ($\bar{X}=62.85$), Sağlık Bilimleri Fakültesi ($\bar{X}=62.41$), Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi ($\bar{X}=62.18$), İktisadi İdari Bilimler Fakültesi ($\bar{X}=60.06$), Ziraat Fakültesi ($\bar{X}=58.06$) ve Hukuk Fakültesi ($\bar{X}=57.96$) öğrencilerinin zarar azaltma alt boyutu puanları arasında Fen Edebiyat Fakültesi öğrencileri lehine olmak üzere anlamlı düzeyde bir farklılık ortaya çıkmıştır.

Hazırlık alt boyutu incelendiğinde üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri fakülteler ile hazırlık alt boyutu puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür.

($F_{(4,1102)}=9.185;p<0.05$). Başka bir deyişle üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği hazırlık alt boyutu puanları, öğrencilerin fakültelerine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşmaya neden olmaktadır. Anlamlı farkın bulunması amacıyla yapılan TUKEY testinin sonuçlarına göre; Eğitim Fakültesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin toplam puan ortalamaları ($\bar{X}=62.42$) ile Fen Edebiyat Fakültesi ($\bar{X}=61.00$), İslami İlimler Fakültesi ($\bar{X}=59.84$), Sağlık Bilimleri Fakültesi ($\bar{X}=59.14$), Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi ($\bar{X}=57.97$), İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ($\bar{X}=57.95$), Hukuk Fakültesi ($\bar{X}=57.19$) ve Ziraat Fakültesi ($\bar{X}=54.51$) öğrencilerinin hazırlık alt boyutu puanları arasında Eğitim Fakültesi öğrencileri lehine olmak üzere anlamlı düzeyde bir farklılık ortaya çıkmıştır.

Diğer bir alt değişkenimiz olan müdahale alt boyutu incelendiğinde üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri fakülteler ile müdahale alt boyutu puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür. ($F_{(4,1103)}=8.194;p<0.05$). Daha açık bir ifade ile üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği müdahale alt boyutu puanları, öğrencilerin fakültelerine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşmaya neden olmaktadır. Anlamlı farkın bulunması amacıyla yapılan TUKEY testinin sonuçlarına göre; Eğitim Fakültesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin toplam puan ortalamaları ($\bar{X}=52.19$) ile Fen- Edebiyat Fakültesi ($\bar{X}=51.13$), İslami İlimler Fakültesi ($\bar{X}=49.17$), Sağlık Bilimleri Fakültesi ($\bar{X}=48.68$), Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi ($\bar{X}=47.85$), Hukuk Fakültesi ($\bar{X}=47.76$), İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ($\bar{X}=47.42$) ve Ziraat Fakültesi ($\bar{X}=45.84$) öğrencilerinin müdahale alt boyutu puanları arasında Eğitim Fakültesi öğrencileri lehine olmak üzere anlamlı düzeyde bir farklılık ortaya çıkmıştır.

Son olarak iyileştirme alt boyutu incelendiğinde üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri fakülteler ile iyileştirme alt boyutu puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür. ($F_{(4,1103)}=4.706;p<0.05$). Başka bir deyişle üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı ölçeği iyileştirme alt boyutu puanları, öğrencilerin fakültelerine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşmaya neden olmaktadır. Anlamlı farkın bulunması amacıyla yapılan TUKEY testinin sonuçlarına göre; Fen- Edebiyat Fakültesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin toplam puan ortalamaları ($\bar{X}=56.08$) ile İslami İlimler Fakültesi ($\bar{X}=54.16$), Sağlık Bilimleri Fakültesi ($\bar{X}=53.83$), İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ($\bar{X}=52.77$), Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi ($\bar{X}=52.76$), Eğitim Fakültesi ($\bar{X}=51.08$), Hukuk Fakültesi ($\bar{X}=50.64$) ve Ziraat Fakültesi ($\bar{X}=50.57$) öğrencilerinin iyileştirme alt

boyutu puanları arasında Fen- Edebiyat Fakóltesi öğrencileri lehine olmak üzere anlamlı düzeyde bir farklılık ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın temel problemi doğrultusunda, üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı düzeylerine yönelik olarak elde edilen sonuçlar literatürdeki çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Üniversite öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Ölçeği toplam ve alt boyut düzeylerine yönelik araştırma bulguları incelendiğinde, katılımcıların toplam ve zarar azaltma alt boyutunda sınırlı düzeyde, hazırlık alt boyutunda yetersiz düzeyde, müdahale ve iyileştirme alt boyutlarında yeterli düzeyde olduğu görülmüştür. Mükemmel düzeyde indeks sonucuna ulaşılmamıştır. Bu sonuçlar, afet okuryazarlığının yalnızca afet anında ve sonrasında değil, afet öncesi süreçlerde de geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Afet yönetim aşamaları dört temel süreçten oluşmaktadır. Zarar azaltma ve hazırlık alt boyutları, risk yönetimini başka bir ifade ile afet gerçekleşmeden önceki süreci kapsamaktadır. Bu doğrultuda, üniversite öğrencilerinin risk yönetimi kapsamındaki bilgi ve farkındalık düzeylerinin açık bir şekilde sınırlı ve yetersiz olduğu görülmüştür. Müdahale ve iyileştirme alt boyutları, kriz yönetimini başka bir deyişle afet sonrasındaki süreci kapsamaktadır. Üniversite öğrencilerinin kriz yönetimi kapsamındaki bilgi ve farkındalık düzeylerinin ise yeterli olduğu görülmektedir. Benzer bir durum, Nizamoğulları'nın (2024) çalışmasında da gözlemlenmiştir. Bu çalışmada aile hekimliği asistanlarının tüm alt boyutlarda %57,7'si "yetersiz" ve "sınırlı" düzeylerde yer alırken, yalnızca %42,3'ü "yeterli" ve "mükemmel" düzeyde olarak değerlendirilmiştir. Bu oranlar, afet okuryazarlığının toplum genelinde hâlâ istenilen seviyeye ulaşmadığını ortaya koymaktadır. Hsu'nun (2024) Yeni Taipei Şehri sakinleri üzerine gerçekleştirdiği çalışmada, katılımcıların genel olarak orta ile yüksek düzeyde afet hazırlık okuryazarlığına sahip oldukları, afet bilgisi ve davranışlarının güçlü olduğu ancak afet hazırlık tutumlarının daha zayıf kaldığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, afet hazırlığında yalnızca bilgiye sahip olmanın yeterli olmadığını, bireylerin tutum ve motivasyonlarının da geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla hem mevcut araştırmamız hem de Hsu'nun (2024) çalışması, afet okuryazarlığında bilgi, tutum ve davranış bileşenlerinin birlikte ele alınmasının önemini vurgulamaktadır. Canatan'ın (2023) araştırmasında yine benzer bir dağılım görülmektedir. Tüm alt boyutlara göre üniversite

öğrencilerinin yaklaşık %56'sı "yetersiz" ve "sınırlı", %41'i ise "yeterli" ve "mükemmel" düzeydedir. Bu bulgu, Canatan'ın (2023) çalışmasındaki grubun afetlere ilişkin bilgi ve tutum düzeyinin de daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu farklılık, araştırma yapılan grubun eğitim düzeyi, daha önce afet yaşama durumu veya afet eğitimi alıp almama gibi değişkenlerden kaynaklanabilir. Özellikle yeterli düzeye erişemeyen bireylerin oranı, her iki çalışmada da dikkat çekicidir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda, üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Afet okuryazarlığı toplam puanı ile müdahale ve iyileştirme alt boyutlarında kadın öğrencilerin puan ortalamalarının erkek öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç, kadınların afet süreçlerine yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerinin bazı boyutlarda daha gelişmiş olabileceğini göstermektedir. Hazırlık ve müdahale alt boyutlarında ise kadınların puanları erkeklerden yüksek olmasına rağmen bu fark anlamlı bulunmamıştır. Bu bulgular, aile hekimlerine yönelik yapılan bir çalışmanın Nizamoğulları (2024) sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Söz konusu çalışmada da kadın katılımcıların afet okuryazarlığı ölçeği ve tüm alt boyutlardan aldıkları puanların erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Özellikle zarar azaltma, hazırlık ve iyileştirme boyutlarında kadınların farkındalık düzeylerinin daha yüksek olması dikkat çekmektedir. Kadınların daha hassas olmaları ve bu tür konulara daha fazla önem vermeleri, afet okuryazarlığına yönelik farkındalıklarının yüksek çıkmasıyla ilişkilendirilebilir. Müdahale ve iyileştirme boyutlarında erkeklerin puanlarının daha yüksek çıkması ise beklenen bir durumdur. Ancak müdahale boyutunun yalnızca arama-kurtarma faaliyetlerinden ibaret olmadığı unutulmamalıdır. Bu boyut; sosyal yardımların planlanması, organizasyonların yürütülmesi ve kriz anlarında toplumsal dayanışmanın sağlanması gibi unsurları da kapsamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, kadınların empati ve sosyal destek süreçlerindeki güçlü yönlerinin, bu alanlara katkı sağladığı düşünülebilir. Bu durum, toplumsal rollerin ve sorumlulukların kadınların afetlere karşı daha hazırlıklı olma eğilimlerini destekleyebileceği yönünde yorumlanabilir. Nitekim Sözcü'nün (2019) öğretmen adayları üzerine yaptığı çalışmada da benzer bulgulara ulaşılmış; kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına kıyasla nispeten daha yüksek doğal afet okuryazarlığı düzeyine sahip oldukları, ancak bu farklılığın anlamlı bir düzeye ulaşmadığı belirtilmiştir. Karakaş'ın (2022) huzurevinde kalan bireylerle yaptığı

çalışmada cinsiyet değişkenine göre afet okuryazarlığı düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmadığı bildirilmiştir. Araştırmada zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme boyutlarında kadın ve erkek bireylerin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir. Bu bulgu, yaşlı bireylerin afetlere ilişkin bilgi ve hazırlık düzeylerinin cinsiyetten çok yaş, sağlık durumu veya sosyal destek mekanizmaları gibi başka faktörlerle ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Vu ve arkadaşlarının (2023) Vietnam’da yürüttüğü çalışmaya göre, cinsiyet değişkeni afet okuryazarlığında belirleyici olmuş ve kadın öğrencilerin erkeklere göre daha yüksek düzeyde farkındalık ve bilgiye sahip oldukları bulgulanmıştır. Bu durum, araştırma örnekleminin özellikleri (yaş grubu, eğitim düzeyi, afet deneyimi gibi) ile cinsiyet arasındaki ilişkinin bağlamsal olarak değişebileceğini göstermektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular, üniversitelerde afet konularını içeren derslerin öğrencilerin üzerindeki afet okuryazarlıkları üzerindeki etkisini sınırlı düzeyde artırdığını ortaya koymaktadır. Afet okuryazarlığı ölçeği toplam puanı iyileştirme ve zarar azaltma, hazırlık, müdahale alt boyutlarında ders alma durumunun anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Yalnızca zarar azaltma alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Afet konularını içeren dersleri alan öğrencilerin iyileştirme alt boyutundaki puanlarının, ders almayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olması, bu derslerin afet sonrası süreçlere yönelik bilgi, farkındalık ve becerileri geliştirme konusunda daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Zarar azaltma, hazırlık ve müdahale alt boyutlarında, ders alan öğrencilerin puan ortalamaları anlamlı olmasa da yüksek çıkmıştır. Bu durum, afetle ilgili derslerin tüm afet yönetimi süreçlerine (risk yönetimi ve kriz yönetimi) katkı sağlama potansiyeline sahip olduğunu, ancak bu katkının istatistiksel olarak anlamlı düzeye ulaşamadığını göstermektedir. Üniversite kapsamında farklı fakülte ve bölümler, kendi disiplinlerine özgü ders içerikleriyle sınırlı olduklarından, afet konularını içeren dersleri zorunlu olarak verilememektedir. Bu nedenle, afet okuryazarlığını geliştirmeye yönelik dersler genellikle “Afetler ve Afet Yönetimi”, “İlk Yardım” ve “Sivil Toplum Örgütleri” gibi seçmeli dersler aracılığıyla verildiği düşünülmektedir. Ancak bu derslerin seçmeli yapıda sunulması ve katılımın öğrenci tercihlerine bırakılması, afet okuryazarlığına yönelik bilgi düzeylerinde sınırlı bir artışa yol açmaktadır. Bulgular, bu dersleri alan öğrenci sayısının nispeten düşük kaldığını (n=205) ve bu nedenle afet okuryazarlığı düzeyinde belirgin bir farklılık oluşturmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, afet eğitiminin gönüllülük esasına dayalı

olarak değil, daha sistematik ve kapsayıcı biçimde planlanmasının gerekliliğini gündeme getirmektedir. Yapılan bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular, afet yönetimi eğitiminin yalnızca müdahale odaklı bir yaklaşımla sınırlandırılmaması gerektiğini ortaya koymaktadır. Katılımcıların afet okuryazarlığı düzeylerinin genel olarak orta seviyede olması, özellikle üniversite düzeyinde verilen eğitimin içeriği ve kapsamıyla yakından ilişkilidir. Değerliyurt (2023) tarafından yapılan çalışmada, afet eğitiminin öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olarak planlanması gerektiği, bu süreçte yaşa bağlı fiziksel ve psikolojik özelliklerin dikkate alınmasının önem taşıdığı ifade edilmiştir. Bu eğitimin özellikle beceri temelli olması önemlidir; çünkü afet anında bazı davranışların tereddütsüz ve otomatik biçimde uygulanması, can kayıplarını önlemede hayati rol oynamaktadır. Nitekim Carneiro'nun (2020) çalışmasında da vurgulandığı üzere, afet risklerinin önlenmesi ve azaltılması için gerekli olan, afet önleme tutumunun özellikle ilkokulun ilk yıllarında eğitim programlarına dâhil edilmesi büyük önem taşıyacağı ayrıca çocukların afetler konusunda erken yaşlarda bilinçlendirilmesi hem bilimsel okuryazarlık becerilerini desteklemekte hem de uzun vadede toplumsal dirençliliğe katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla, afetlerle ilgili derslerin müfredata dahil edilmesi yalnızca yükseköğretim kademesinde değil, temel eğitim sürecinin başlangıcında da ele alınması gereken bir konu olarak öne çıkmaktadır. Maya ve Çalışkan'ın (2016) bulgularına göre, Türkiye'de afet yönetimi eğitiminde yaşanan gelişmelerin arka planında Gölcük Depremi gibi büyük afetlerin etkili olduğu söylenebilir. Türkiye'de üniversite düzeyinde afet yönetimi eğitime duyulan ihtiyacı ön plana çıkarmıştır. Bu durum çalışmamızın bulgularıyla da örtüşmektedir. Afetlerin etkisiyle birlikte afet eğitimi ihtiyacının arttığı ve bu ihtiyaca yanıt olarak eğitim programlarında yeni yapılanmalara gidildiği gözlemlenmiştir. Çalışmamızda ulaşılan sonuçlar, bu ihtiyacın altını çizen literatürle de örtüşmektedir. Nitekim, Türkiye'nin ABD'den sonra en fazla afet yönetimi ve acil yardım lisans programına sahip ikinci ülke olması bu farkındalığın kurumsal eğitime yansımalarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Maya ve Çalışkan, 2016). Ancak çok sayıda büyük ölçekli afet yaşamış ve bu doğrultuda çeşitli eğitim programları geliştirmiş olmasına rağmen, afet eğitimi ve yönetimi alanında yapılan çalışmaların uygulamada beklenen geri dönüşü alamaması; programların içerik, uygulama olanakları ve sahada gösterilen uygulama düzeyinin yeterli olmaması gibi sorunlara işaret etmektedir. Afet eğitimi ve yönetimi yalnızca bilgi aktarma süreci değil; aynı zamanda bireyleri değişen koşullara uyum sağlayacak şekilde bilgilendirme işlemi olduğu göz önünde bulundurulduğunda, afet eğitimi de bu evrensel anlayışla ele alınmalıdır. Aslan'ın

(2021) da vurguladığı gibi, afet eğitimi sistemlerinin ulusal ve uluslararası gelişmelere uyumlu hâle getirilmesi, nitelikli insan gücü yetiştirme açısından temel bir gerekliliktir. Bu doğrultuda yapılan düzenlemeler, öğrenci profilindeki değişimleri dikkate almakta ve eğitimde belirlenen standartlar doğrultusunda yönlendirici ilkeler sunmaktadır. Çalışmamızda elde edilen bulgular ışığında oluşturulmak istenilen afete dirençli toplumlar için önem arz etmektedir.

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı düzeylerinin, afet yaşama durumlarına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Elde edilen bulgular, öğrencilerin afet yaşayıp yaşamamaları durumunda; afet okuryazarlığı ölçeği toplam puanı ile zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığını ortaya koymaktadır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun afet deneyimi yaşadığı görülmekle birlikte (n=740), bu deneyimin afet okuryazarlığı alt boyutlarına yansımadağı dikkat çekmektedir. Bu durum, afet yaşamış bireylerin deneyimlerini yeterince tecrübeye dönüştüremediğini ya da yaşadıkları olaylardan gerekli çıkarımları yapamadığını göstermektedir. Bilgi, beceri ve tecrübenin ayırt edici ve davranışsal değişikliklerin gerçekleşmesinde etkili olması beklenmektedir. Ancak, bu araştırmada elde edilen bulgular bunun aksini göstermiştir. Katılımcıların afet yaşama durumları, afet okuryazarlığının alt boyutları açısından anlamlı bir fark oluşturmamıştır. Bu durum, afet deneyimlerinin bireylerde beklenen davranışsal ve bilişsel değişimleri sağlamadığını; yaşantının bir ayrıcalık ya da avantaj oluşturmadağı düşündürmektedir. Yaşantıların davranışa dönüşmesini sağlamak için en etkili yol, bu deneyimlerin eğitim aracılığıyla bireylere entegre edilmesidir. Zhang ve arkadaşlarının (2021) yaptığı çalışmada da benzer şekilde, bilgiye olan hâkimiyetin arttıkça, ayırt edici bilişsel farkındalık ile davranışsal değişimlerin daha kolay gerçekleştiği ortaya koymuşlardır. Bu bulgular, afet deneyimi yaşayan bireyler için afet okuryazarlığı eğitimlerinin yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı kalmaması, aynı zamanda davranışsal kazanımlar sağlamaya yönelik olarak yapılandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Avcı'nın (2023) çalışmasına göre, afet deneyimi bulunan kişilere verilen afet okuryazarlığı eğitimleri, yalnızca teorik bilgi değil, pratik davranış ve beceri kazandırmaya da odaklanmalıdır. Şekerci ve arkadaşlarının (2024) afet risk algısı üzerine yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin afet risk algısı puanlarının ortalamasının altında olduğu görülmüştür. Risk algısının zayıf olması, öğrencilerin afetler konusunda farkındalık geliştirmelerini ve hazırlık çalışmalarına aktif olarak katılmalarını

engelleyebilir. Elde edilen sonuçlar, afetlere yönelik bilinçlendirme ve eğitim çalışmalarının daha kapsamlı ve yaygın bir şekilde yürütülmesine ihtiyaç olduğunu işaret etmektedir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, afet yaşamış olmanın tek başına bireylerin afet okuryazarlığı düzeylerini anlamlı biçimde artırmadığını göstermektedir. Bu noktada dikkat çeken bir diğer bulgu ise, tüm katılımcıların COVID-19 pandemisini yaşamış olmalarına rağmen, salgın hastalıklar afet olarak işaretleyen yalnızca bir kişinin bulunmasıdır. Pandemi; küresel ölçekte can kaybı, sosyal yaşamın durması, eğitimin kesintiye uğraması ve ekonomik etkiler gibi geniş kapsamlı sonuçlar doğurmuş bir afettir. Buna rağmen öğrencilerin büyük çoğunluğunun pandemiye bir afet kategorisi olarak görmemesi, afet türlerini kavramsal olarak sınıflandırma becerilerinin zayıf olduğunu göstermektedir. Salgın hastalıkları afet olarak tanımlayan tek katılımcının ise afetleri kısmen sınıflandırabilme yetisine sahip olduğu söylenebilir. Bu bulgu, öğrencilerin afet kavramını daha çok fiziksel ve ani gelişen olaylarla ilişkilendirmeye eğilimli olabileceğini, sağlık temelli veya yavaş gelişen afet türlerini de fark etme konusunda yetersiz kalabilecekleri varsayımına ulaşılabilir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun afet deneyimine sahip olmasına rağmen, zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme alt boyutlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Üniversite öğrencilerinin afetlerle ilgili faaliyetlere katılım durumlarına göre afet okuryazarlığı düzeyleri incelenmiştir. Elde edilen bulgular, afet okuryazarlığı ölçeği toplam puanı; zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme alt boyutlarında afetle ilgili faaliyetlere katılan öğrenciler ile katılmayanlar arasında afet okuryazarlığı düzeyleri açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Çalışma sonuçları, afetlerle ilgili faaliyetlere katılan (n=409) ve katılmayan (n=693) öğrenciler arasında afet okuryazarlığı düzeyleri açısından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Her ne kadar katılım sağlayan öğrencilerin ortalama puanları katılmayanlara kıyasla her boyutta daha yüksek olsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durum, kampüs içerisinde afet farkındalığını artırmaya yönelik faaliyetlerin hem nicelik hem de nitelik açısından yetersiz olabileceğine işaret etmektedir. Afetlerle ilgili faaliyetler; tatbikatlar, ilk yardım eğitimleri, arama-kurtarma seminerleri, gönüllülük tanıtım çalışmaları ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içinde yürütülen saha etkinlikleri gibi çeşitli içerikler ile öğrencilere birçok aktif faaliyet imkanları sunulmuş olmasına rağmen, üniversite bünyesinde bu uygulamalara katılımın sınırlı kaldığı görülmektedir. Elde edilen veriler, afet okuryazarlığı düzeylerinde beklenen etkiye ulaşamadığını ortaya koymaktadır. Bu

sonuç, üniversite ortamında afet bilincine dair eğitimlerin yeterince görünür olmadığına ve öğrencilere yönelik sistemli, özendirici uygulamaların eksikliğine işaret etmektedir. Ayrıca, afetlerle ilgili herhangi bir faaliyete katılmayan öğrencilerin büyük bir kısmının bu tür etkinliklerden haberdar olmaması ya da bunları akademik ve sosyal gelişimleri açısından yeterince önemsememesi, dikkat çeken bir diğer çıkarım olarak değerlendirilebilir. Tüm bu bulgular, afet okuryazarlığı düzeylerinin artışı sınırlayan olası faktörlerden birinin, öğrenci katılımını destekleme konusunda kampüs ortamının yetersiz kalabilmesi ihtimaliyle ilişkili olabileceğini göstermektedir. Doğru (2024) tarafından yapılan çalışmada da benzer şekilde, afet gönüllülüğüyle ilgili eğitim ve faaliyetlere katılım oranlarının düşük olduğu vurgulanmış ve bu durumun öğrencilerin afetlere yönelik farkındalık ve sorumluluk düzeylerini sınırladığı belirtilmiştir. Katılımcıların %69,9'unun afetlerle ilgili herhangi bir eğitim ya da faaliyete katılmadığı tespit edilmiştir. Landicho'nun (2025) yaptığı çalışmada ise, üniversite öğrencilerinin afetlerle ilgili faaliyetlere katılım düzeyinin, afet okuryazarlığı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmaması, bu faaliyetlerin içeriğinin yeniden gözden geçirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, afet okuryazarlığını geliştirmenin yalnızca teorik bilgi aktarmakla sınırlı olmadığını, aynı zamanda öğrencilerin aktif katılım gösterebileceği uygulamalı ve toplumsal sorumluluk temelli çalışmaların da önemli olduğunu göstermektedir.

Üniversite öğrencilerinin afetlerle ilgili resmi ya da özel kurum ismi bilme durumları ile afet okuryazarlığı düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde; afet okuryazarlığı toplam puanları ile zarar azaltma, hazırlık ve müdahale alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık bulunurken; yalnızca iyileştirme alt boyutunda anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Üniversite öğrencilerine yöneltilen, afetlerle ilgili resmi veya özel kurum isimlerini bilme durumlarına ilişkin soruya “evet” cevabı veren öğrenci sayısının (n=778) oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Bu duruma göre, afet okuryazarlığı ölçeğinde yer alan alt boyutlar incelendiğinde, zarar azaltma, hazırlık ve iyileştirme boyutlarında öğrenciler üzerinde farkındalık oluşturduğu anlaşılmaktadır. Ancak müdahale alt boyutunda, afetlerle ilgili resmi veya özel kurum isimlerini bilen (n=779) ve bilmeyen (n=324) öğrenciler arasında, diğer alt boyutlarda olduğu gibi anlamlı bir fark bulunmamıştır. Her ne kadar frekans değerleri diğer alt boyutlarla benzer olsa da öğrencilerin müdahale boyutuna yönelik sorulara verdikleri cevaplar istatistiksel olarak anlamlılık göstermemiştir. Bu durum, müdahale alt boyutunun afet sonrası kriz yönetimi

kapsamında, eylem odaklı bir süreç olmasıyla ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla öğrencilerin, kurum isimlerini bilme durumlarının yanı sıra, afet sonrası müdahale süreçlerindeki yeterlilik veya yetersizliklerini dikkate alarak, soruları kampüs ya da ülke ölçeğindeki durumlara göre yanıtladıkları düşünülmektedir. Öztürk ve Aka'nın (2023), yaptığı çalışmada doğrudan üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı düzeyleri ile ilişkili olmasa da afet yönetimi sürecinde yer alan kurum ve kuruluşların rollerini incelemişlerdir. Çalışmalarında ulaştıkları bulgular doğrultusunda; Sivili toplum kuruluşlarının (STK) amaçları arasında sırasıyla en fazla hazırlık, müdahale, zarar azaltma ve iyileştirme aşamalarına yer verdikleri; hedefleri arasında ise risk, kriz ve tanınırlık konularını ön planda tuttukları görülmektedir. Bütünleşik afet yönetimi kapsamında STK'ların özellikle hazırlık ve müdahale aşamalarını kendilerine amaç edindikleri tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, hazırlık aşamasında afet eğitimi ve gönüllülük faaliyetlerine, zarar azaltma aşamasında kapasite artırımı çalışmalarına, müdahale aşamasında arama-kurtarma faaliyetlerine, iyileştirme aşamasında ise ihtiyaç belirleme süreçlerine ağırlık verdikleri belirlenmiştir. Ayrıca, uzun vadeli hedefler açısından değerlendirildiğinde, risk yönetiminin STK'lar için öncelikli bir konumda olduğu görülmektedir. Bu çalışmada görüldüğü üzere, STK'ların çalışma önceliklerinin risk yönetimi üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Çalışmamızda elde edilen bulgular, STK'ların afet sonrası müdahale sürecine yaptığı çalışmaların öğrencilerde aynı düzeyde bir farkındalığa ulaşmadığı, ya da müdahale boyutun farklı uygulamalar ile şekillenebileceğini düşündürmektedir. Kurumlar arası iş birliğinin başka bir ifade ile resmî kurumlar ile gönüllülük gösteren kurumlar arasında afetlere karşı risk ve kriz yönetiminde iş birliği kurulmasının önemli bir çıkarım olacağı söylenebilir. Kurumlar arası güçlü bir iş birliği sergilendiğinde bu kesinlikle daha kolay hale gelecektir. Oluşması muhtemel veya gerçekleşebilecek afetlerin önlenmesi, ileriye dönük planlamalar açısından büyük önem taşımaktadır. Bu noktada Mwambere'nin (2025) Tanzania bağlamında yaptığı çalışmada da ulaştığı bulgular üzerine, kurumlar arası iş birliğinin yalnızca teknik veya idari düzenlemelerle sınırlı kalmaması, aynı zamanda sosyolojik etkileşimler, güven ilişkileri ve ortak sorumluluk algısı üzerinden güçlendirilmesi gerektiği, dolayısıyla afet durumlarında müdahalelerin etkisi; farklı kurumların birlikte hareket etme kapasitesi kadar, bu iş birliğinin toplum temelinde benimsenme ve süreklilik kazanma düzeyiyle de doğrudan ilişkili olduğu çıkarımında bulunmuştur. Bununla birlikte, afetlerin meydana geldiği süreçte yürütülen çalışmaların da afet sonrası

faaliyetler kadar kritik olduğu, araştırmamız kapsamında öğrencilerin verdikleri yanıtlar doğrultusunda dikkat çekmektedir.

Üniversite öğrencilerinin kampüsteki acil toplanma yerini bilme durumlarının afet okuryazarlığı düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir. Ayrıca, öğrencilerin büyük çoğunluğunun kampüsteki acil toplanma yerini bilmedikleri (n=780) çalışmanın önemli bulgularından biridir. Araştırmamız, merkez kampüste yer alan ve gönüllülük esasına dayalı olarak yürütülen geniş kapsamlı bir çalışmadır. Toplamda 8 fakülteyi, bu fakültelere bağlı 34 bölümü ve farklı alanlarda öğrenim gören 1103 öğrenciyi kapsamaktadır. "Kampüsteki acil toplanma yerini biliyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplarda, yaklaşık %70 oranında öğrencinin "hayır" demesi kritik bir veridir. Afet okuryazarlığı ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde, kampüsteki acil toplanma yerini bilen (n=301) öğrencilerin ortalamalarının, istatistiksel olarak anlamlı olmasa da diğer gruba göre daha yüksek çıktığı görülmüştür. Yaptığımız çalışma içerisinde ulaştığımız bulgularla ilişkili olarak, Kurtoğlu ve arkadaşlarının (2021) sunduğu çalışmada, üniversite öğrencilerinin %53,7'si (n = 152) eğitim gördükleri fakültede toplanma yeri mevcudiyeti ile ilgili bilgilerinin olmadığını, %75,3'ü (n = 213) toplanma alanına yönelik herhangi bir eğitim veya tatbikatın yapılmadığını, %63,6'sı (n = 180) fakülte binası içerisinde toplanma alanına yönlendiren tabelalar hakkında bilgilerinin olmadığını ve %64,0'ı (n = 181) ise bu tabelaların mevcut olmadığını ifade etmiştir. Araştırma, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi öğrencilerinin öğrenim gördükleri fakültelerde ve kampüs içerisindeki toplanma alanlarına yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerini değerlendirmeye yönelik olarak yapılmıştır. Bu yönüyle, araştırmamız doğrudan afet okuryazarlığı ve alt boyut düzeyleri ilişkisini ele almasa da üniversite öğrencilerine yöneltilen "Kampüsteki acil toplanma yerini biliyor musunuz?" sorusunun bulguları ile doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda, araştırmamızda öğrencilerin kampüs içindeki bilgi yetersizlikleri ile Kurtoğlu ve arkadaşlarının (2021) çalışmasında ulaşılan benzer bulgular birlikte değerlendirildiğinde, kampüs ve fakültelerde afetlere ilişkin bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarının yeterli olmadığı söylenebilir. Nitekim Richardson'un (2025) vurguladığı üzere, yükseköğretim kurumlarında dayanıklılık oluşturmak yalnızca teorik plan ve kılavuzlarla değil; pratikte yani günlük işleyişe dahil edilmesi, görünür ve yürütülecek olan uygulamalarla mümkün olacağı aksi durumda, acil durumlarda gecikmeli müdahale ve etkisiz iyileşme riskleri ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, öğrencilerin kampüs içindeki acil toplanma alanlarını

bilmemeleri yalnızca bireysel farkındalık eksikliğini değil; aynı zamanda kurumların bu konuda düzenli takip yapmasını ve sürdürülebilir uygulamalar geliştirmesini gerektiği söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinin kampüsteki afet planını bilme değişkeni ile afet okuryazarlığı arasındaki zarar azaltma, hazırlık, müdahale ile iyileştirme alt boyutları üzerinde anlamlı bir fark olmadığını görülmektedir. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi merkez kampüsünde yürütmüş olduğumuz bu çalışmamızda öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülte veya kampüs içerisinde büyük bir çoğunluğunun (n=904) kampüsteki afet planını bilmemesi, çalışmanın dikkat çekici bulgularından biridir. Kampüs afet planı bilgisine sahip olmak, gerçekleşebilecek her türlü afette tahliye, toplanma alanı ve görev dağılımı gibi eylemlerin koordineli bir şekilde düzenlemenin yapılmasına, olası tahribatın önüne geçilmesine ve hayat kurtaran çeşitli müdahale imkânlarına erişilmesine olanak sağlar. Yaptığımız çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, afet okuryazarlığı ölçeği alt boyutları (zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme) ile kampüsteki afet planını bilme durumu arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Ancak, çalışma kapsamında katılım gösteren üniversite öğrencilerinin olası bir afette nasıl bir süreç izlemeleri gerektiğini bilmedikleri düşünülmektedir. Ayrıca, öğrencilerin yaşanabilecek herhangi bir afete genel olarak hazır olmadıkları ve farkındalıklarının düşük olduğu görülmektedir. Smith'in (1992) çalışması da bu bulguları destekler niteliktedir. Araştırmada, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki okul bölgelerinde afet hazırlık planlarının öğrencilerin ve personelin sağlığını, güvenliğini ve refahını korumak açısından hayati önemde olduğu vurgulanmıştır. Ancak çoğu okul bölgesinin bu planları hazırlamadığı ya da işlevsel hale getirmediği belirtilmiştir. Bu bağlamda, kampüslerde afet planlarının yalnızca kılavuzlar halinde kalması değil; tatbikatlar, bilgilendirme toplantıları, görsel materyaller ve dijital duyurular aracılığıyla tüm öğrencilere yaygınlaştırılması gerekmektedir. Aksi durumda, afet planlarının kâğıt üzerinde kalması öğrencilerin kriz anında koordineli ve doğru bir şekilde hareket etmelerini sağlayamayacaktır. Örneğin; Şekerci ve arkadaşlarının (2024) üniversite öğrencilerinin afet risk algısı üzerine yaptığı çalışmada, öğrencilerin kampüs afet planını ve toplanma yerini bilme ile afet eğitimi alma durumları ile sürdürülebilir deprem farkındalığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, kampüs afet planı ve toplanma yerini bilen, ayrıca afet eğitimi almış öğrencilerin deprem farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Afet planı bilgisine sahip olmak, afet yönetim süreçlerinin ilk

basamağı olan risk yönetimi bilincine sahip olmak anlamına gelir ve bu durum, afet farkındalığının oluşmasına temel teşkil ettiği düşünülmektedir. Şahin ve arkadaşlarının (2018) yapmış oldukları çalışmada afet bilincinin önemine vurgu yapılmıştır ve afetler büyük can ve mal kayıplarına neden olduğu kanıtlanabilir bir gerçektir. Yaşanılan afet sonrası zararın en aza indirilebilmesi için afet öncesinde hazırlık çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Bu risk yönetiminin kontrolü için önemlidir. Temel afet bilincine sahip bireyler, yapısal olmayan hasarlara yol açabilecek riskleri tanır ve bu doğrultuda önlemler alabilirler. Bu nedenle, afet bilincinin artırılmasında eğitimin kritik bir rol oynadığı vurgulanmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin bir afet durumunda afet bölgesinde görevlendirilmeye gönüllü olma durumlarına göre afet okuryazarlığı ölçeği; zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme alt boyutları arasında ilişki incelediğinde anlamsal olarak fark bulgusu ortaya çıkmamıştır. Herhangi bir afet durumunda üniversite öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun (n=651) gönüllü olmak istediği görülmüştür. Bu durum afet okuryazarlığı açısından incelendiğinde, aralarında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermemektedir. Ancak araştırmamızda, zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme alt boyutlarında gönüllü olarak katılım sağlamak isteyen öğrencilerin düzeylerinin anlamlı bir farklılık oluşturmamakla birlikte daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum gönüllüğün sadece pratik bilgi ve beceriler ile ölçülemeyeceğinin üniversite öğrencilerin kişisel değerleri, empati düzeyleri, yardım etme motivasyonları ve toplumsal sorumluluk bilinci gibi psikososyal durumlarını da içerebileceği düşünülmektedir. Ganoe ve arkadaşlarının (2023) yapmış oldukları çalışmada gönüllülerin temel motivasyonlarının güçlü bir görev bilinci, afetlerle ilgili kişisel deneyimler ve özgecilik olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca afet yönetiminde gönüllülerin hızlı müdahale yetenekleri, çok yönlü katkıları ve resmi acil durum hizmetlerini tamamlayıcı rolleri sayesinde toplumsal dayanıklılığa önemli katkı sundukları vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, öğrencilerin gönüllülük eğilimlerinin desteklenmesi, afet okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesinde dolaylı olarak etkili olabilir. Nitekim Tayınmak'ın (2024) belirttiği gibi, afet ve acil durumlarda gönüllülük hem bireyden topluma hem de toplumdan bireye doğru çift yönlü yararlar sunar. Empati düzeyi yüksek, sosyal adalet ve eşitlik ilkesini benimseyen bireylerin gönüllü faaliyetlerde bulunma olasılıkları daha yüksektir. Öte yandan, farklı nedenlerle (örneğin arkadaş veya öğretmen teşviki) gönüllü olan bireyler de zamanla empati, birlik ve

dayanışma duygularını geliştirerek başka gruplara yönelik gönüllülük motivasyonlarını artırabilirler. Bu bağlamda, gönüllülük motivasyonu ve gönüllülük deneyiminin birbirini besleyen dinamik unsurlar olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, bireyleri birer domino taşı gibi görmek, küçük gruplardan büyük toplulukların oluşumunun uzun vadede koordine edildiği izlenimini verse de afet ve acil durum olaylarında kısa sürede sonuç alınabilmektedir. Başka bir ifadeyle her bir bireyin, içinde bulunduğu devlet ve ülkeye karşı sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği söylenebilir. Doğru'nun (2024) vurguladığı üzere, bireyden devlete uzanan bir anlayışla toplumun tüm kesimlerini kapsayacak gönüllülük faaliyetlerinin afet yönetim sürecinde hem müdahale hem de iyileştirme aşamalarında yer alması önemlidir. Bu yaklaşım, “afete dirençli toplum” bakış açısının kazanılmasına katkı sağlamaktadır. Gönüllülük faaliyetleri aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada da önemli bir kaynak olup; arama-kurtarmadan yangınlara müdahaleye kadar birçok alanda kritik katkılar sağlamaktadır. Bu durum, gönüllülüğün yalnızca bireysel bir sorumluluk değil, aynı zamanda toplumsal dayanıklılığın güçlendirilmesinde stratejik bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Fakat gönüllülük, esasında tam anlamıyla yerine getirilmesi gereken ve bu yönde düzenli olarak çalışmaların izlenmesi gereken bir olgudur. Yardımseverlik ve empati duygularının arkasına gizlenerek çağımızın hastalığı hâline gelen medya avcılığının önüne geçilmelidir. Bununla birlikte, olay anı ve sonrasındaki müdahalelerde, ekiplerin işlerini daha zorlayıcı hâle getirecek davranışlardan da kaçınılmalıdır. Örneğin, Yükseler ve arkadaşlarının (2024) çalışmalarında değindikleri gibi afet müdahalesi konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmayan anlık gönüllülerin, iş gücü ve ekonomik açıdan değerli olmakla birlikte koordinasyon eksikliği nedeniyle yeni sorunlar oluşturabileceği belirtilmiştir. Ayrıca, yalnızca afet bölgesini görmek isteyen afet turistleri ile fırsatçılık veya yağmacılık amacı güden kişilerin, müdahale çalışmalarını aksatarak güvenlik riskleri oluşturabileceği vurgulanmıştır. Dolayısıyla, bilinçsizce yapılan yardımların bile afet müdahalesinde olumsuz sonuçlar doğurabileceğinden kaçınılmalı; bu iki gönüllülük durumunun dengesi korunmalıdır.

Üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı düzeylerinin, afet okuryazarlığı konusunda kendilerini yeterli görme durumlarına göre ölçeğin toplam puanı ve alt boyutlar olan zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (n=675) afet okuryazarlığı konusunda kendilerini yeterli görmediklerini belirtmişlerdir. Bu bulgu

araştırma içerisinde yönelttiğimiz afet konularını içeren ders alma, afet yaşama, faaliyetlere katılma, kampüsteki acil toplanma yerini ve afet planını bilme, afetlerde gönüllü olma gibi değişkenlerinin de katılım oranlarının düşük çıkmasıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Afet okuryazarlığı olası afet ve acil durumlarda bireylerin doğru bilgiye ulaşması; zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme süreçlerini kapsayan bilgi, tutum ve davranış bütünlüğüyle afetlere karşı bilinçli ve etkin yaklaşım geliştirme becerisidir. Bu beceriye sahip kişilerin, kriz anında kolayca koordine olabilmenin yanı sıra, olayların öncesi ve sonrasında zararların en aza indirilmesini sağlayacak çok boyutlu bir farkındalığa da sahip olacağı düşünülmektedir. Benzer yaklaşım Brown ve arkadaşlarının (2014) yapmış oldukları çalışmada bireylerin afetleri hafifletme, afetlere hazırlanma, müdahale etme ve afetten kurtulma süreçlerinde bilinçli kararlar verebilme ve talimatları takip edebilme amacıyla bilgiyi okuma, anlama ve etkin şekilde kullanma becerisi olarak ele alınmıştır. Afet eğitimi ve öğretiminin temel hedefi, hazırlıklı olma düzeyini en üst seviyeye çıkarmaktır. Bu bağlamda eğitim, afet öncesinden afet sonrasına kadar her aşamada gerekli olan bilgi ve becerileri kapsamalı; bireylerin afet sürecinin farklı aşamalarında (zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme) sorunsuz bir şekilde geçiş yapabilmelerini sağlamalıdır. Bu tür bütüncül ve aşamalı bir eğitim yaklaşımı, bireylerin hem kriz anında hem de sonrasında etkin ve bilinçli hareket etmesine katkı sunacaktır. Ele aldığımız ve çalışmamızın teması olan afet okuryazarlığı becerisi temel alınan konu doğru bilinen yanlışları düzeltmek ve içinde bulunun kriz anlarında oluşabilecek her türlü kayıpları en aza indirmek olmasını hedeflediğimiz bir farkındalıktır. Örneğin Canatan'ın (2023) Bezmiâlem Vakıf Üniversitesi öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmasında lisans düzeyindeki hemşirelik öğrencilerinin afet hemşireliği konusundaki bilgi ve anlayışlarının yetersiz olduğu, bu nedenle afet bakım yeterliliklerinin güçlendirilmesinin gerekli olduğu görülmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin, acil durum ve afetlere hazırlık süreçlerindeki rollerini net bir şekilde kavramaları hem kendi güvenlikleri hem de bakım verdikleri bireyler açısından olumsuz sonuçlar doğurabilecek çevresel riskleri belirleyebilmeleri önem taşımaktadır. Afet sonrası müdahalenin etkinliği için yalnızca sağlık alanındaki meslek gruplarının değil, tüm bireylerin farkındalık ve temel bilgi düzeylerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Çünkü afet anında, profesyonel sağlık ekipleri olay bölgesine ulaşana kadar geçen sürede, durumun kontrol altına alınmasında ve hayati müdahalelerin gerçekleştirilmesinde toplum üyelerinin aktif rol üstlenmesi gerekebilir. Bu nedenle, afet bilincinin toplumun tüm kesimlerine yayılması ve kendilerini yeterli düzeye ulaştırmaları önemli bir

bulgudur. Endonezya'da Orta Sulawesi'deki üniversitelerden biri olan Muhammadiyah Üniversitesi yapılan bir çalışmada Afet okuryazarlığı, bireylerin afetlere hazırlık, müdahale, hafifletme ve iyileştirme süreçlerinde kullanılabilecek politikalar geliştirebilmesi için afet bilgilerini okuma, anlama ve etkin bir şekilde kullanma kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. Bu yetkinlik sayesinde, kurumsal liderler, akademik personel ve üniversite öğrencileri; geçmiş afet deneyimlerinden ve bilimsel verilerden yararlanarak, bölgenin karakteristik özelliklerini, coğrafi ve jeolojik konumlarına bağlı potansiyel afet türlerini tanıyabilir ve olası afet risklerini önceden tahmin edebilirler. Böylece yükseköğretim düzeyinde afet direncinin artırılması, farkındalık, bütünleşik yaklaşım ve etkin yönetim stratejileriyle desteklenebilir (Jumiyati ve ark., 2024). Görüldüğü üzere, literatür incelendiğinde hem ülke içinde hem de ülke dışında, üniversite ve toplumsal alanlarda bireylerin afet okuryazarlık becerilerinin yeterli düzeye ulaşması gereken önemli bir beceri olduğu açıkça görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam puanları ile akademik not ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğunu görülmüştür. Elde edilen bulgular, akademik başarısı düşük olan (1,50-1,99 aralığında) öğrencilerin afet okuryazarlığı puanlarının, daha yüksek akademik başarısına sahip öğrencilere kıyasla belirgin şekilde düşük olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin okul, ders, sınavlara yönelik tutumları başarı puanlarına göre kıyaslanabilir. Akademik başarı, öğrencilerin bilgi edinme, analiz etme, yorumlama ve problem çözme becerilerinin gelişmiş olmasını sağlayarak, afet gibi kriz durumlarında gerekli bilgiyi etkili biçimde kullanma potansiyelini artırabilir. Afet okuryazarlığı ölçeği alt boyutları incelendiğinde, zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme boyutlarının tamamında benzer bir eğilim gözlenmiştir. akademik başarısı düşük olan öğrenciler, tüm alt boyutlarda daha düşük puanlar almış; özellikle müdahale boyutunda farkın daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç kriz anlarında hızlı ve doğru müdahale gerektiren durumlarda akademik başarının daha kritik bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Müdahale süreci, afet sırasında anlık karar verme, riskleri değerlendirme ve uygun eylem planlarını uygulamayı gerektirdiğinden, akademik başarı ile ilişkilendirilebilecek bilişsel becerilerin burada belirgin şekilde etkili olduğu düşünülebilir. Sözcü'nün (2019) öğretmen adayları üzerinde yaptığı çalışmada, öğretmen adaylarının genel akademik not ortalamalarının doğal afetler bilgi testinden aldıkları puanlarda anlamlı farklılık oluşturduğu ve bu farkın yüksek not ortalamasına sahip adaylar lehine olduğu

belirlenmiştir. Özetle akademik başarısı yüksek olan bireylerin afet okuryazarlık düzeylerinin de yüksek olduğunu görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı toplam puanları fakültelere göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bu durum, öğrenim görülen fakültenin öğrencilerin afet okuryazarlığı düzeylerini etkileyebilecek bir değişken olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmamız, merkez kampüste yer alan ve gönüllülük esasına dayalı olarak toplamda 8 fakülte dahil edilmiştir. Bu fakülteler arasında Eğitim, Fen-Edebiyat, İktisadi ve İdari İlimler, Sağlık Bilimleri, Mühendislik ve Mimarlık, Ziraat, İslami İlimler, Hukuk Fakülteleri bulunmaktadır. Özellikle Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin toplam puanlarının diğer fakültelere göre daha yüksek olması, bu fakültelerdeki bölümlerin ya da öğrencilerin ders müfredatlarını veya fakülte içi tutumlarının öğrenciler üzerinde olumlu katkı sağladığını düşündürmektedir. Ziraat Fakültesi öğrencilerinin puanlarının diğer fakültelere kıyasla puanlarının daha düşük çıkması, bu fakültede afet okuryazarlığına yönelik farkındalığın ve eğitimin diğer fakültelere kıyasla yetersiz kaldığı çıkarımına neden olmaktadır. Benzer şekilde, afet okuryazarlığı ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde; zarar azaltma boyutunda Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin en yüksek puanlara sahip oldukları, buna karşın Hukuk Fakültesi öğrencilerinin en düşük puanı aldıkları görülmektedir. Hazırlık ve müdahale boyutlarında Eğitim Fakültesi öğrencileri daha yüksek puanlar elde ederken, iyileştirme boyutunda Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencileri en yüksek puana sahiptir. Öte yandan, Ziraat Fakültesi öğrencilerinin tüm bu alt boyutlarda en düşük puanları aldığı belirlenmiştir. Bu durum, fakülteler arasındaki bölüm, müfredat ve eğitim farklılıklarının öğrencilerin afet okuryazarlığına yönelik bilgi, tutum ve davranışlarını doğrudan etkileyebileceğini düşündürmektedir. Özellikle Eğitim Fakültesi öğrencilerinin hazırlık ve müdahale boyutlarında öne çıkmaları, öğretmen adaylarının hem kendi güvenliklerini sağlamaları hem de kriz anlarında sınıflarından başlayarak toplumu yönlendirme sorumluluğunu üstlenmeleriyle ilişkilendirilebilir. Müdahale alt boyutunda Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin daha yüksek farkındalığa sahip olması beklenirken, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin bu boyutta yüksek puan alması ilginç ve dikkat çekici bir bulgu olarak değerlendirilmiştir. Öte yandan Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin zarar azaltma ve iyileştirme boyutlarında yüksek puanlar alması, bu öğrencilerin analitik düşünme, araştırma ve problem çözme becerilerinin afet okuryazarlığına katkı sunduğunu düşündürmektedir. Fakülteler arasındaki bu farklılıklar, afet okuryazarlığının

geliştirilmesinde disiplinler arası bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Sözen ve Genç (2023) tarafından yapılan çalışmada, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin Deprem Bilgi Düzeyi Ölçeği açısından, Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek ortalama puanlara sahip oldukları belirlenmiştir. Alt boyutlardan “Deprem Bölgeleri Dağılışı Bilgisi”nde Eğitim Fakültesi öğrencilerinin, Sağlık Bilimleri ve Mühendislik Fakültesi öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek ortalama puan aldığı tespit edilmiştir. “Deprem Etkileri Bilgisi” boyutunda ise Eğitim ve İşletme Fakültesi öğrencilerinin Orman Fakültesi öğrencilerine; ayrıca Eğitim Fakültesi öğrencilerinin Mühendislik Fakültesi öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek ortalama puana sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalama puanlarının diğer fakültelere kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, söz konusu fakültede afetler ve deprem gibi konuları kapsayan derslerin okutuluyor olmasına bağlanabilir. Afetler ile ilgili derslerin müfredatta yer alması, öğrencilerin hem bilgi düzeylerini artırmakta hem de afet okuryazarlığına yönelik farkındalıklarını güçlendirmektedir. Bu bağlamda, fakülteler arası puan farklılıklarının, ders içerikleri ve akademik program farklılıklarından kaynaklandığı söylenebilir. Genel olarak üniversite öğrencilerinin fakülte ve bölüm ayrımı olmaksızın afet farkındalığının olması gereken bir gerçektir. Johnson’un (2025) lisans öğrencileri üzerine yaptığı araştırmada da vurguladığı üzere; üniversite öğrencileri içinde bulundukları geniş topluluklardan farklı özellikler taşımakta ve bu nedenle afet hazırlığı bağlamında özel bir nüfus olarak ele alınmalıdır. Johnson, lisans öğrencilerinin hazırlık algılarının, afetlere ne kadar hazır olduklarını hissetmelerini ve hazırlık faaliyetlerine katılma isteklerini doğrudan etkilediğini belirtmektedir. Üniversiteler, fakülte düzeyinde farklı programlarla öğrencilere çeşitli hazırlık fırsatları sunduklarında, bu algının güçleneceği ve katılımın artacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda, kampüslerde afet okuryazarlığına yönelik farkındalık eğitimlerinin sadece belirli fakültelerle sınırlı kalmaması, tüm öğrencileri kapsayan, disiplinler arası bir içerikle sunulması kritik görülmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlara yer verilmiş ve ilgili alana yönelik öneriler sunulmuştur

Sonuçlar

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgular bütüncül olarak ele alınarak üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı düzeylerine ilişkin ulaşılan temel sonuçlar özetlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlık ölçeğine ait elde edilen düzey indeksi sonuçları incelendiğinde, afet okuryazarlığı ölçeği toplam puan ortalamasının düzey indeksi sınırlı düzeydedir. Alt boyutlar ise; zarar azaltma düzeyi sınırlı, hazırlık düzeyi yetersiz, müdahale ve iyileştirme düzeyleri ise yeterli olarak tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlık toplam ve alt boyut düzeylerinin genelde düşük olduğunu ve özellikle hazırlık ile zarar azaltma boyutlarında ciddi eksiklikler bulunduğunu göstermektedir. Afetlere müdahale etme ve afet sonrası iyileştirme süreçlerine ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerinin görece daha yüksek olduğunu; buna karşın, afet öncesi hazırlık yapma ve zarar azaltma konularında eksikliklerinin bulunduğunu sonucuna ulaşılmıştır.

Üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı düzeylerinde cinsiyetin belirleyici bir değişken olabileceğini göstermektedir. Kadın öğrencilerin özellikle müdahale ve iyileştirme boyutlarında daha yüksek puanlara sahip olmaları, afet süreçlerine yönelik farkındalık ve katılımlarının erkek öğrencilere kıyasla daha güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, hazırlık ve müdahale boyutlarında da kadın öğrencilerin puan ortalamaları daha yüksek çıkmasına rağmen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmaması, söz konusu alanlarda cinsiyet farklılığının belirgin olmadığını göstermektedir.

Araştırma sonuçları, üniversitelerde verilen afet konularını içeren derslerin afet okuryazarlığı üzerinde genel olarak sınırlı bir etkisi olduğunu, sadece iyileştirme alt boyutunda anlamlı bir gelişme sağladığını göstermektedir. Afet eğitimlerinin seçmeli ve

gönüllülük esasına dayalı olması, bilgi düzeyinin yaygınlaşmasını engellemekte ve afet okuryazarlığının tüm boyutlarda gelişimini sınırlandırmaktadır. Türkiye’de afet yönetimi eğitimi, özellikle büyük afetlerin etkisiyle gelişmiş ancak uygulamada beklenen etkinlik düzeyine ulaşamamıştır. Bu durum, afet eğitiminin daha sistematik, zorunlu ve kapsamlı hale getirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Böylece, afetlere karşı daha dirençli toplumlar oluşturmak için üniversite düzeyinde afet okuryazarlığı ve yönetimi eğitimlerinin güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

Bu araştırmanın sonuçları, afet yaşamış olmanın üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı düzeylerini tek başına anlamlı ölçüde artırmadığını göstermektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun afet deneyimi yaşamış olmasına rağmen, bu deneyimin afet okuryazarlığı ölçeği toplam puanına ve zarar azaltma, hazırlık, müdahale ile iyileştirme alt boyutlarına yansımadağı görülmüştür. Bu sonuç, afet deneyimlerinin bireylerde beklenen bilişsel ve davranışsal değişimleri tek başına sağlamadığını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak afet deneyimlerinin, bireylerde beklenen bilişsel ve davranışsal değişimleri sağlamadığı görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinin afetlerle ilgili faaliyetlere katılım durumlarının afet okuryazarlığı düzeyleri üzerinde etkili bir değişken olmadığını göstermektedir. Her ne kadar faaliyetlere katılan öğrencilerin puan ortalamaları katılmayanlara kıyasla daha yüksek olsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durum, kampüs içinde yürütülen afet farkındalığına yönelik faaliyetlerin hem nicelik hem de nitelik açısından yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Tatbikatlar, ilk yardım eğitimleri, arama-kurtarma seminerleri ve saha etkinlikleri gibi uygulamalara katılımın sınırlı kalması, afet okuryazarlığı düzeylerinde beklenen etkinin sağlanamamasına yol açmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin afetlerle ilgili resmi veya özel kurum isimlerini bilme durumlarının, afet okuryazarlığı düzeylerinin bazı alt boyutlarını olumlu etkilediğini göstermektedir. Özellikle zarar azaltma, hazırlık ve müdahale alt boyutlarında öğrencilerin farkındalık düzeyleri, kurum isimlerini bilenler lehine anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Ancak iyileştirme alt boyutunda, kurum isimlerini bilen ve bilmeyen öğrenciler arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu durum, iyileştirme sürecinin eylem odaklı ve uygulamaya yönelik bir boyut olmasından kaynaklanabilir; öğrencilerin

yalnızca kurumsal bilgiye sahip olmasının, afet sonrası müdahalelerdeki beceri ve yeterliliklerini doğrudan yansıtmadığı anlaşılmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin kampüsteki acil toplanma yerini bilme durumlarının afet okuryazarlığını artırmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, öğrencilerin büyük çoğunluğunun acil toplanma yerini bilmemesi, kampüs ve fakültelerde afetlere ilişkin bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarının yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Kampüsteki acil toplanma yerini bilen öğrencilerin ortalamaları diğer öğrencilere göre yüksek olsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Üniversite öğrencilerinin kampüsteki afet planını bilmelerinin, afet okuryazarlığı düzeyleri ve alt boyutları (zarar azaltma, hazırlık, müdahale, iyileştirme) üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun kampüsteki afet planını bilmemesi, olası afet durumlarında tahliye, toplanma alanları ve görev dağılımı gibi kritik süreçlerin koordineli bir şekilde yürütülemeyebileceğine işaret etmektedir. Bu durum, öğrencilerin afet farkındalığı ve temel afet bilincinin düşük olduğunu ve olası afetlere yeterli hazırlık seviyesinde olmadıklarını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, afet bilincinin ve okuryazarlığının artırılmasında eğitimin ve yapılandırılmış farkındalık programlarının kritik bir rol oynadığı vurgulanmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin afet durumunda gönüllü olma isteklerinin yüksek olmasına rağmen, bu gönüllülük ile afet okuryazarlığı ölçeğinin toplam ve alt boyutları (zarar azaltma, hazırlık, müdahale, iyileştirme) arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, gönüllülüğün yalnızca bilgi ve becerilerle ölçülemeyeceğini; öğrencilerin empati, toplumsal sorumluluk bilinci ve yardım etme motivasyonu gibi psikososyal faktörlerinin de etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bilinçsiz veya plansız gönüllü müdahalelerin ekiplerin işini zorlaştırabileceği ve güvenlik riskleri oluşturabileceği dikkate alındığında, afet müdahalesinde gönüllülük süreçlerinin sistemli, sorumlu ve dengeli bir şekilde yürütülmesi önem kazanmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun afet okuryazarlığı konusunda kendilerini yeterli görmedikleri ve afet konularını içeren ders alma, afet yaşama, faaliyetlere katılma, kampüsteki acil toplanma yerini ve afet planını bilme, afetlerde gönüllü olma gibi değişkenlerde katılım oranlarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, afet

okuryazarlığının yalnızca teorik bilgiyle sınırlı kalamayacağını; bireylerin zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme süreçlerini kapsayan bilgi, tutum ve davranış bütünlüğüne sahip olmaları gerektiğini göstermektedir. Bütüncül ve aşamalı bir afet eğitimi yaklaşımı, öğrencilerin kriz anında ve sonrasında etkin, bilinçli ve koordineli hareket edebilmelerini sağlayarak, olası kayıpların en aza indirilmesine katkı sunacaktır. Ayrıca, afet sonrası müdahalede yalnızca profesyonel sağlık ekiplerinin değil, toplumun tüm üyelerinin temel bilgi ve farkındalık düzeylerinin artırılması gerekliliği, afet okuryazarlığı eğitimlerinin önemini ve kapsamını ortaya koyan temel bir sonuç olarak değerlendirilmektedir.

Üniversite öğrencilerinin akademik başarı düzeylerinin afet okuryazarlığı ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle not ortalaması düşük olan (1,50–1,99 aralığında) öğrencilerin, afet okuryazarlığı toplam puanı ve alt boyutlar (zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme) açısından daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Not ortalaması yükseldikçe, öğrencilerin afet okuryazarlığı farkındalıklarının da arttığı görülmüştür. Bu durum, akademik başarının bilgi edinme, analiz etme, yorumlama ve problem çözme gibi bilişsel becerileri geliştirmesi sayesinde, kriz ve afet durumlarında gerekli bilgiyi etkili bir şekilde kullanabilme potansiyelini artırdığını ortaya koymaktadır. Özellikle müdahale boyutunda gözlenen belirgin fark, kriz anlarında hızlı ve doğru karar almanın önemini vurgulamaktadır. Bu sonuçlar, akademik başarının afet okuryazarlığının tüm boyutlarında etkili olabileceğini ve özellikle bilişsel yetkinliğin müdahale süreçlerinde kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

Araştırma bulguları, üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı düzeylerinin öğrenim gördükleri fakültelere göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin en yüksek, Ziraat Fakültesi öğrencilerinin ise en düşük puanlara sahip olması; ders müfredatları, akademik içerikler ve fakülte yönelimlerinin afet okuryazarlığına doğrudan yansıdığını göstermektedir. Alt boyutlarda Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencileri zarar azaltma ve iyileştirme, Eğitim Fakültesi öğrencileri ise hazırlık ve müdahale alanlarında öne çıkarken, Ziraat Fakültesi öğrencileri tüm boyutlarda geride kalmıştır. Bu sonuç, afet okuryazarlığının geliştirilmesinde disiplinler arası ve bütüncül bir eğitim yaklaşımının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Öneriler

Bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda, üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlık düzeylerini artırmaya yönelik çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Bu bölümde, elde edilen sonuçlar ışığında uygulayıcılara, eğitim kurumlarına ve politika yapıcılara yönelik öneriler sunulmaktadır. Ayrıca, araştırmanın sınırlılıkları göz önünde bulundurularak, gelecekte yapılacak çalışmalara yönelik önerilere de yer verilmiştir.

- ✓ Üniversite öğrencilerinin afetler konusunda yalnızca kuramsal bilgi değil, aynı zamanda pratik beceriler açısından da desteklenmesi; özellikle hazırlık ve zarar azaltma gibi önleyici alanlarda uygulamalı eğitim, tatbikat ve farkındalık çalışmalarına ağırlık verilmesi önerilmektedir.
- ✓ Araştırma sonuçları doğrultusunda afet okuryazarlığı eğitimlerinde cinsiyet farklılıkları dikkate alınmalı; kadın öğrencilerin empati, sosyal destek ve organizasyon becerileri ile erkek öğrencilerin müdahale ve iyileştirme süreçlerindeki güçlü yönleri birlikte değerlendirilerek, teorik bilginin yanı sıra kampüs ortamında uygulamalı tatbikat ve simülasyonlarla desteklenen kapsayıcı eğitim programları geliştirilmelidir.
- ✓ Üniversitelerde afet konularını içeren derslerin yalnızca seçmeli dersler aracılığıyla verilmesi yerine, tüm fakülte ve bölümleri kapsayacak şekilde zorunlu ve uygulamalı bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Bu yapılanma için mevcut program ve müfredatlar üzerine çalışmalar yapılabilir. Afet okuryazarlığı eğitiminin zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme boyutlarını bütüncül bir şekilde kapsayacak biçimde yeniden yapılandırılması; öğrencilerin yalnızca teorik bilgi değil, aynı zamanda pratik beceri kazanmasını da sağlayacaktır. Ayrıca afet eğitiminin gönüllülük esasına bırakılmaması, bu konudaki farkındalığın tüm öğrencilere yaygınlaştırılması açısından önemlidir.
- ✓ Araştırma bulgularından ulaştığımız sonuçlara göre yaşantıların tek başına yeterli olmadığı ve davranışsal ile bilişsel değişimlerin gerçekleşebilmesi için bu yaşantıların sistemli ve yapılandırılmış bir eğitim süreciyle desteklenmesi gerektiği göz önünde bulundurularak, afet deneyimlerinin bireylerde kalıcı izli davranışlara dönüşebilmesi için bu deneyimlerin eğitim yoluyla pekiştirilmesi; bilgi, beceri ve tutum düzeylerinde bütüncül bir gelişimin sağlanması önerilmektedir. Afet okuryazarlığı eğitimlerinin yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı

kalmayıp, aynı zamanda davranışsal kazanımları da içerecek şekilde planlanması faydalı olabilir.

- ✓ Üniversitelerde afet okuryazarlığını artırmak için afetle ilgili faaliyetlerin kapsamının genişletilmesi ve daha düzenli, erişilebilir hâle getirilmesi önerilmektedir. Tatbikatlar, ilk yardım eğitimleri, arama-kurtarma seminerleri ve saha etkinlikleri gibi uygulamaların sayısı ve çeşitliliği artırılmalı; öğrenci katılımını teşvik edecek özendirici ve yapılandırılmış programlar geliştirilmelidir. Bu yaklaşım, öğrencilerin hem teorik bilgi hem de pratik beceri düzeylerini güçlendirerek afet okuryazarlığını artıracak, yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı kalmayan, aktif katılıma dayalı ve toplumsal sorumluluk temelli programların önemini de vurgulamaya fayda sağlayacaktır.
- ✓ Üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığını tüm boyutlarda güçlendirmek amacıyla, öğrencilere hem resmi ve özel kurumlar hakkında bilgi aktarımı sağlanmalı hem de uygulamalı müdahale becerilerini geliştirecek eğitim ve deneyim fırsatları sunulmalıdır. Bu kapsamda, afet bilinci ve okuryazarlığının artırılmasında kurum ve kuruluşların aktif rol alması teşvik edilmeli ve afet yönetiminin tüm aşamalarını kapsayan bütüncül ve kapsamlı programlar planlanabilir.
- ✓ Üniversite kampüslerinde afet okuryazarlığı ve acil durum bilincinin artırılması için bilgilendirme, eğitim ve farkındalık çalışmalarının sistemli, düzenli ve erişilebilir bir şekilde yürütülmesi önerilmektedir. Öğrencilerin kampüs afet planlarını, tahliye yollarını, acil toplanma alanlarını ve görev dağılımı süreçlerini bilmeleri; olası zararların en aza indirilmesine, koordinasyonun sağlanmasına ve etkin müdahale becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu amaçla, kampüs genelinde yapılandırılmış programların yanı sıra, afiş ve posterler, sosyal medya duyuruları, uygulamalı tatbikatlar ve farkındalık etkinlikleriyle öğrencilerin bilgi, hazırlık ve farkındalık düzeyleri güçlendirilebilir.
- ✓ Üniversitelerde afet okuryazarlığının geliştirilmesine yönelik olarak, afet okuryazarlığı derslerinin yaygınlaştırılması ve bu derslerin yalnızca teorik bilgi aktarımıyla sınırlı kalmayıp zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme boyutlarını içeren bütüncül bir yaklaşımla yapılandırılması önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, öğrencilerin afet sonrası süreçlerde aktif rol almalarını desteklemek amacıyla AFAD, Kızılay ve benzeri kuruluşlarla iş birliğine dayalı gönüllülük faaliyetleri teşvik edilmelidir. Kampüs içerisinde afet öncesi, sırası ve

sonrasında yapılması gerekenleri içeren bilgilendirici kılavuzlar ile yönlendirme materyallerinin yaygınlaştırılması, öğrencilerde temel farkındalık düzeyini artıracaktır. Son olarak, teorik bilgilerin kalıcı davranışlara dönüşebilmesi için ilk yardım, temel müdahale uygulamaları ve risk azaltma becerilerine yönelik uygulamalı etkinliklerin düzenlenmesi faydalı olabilir.

- ✓ Afet okuryazarlığı düzeyinin akademik başarıyla ilişkilendiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, özellikle akademik başarısı düşük olan öğrencilere yönelik destekleyici ve uygulamalı afet eğitim programlarının geliştirilmesi yararlı olacaktır. Afet okuryazarlığı içerikleri, öğrencilerin analiz, problem çözme ve karar verme becerilerini güçlendirecek şekilde etkileşimli öğrenme yöntemleri ile sunulmalı; vaka analizleri, senaryo temelli uygulamalar ve acil durum simülasyonları ders süreçlerine dahil edilmelidir. Ayrıca, kriz anında doğru ve hızlı karar almanın kritik önem taşıdığı göz önünde bulundurularak, müdahale ve ilk yardım uygulamalarına ağırlık verilen eğitim atölyeleri düzenlenmelidir. Böylece hem akademik hem de bilişsel gelişimin afet okuryazarlığı yeterliklerine yansması desteklenmiş olacaktır.
- ✓ Üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığını artırmak için, akademik başarıyı destekleyecek öğrenme ortamlarının güçlendirilmesi önerilmektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin bilgi edinme, analiz etme, yorumlama ve problem çözme becerilerini geliştirecek etkinlikler ile ders içeriklerinin afet ve kriz yönetimi perspektifiyle zenginleştirilmesi, özellikle müdahale boyutunda hızlı ve doğru karar alabilme yetkinliğini artırabilir.
- ✓ Fakülteler arasında afet okuryazarlığı düzeylerinde belirgin farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, afet okuryazarlığının yalnızca belirli fakültelerin müfredatlarıyla sınırlı kalmaması, tüm fakültelerde disiplinler arası ve bütüncül bir eğitim yaklaşımıyla ele alınması gerekmektedir. Özellikle afet okuryazarlığı düzeyi daha düşük olan fakültelerde, ders içeriklerine afet farkındalığı, risk azaltma, ilk yardım ve müdahale süreçlerine yönelik uygulamalı etkinlikler eklenmeli; farklı fakülteler arasında ortak seminerler, atölye çalışmaları ve saha uygulamaları düzenlenerek öğrencilerin deneyim ve bilgi paylaşımı desteklenmelidir. Böylece, tüm öğrencilerin afet durumlarında etkin, bilinçli ve koordineli hareket edebilmesini sağlayacak ortak bir afet okuryazarlığı kültürü oluşturulabilir.

Yaptığımız çalışma üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırmadır. Üniversite öğrencilerini seçmemizin nedeni, bu kitlenin toplum içinde kilit bir konumda olmasıdır: hem öğrenim ve becerilerini topluma aktarabilecek potansiyele sahip olmaları hem de toplumla etkileşime girme yönünden yakın olmaları, bu grubu çalışmaya uygun kılmıştır. Benzer bir yaklaşımın ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri, çeşitli meslek grupları ve örnek uygulama gruplarıyla da yürütülmesi; farklı araştırma yöntemleriyle (nicel, nitel ve karma yöntemler) desteklenerek, toplumsal düzeyde daha kapsayıcı ve yol gösterici afet okuryazarlığı çalışmalarına zemin hazırlayabilecektir.

KAYNAKÇA

- Acar Deniz, Z. ve Uslan, E. (2018). Ekstrem Soğuk Hava Dalgası: Ocak 2017. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3), 761-773. <https://doi.org/10.21547/jss.384518>
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2018). Türkiye'de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri. <https://www.Afad.Gov.Tr/Afet-İstatistikleri> adresinden alınmıştır.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2024). 2023 Yılı Doğacak Olay İstatistikleri. Afet Risklerini Azaltma ve Önlem Dairesi. https://www.Afad.Gov.Tr/Kurumlar/Afad.Gov.Tr/E_Kutuphane/Istatistikler/2023yilidogakaynakliolayistatistikleri-1.Pdf adresinden alınmıştır.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2022). Türkiye Afet Riski Türkiye Afet Riski Azaltma Planı (TARAP). https://www.Afad.Gov.Tr/Kurumlar/Afad.Gov.Tr/E_Kutuphane/Istatistikler/2023yilidogakaynakliolar adresinden alınmıştır.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2025). Afet Türleri. <https://www.Afad.Gov.Tr/Afet-Turleri> adresinden alınmıştır.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2025). Türkiye Cumhuriyeti İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. <https://www.Afad.Gov.Tr/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu> adresinden alınmıştır.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2022). *Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)*. T.C. İçişleri Bakanlığı. <https://www.afad.gov.tr>.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (2009). Resmî Gazete (17.06.2009). Sayı: 27261.
- Altun, A. (2005). *Gelişen Teknolojiler ve Yeni Okuryazarlıklar*. Anı Yayınları. Ankara.
- Anadolu Ajansı. (2024). Doğal Afetler 2024'te Can Kayıplarına, Yaralanmalara ve Maddi Zararlara Yol Açtı. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.Com.Tr/Tr/Yesilhat/Iklim-Degisikligi/Dogal-Afetler-2024te-Can-Kayiplarina-Yaralanmalara-Ve-Maddi-Zararlara-Yol-Acti/1825002#:~:Text=G%C3%Bcney%20asya'da%20etkili%20olan,Kaymalar>

<https://doi.org/10.25287/ohuiibf.1331580> adresinden alınmıştır.

Arama Kurtarma Derneği (AKUT). (2025). Yangın Nedir? Akut Afet ve Arama Kurtarma Derneği. <https://Afet.Akut.Org.Tr/Yangin-Nedir/> adresinden alınmıştır.

Artantaş, E. ve Gürsoy, H. (2024). *Depremın yıkıcı ve ekonomik etkilerini azaltmaya yönelik stratejiler ve Türkiye'nin deprem deneyimlerinden çıkarılacak dersler: Kahramanmaraş ve Gölcük depremleri örneği*. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(2), 192–214. <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.1331580>

Askan Gündoğan ve A., Karimzadeh, S. (2019). Kuzey Anadolu Fay Hattı Üzerinde Olası Deprem Senaryoları İçin Benzeştirilmiş Bir Kuvvetli Yer Hareketi Veri Tabanı. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*, 1(1), 76-97. <https://doi.org/10.46464/Tdad.569907>.

Aslan, Z. (2021). *Türkiye’de Afet Yönetimi Lisans Programlarının Delphi Çalışması ile Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afet Yönetimi Anabilim Dalı.

Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve Sosyal Bir Değer Olarak Okuma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.

Ataman Bor, N. (2023). Üniversite Öğrencilerinde Afet Farkındalık Eğitimi Etkinliğinin Değerlendirilmesi. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(1), 165–175. <https://doi.org/10.35341/Afet.1173110>.

Avcı, G. (2023). Afet Eğitiminde Afetlere Hazırlık: Üniversite Öğrencileriyle Tehlike Avı. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(1), 84-100. <https://doi.org/10.35341/Afet.1149239>.

Ayanoğlu, S., Dölarslan, M. ve Gül, E. (2017). Sadece Bir Yangın Mı? Ekolojik ve Sosyo-Ekonomik Açından Orman Yangınları. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 10(2), 32–35. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/428947>.

Ayık, Ö., Kılavuz, R., ve Arslan, E. (2024). Türkiye’nin Uluslararası Göç Deneyimi ve Geçici Koruma Uygulaması Üzerine Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31(12), 1-15. <https://doi.org/10.5281/Zenodo.14582554>.

- BBC News Türkçe. (2024). Kahramanmaraş Depremleri: Can Kaybı, Yıkım ve Uluslararası Yardım Çabaları. BBC. <https://www.bbc.com/turkce/articles/C15g98w73yjo>. adresinden alınmıştır.
- Bevans, R. (2024). Tek yönlü ANOVA | Ne zaman ve nasıl kullanılır (örneklerle). Scribbr. <https://www.scribbr.com/stat>. adresinden alınmıştır.
- Birleşmiş Milletler (BM). (1994). Daha Güvenli Bir Dünya İçin Yokohama Stratejisi: Doğal Afetlerin Önlenmesi, Hazırlıklı Olunması ve Azaltılması İçin Kılavuz İlkeler. Doğal Afetlerin Azaltılması Dünya Konferansı'nda Sunuldu, Japonya.
- Boğaziçi Üniversitesi. (2025). Siklon. Boğaziçi Üniversitesi Meteoroloji Bölümü. <http://meteoroloji.bogazici.edu.tr/siklon.php> adresinden alındı.
- Brown, L. M., Haun, J. N., ve Peterson, L. (2014). Önerilen Bir Afet Okuryazarlığı Modeli. *Afet Tıbbı ve Halk Sağlığı Hazırlığı*, 8(3), 267-275.
- Bulut, A. (2023). Bireylerin Afet Okuryazarlığı Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Sıralı Lojistik Regresyon Analizi ile İncelenmesi. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(3), 691-709.
- Bulut, A. (2023). Doğal Afetler ve Ruh Sağlığı İlişkisi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 5(3), 265-273.
- Canatan, H. (2023). *Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Düzeylerinin Analizi: Bezmiâlem Vakıf Üniversitesi Hemşirelik Bölümü Pilot Çalışması*. Tıpta Uzmanlık Tezi. Bezmiâlem Vakıf Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Carneiro, K. C. (2020). *Afet Önleme Kültürü İçin Eğitim: Bilimsel Okuryazarlık Perspektifinden Çocuklarla Eğitim Uygulamalarına İlişkin Referanslar*. Yüksek Lisans Tezi, Blumenau Bölgesel Üniversitesi.
- Centre For Research On The Epidemiology Of Disasters (Afetlerin Epidemiyolojisi ve Araştırma Merkezi) (CRED) ve EM-DAT Emergency Disaster Database (Acil Durum Olayları Veri tabanı). (2024). *2023: Afetlerde Son Durum*. Brüksel: CRED. https://files.emdat.be/reports/2023_emdat_report.pdf.
- Chung, S. C. ve Yen, C.-J. (2016). Okul Yöneticileri ve Öğretmenler Arasında Afet Önleme Okuryazarlığı: Tayvan'da Afet Önleme Planı ve Kampüs Ağı Kurulumu ve Denemesi Üzerine Bir Çalışma. *Yaşam Bilimleri Dergisi*, 10, 203-214. <https://doi.org/10.17265/1934-7391/2016.04.006>.

- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2017). *Eğitimde Araştırma Yöntemleri* (8. Baskı). Routledge.
- College (Dü.). (1991). *Webster'in Yeni Dünya Sözlüğü*, 416. Abd: The World Publishing Company.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemi: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çalışkan, C. (2020). *Afet Okuryazarlığı Ölçek Geliştirme Çalışması*. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Çalışkan, C., ve Üner, S. Afet Okuryazarlığı ve Halk Sağlığı: Tanımların ve Modellerin Sistematiik İncelenmesi ve Bütünleştirilmesi. *Afet Tıbbı ve Halk Sağlığı Hazırlığı*, 2021;15(4):518-527. Doi:10.1017/Dmp.2020.100
- Çelebi, İ., ve Sarıkahya Durmuş, S. (2023). Hemşirelik Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Düzeylerinin Değerlendirilmesi *Acil Yardım ve Afet Bilimi*, 4(2), 41-47.
- Çelik, A. A. (2025). *Afet Okuryazarlığının Afetlere Hazırlık Davranışları Üzerindeki Etkisi: Afet Bilinci Algısının Aracı Rolü*. Doktora Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. ADÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Arşivi.
- Çelik, İ. H., Usta, G., Yılmaz, G. ve Yakupoğlu, M. (2020). Türkiye'de Yaşanan Teknolojik Afetler (2000-2020) Üzerine Bir Değerlendirme. *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2), 49-57. <https://doi.org/10.22466/acusbd.776580>.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2021). Heyelanlar. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/cem/icerikler/heyelanlar-20211108102144.pdf>. adresinden alınmıştır.
- Çoban, H. (2019). Afet Sonrası İyileştirme Planı Hazırlanması. *Dayanıklılık Dergisi*, 3(2), 239-246. <https://doi.org/10.32569/Resilience.618181>.
- Dağdeviren Adıgüzeloglu, M. (2024). *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Öğrencilerinde Afet Okuryazarlığı ile Afet Risk Algısı Durumu ve Etkileyen Faktörler*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı.
- Değerliyurt, Z. (2023). Afetlerin Eğitim ve Okullarda Afet Planlaması Üzerindeki Etkileri. *Türk Çalışmaları – Eğitim*, 18(2), 479–510. <https://doi.org/10.7827/Turkishstudies.69634>.

- Değirmenci, Y. ve İlder, İ. (2013). Coğrafya Dersi Öğretim Programında Doğal Afetler. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28, 276-303.
- Demirbaş, M. ve Aydın, R. (2020). 21. Yüzyılın En Büyük Tehdidi: Küresel İklim Değişikliği. *Ekolojik Yaşam Bilimleri*, 15(4), 163-179.
- Derin, L., Varol, N. ve Uymaz, S. (2017). Türkiye’deki Kömür Madeni Kazalarına İlişkin Değerlendirme. *Dayanıklılık Dergisi*, 1(1), 47-53. <https://doi.org/10.32569/Resilience.363674>.
- Devellioğlu, F. (2002). *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat*. (19), 11. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dinçer, İ., ve Yalçın, M. (2022). Kaya Düşmelerinin 3-Boyutlu Analizi: Kapadokya Bölgesinden Bir Örnek. *Jeoloji Mühendisliği Dergisi*, 46(1), 1-15.
- Doğan, M. (2023). Afet Kültürü. İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Doğru, S. (2024). Afet Risk Algısının Afet Gönüllüsü Olma Tutumuyla İlişkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi (GÜSBD)*, 13(3), 1185–1193.
- Dölek, İ. (2021). *Afetler ve Afet Yönetimi* 3. Basım. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dölek, İ. (2015). *Türkiye Fiziki Coğrafyası*. H. Akengin ve İ. Dölek (Ed.), Türkiye’de doğal afetler. (12. bölüm). s. 313–364. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Ergünay, O. (1999). Acil yardım planlaması ve afet yönetimi. *Uzman Der Dergisi*, 2(67),10.
- Erkal, T., ve Değerliyurt, M. (2010). Türkiye’de Afet Yönetimi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (43), 179-196.
- Ertürkmen, C. (2006). *Afet Yönetimi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fidan, B. B. (2024). Pasifik Ateş Çemberi. Bilim Genç. <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/Bunu-Biliyor-Muydunuz/Pasifik-Ates-Cemberi> adresinden alınmıştır.
- Galtung, J. (2003). *Peace by Peaceful Means: Some Insights* [La construcción de la paz por medios pacíficos: Algunos aspectos]. (*Barışçıl Yollarla Barış: Barış ve*

Çatışma, Kalkınma ve Medeniyet (Çev. T. Toda). Bakeaz; Gernika Gogoratuz.) Orijinal Eser 1996'da Yayınlanmıştır.

Ganoe, M., Roslida, J., ve Sihotang, T. (2023). The impact of volunteerism on community resilience in disaster management. *Jurnal Ilmu Pendidikan dan Humaniora*, (Afet Yönetiminde Gönüllülüğün Toplumsal Dirençlilik Üzerindeki Etkisi. *Eğitim ve Beşerî Bilimler Dergisi*), 12(3), 199–213.

Gökalp Yılmaz, G. (2021). Afetlere Yönelik Bakış ve Türkiye'de Afet Yazınına Kuramsal Bir Yaklaşım. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1), 194-204.

Gündüz, İ. (2008). *Türkiye'de Afet Yönetimi Uygulaması ve Yeni Bir Model Önerisi*. Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güneş, F. (2019). Okuryazarlık Yaklaşımları. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 4(3), 224-246.

Güzel, A. ve Akdur, R. (2020). *Jeolojik kaynaklı afetler ve halk sağlığına etkileri*. Türkiye Sağlık Raporu Ed. Üner, S., ve Okyay, P, 1094-1103.

Hızarcı, Ç. (2024). *2004 Fen ve Teknoloji, 2013 ve 2018 Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programlarının Doğal Afet Okuryazarlığı Boyutlarını Kapsayıcılığı Açısından Analizi ve Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Hornby, A. (1984). Ocford Advanced Learner's Dictionary Of Current English. (8), 413-414. (J. Turnbull, Dü.) Oxford, İngiltere: Ocford Üniversity .

Hsu, P. (2024). Yeni Taipei Şehrinde Yaşayanların Afetlere Hazırlık Okuryazarlığı, Bilgisi, Tutumları ve Davranışları Üzerine Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Tayvan Ulusal Normal Üniversitesi.

İçişleri Bakanlığı. (2023). Türkiye'nin Birlik ve Dayanışma Gücü Depremle Sındı: Asrın Felaketi Asrın Dayanışmasına Dönüştü. T.C. İçişleri Bakanlığı. <https://www.icisleri.gov.tr/turkiyenin-birlik-ve-dayanisma-gucu-depremlerle-sinandi-asrin-felaketi-asrin-dayanismasina-donustu#:~:Text=Deprem%20s%C3%Bcresinin%2065%20saniye%20oldu%C4%9funu,107%20bin%20213%20vatanda%C5%9f%C4%B1m%C4%B1z%20yaraland%C4%B1> adresinden alınmıştır.

- İFRC. (2022). Uluslararası Kızılhaç Ve Kızılay Dernekleri Federasyonu. <https://www.ifrc.org/> adresinden alınmıştır.
- İMO Ankara Şubesi. (2024). *Afet Yönetimi Bilgi Kitapçığı*. TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası.
- İnce, C. (2022). Sosyal Bir Afet Biçimi Olarak Terör Saldırıları ve Türkiye’ye Yansıması. *Atatürk Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, 28(1), 87-106.
- Jeoloji Mühendisleri Odası. (2025). *Tsunami Nedir?* Jeoloji Mühendisleri Odası. https://www.jmo.org.tr/Resimler/Ekler/2edd5c2b4aeea0b_Ek.Pdf. adresinden alınmıştır.
- Johnson, M. (2025). Assessing Undergraduate Student Engagement With Emergency Preparedness Activities and Factors Affecting Their Perception of Preparedness. (*Lisans Öğrencilerinin Acil Durum Hazırlık Faaliyetlerine Katılımlarının ve Hazırlık Algılarını Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi*). Doctoral dissertation, University of Delaware. (Doktora Tezi, Delaware Üniversitesi.)
- Juhadi, Hamid, N., Trihatmoko, E., Herlina, M., ve Aroyandini, E. N. (2021). Öğrencilerin Afet Azaltma Okuryazarlığını Geliştirmek İçin Afet Eğitimi Modeli Geliştirme. *Afet Araştırmaları Dergisi*, 16(8), 1243–1256. <https://doi.org/10.20965/Jdr.2021.P1243>.
- Jumiyati, S., Omolu, F. A., Mappewali, A., ve Akkas, N. (2024). Yükseköğretim Düzeyinde Afet Dayanıklılığını Artırma Önceliği: Farkındalık, Entegrasyon ve Yönetim. *IOP Konferans Serisi: Yer ve Çevre Bilimleri*, 1306(1), 012036. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1306/1/012036>.
- Kadıoğlu, M. (2011). *Afet Yönetimi: Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek*. Marmara Belediyeler Birliği Yayınları.
- Kadıoğlu, M. (Ed.). (2022). *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*. İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Kadıoğlu, M., (2008): *Modern, Bütünleşik Afet Yönetimin Temel İlkeleri*; Kadıoğlu, M. ve Özdamar, E., (Editörler), “Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri”; S. 1-34, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara.

- Kalaycı Çebi, E. ve Ocaktan, M.E. (2024). Sıcak Dalgalarının Toplum Sağlığına Etkileri. *Afet ve Risk Dergisi*, 7(3), 817-827. <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Download/Article-File/3842064>.
- Boğaziçi Üniversitesi. (2024). Tarihsel Deremler. Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü. <http://www.Koeri.Boun.Edu.Tr/Sismo/2/Deprem-Bilgileri/Tarihsel-Depremler/> adresinden alınmıştır.
- Karakaş, H. Y. (2022). *İzmir’de Bir Huzurevinde Yaşlılarda Afet Okuryazarlığı ve Buna Etki Eden Etmenler ile Durumluk-Sürekli Kaygı Durumu Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi*. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Tıpta Uzmanlık Tezi.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 23. Basım. Ankara: Nobel.
- Kemaloğlu, M. (2015). Türkiye’de Afet Yönetiminin Tarihi ve Yasal Gelişimi. *Akademik Bakış Dergisi*, (52), 126-141.
- Kent State Üniversitesi Kütüphanesi. (2024). SPSS Kılavuzu. Kent State Üniversitesi. <https://libguides.library.kent.edu/SPSS> adresinden alınmıştır.
- Kınay, H. (2023). Afetin Görünmeyen Yüzü: Afet Sonrası Çevresel Riskler. Uluslararası İlişkiler Konseyi Panorama. <https://www.Uikpanorama.Com/Blog/2023/04/23/Hk/> adresinden alınmıştır.
- Kimura, R., Hayashi, H., Suzuki, S., Kobayashi, K., Urabe, K., Inoue, S. ve Nishino, T. (2014). DMLH (Afet Yönetim Okuryazarlığı) Tarafından Afet Yönetimi Okuryazarlığının Sistemize Edilmesi ve Paylaşılması. *Afet Araştırma Dergisi*, 9(2).
- Kök, H. (2023). Afetlerde Kriz Yönetimi ve Sosyal Hizmet Örgütleri. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 7(1).
- Kurtoğlu, H. İ., Balıkcı, M., Tıkır, A. N. ve Güzel, A. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Tahliye ve Toplanma Alanlarına Yönelik Bilgi ve Farkındalık Düzeylerinin. *Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1–10.
- Landicho, C. J. B. (2025). Afet Müdahalesinde Gençlerin Katılımı: Üniversite Merkezli Bir Öğrenci Örgütünün Gönüllü Çalışmalarından Alınan Dersler. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(12), 211–219. <https://doi.org/10.5861/ijrse.2025.25199>

- Lane, E. W. (2003). *An Arabic-English Lexicon*. Asian Education Services.
- Lüsted, M. A (2011). *Doğal Afetler*. Edina, Minnesota (ABD): ABDO Yayıncılık Şirketi.
- Maya, İ. ve Çalışkan, C. (2016). Dünyada Lisans Derecesi Düzeyinde Afet Eğitimi ve Öğretimi Yapan Programların Değerlendirilmesi ve Türkiye Örneği. *Türk Çalışmaları – Türkçe ve Türk Dilleri, Edebiyatı ve Tarihi Uluslararası Dergisi*, 11(9), 579–604. <https://doi.org/10.7827/Turkishstudies.9761>.
- MEDAK. (2025). Medikal Arama Ve Kurtarma Derneği: <https://www.medak.org.tr/Faydali-Bilgiler/Olay-Acil-Durum-Ve-Afet/>. adresinden alınmıştır.
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM). (2025). Sis Nedir ve Nasıl Oluşur? Meteoroloji Genel Müdürlüğü. <https://www.Mgm.Gov.Tr/Genel/Sss.aspx?S=Sisnedir> adresinden alınmıştır.
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM). (2025). Tornadolar. <https://www.Mgm.Gov.Tr/Files/Genel/Afetler/Tornado.Pdf> adresinden alınmıştır.
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (2025). Buzlanma ve Don Olayından Korunma. <https://www.Mgm.Gov.Tr/Site/Yardim2.aspx?Don> adresinden alınmıştır.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2015). Heyelanlar ve Çamur Akıntısı. https://nefildokulu.meb.k12.tr/meb_ıys_dosyalar/34/13/741273/dosyalar/2015_03/16052309_09_Heyelanlar_Camur_Akintisi.Pdf adresinden alınmıştır.
- Mutlu, S. (2017). *Teknolojik Afetler*. Tün, M. (Ed.). Temel Afet Bilgisi İçinde (Ünite 7). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Mwambere, M. J. (2025). *Afet Müdahalesinde Kurumlar Arası İş Birliğinin Sosyolojik Analizi: Tanzania'nın Afet Yönetimi Üzerine Teorik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Nergis TV (NTV). (2023) Maraş Depremleri Ekseninde Düünden Bugüne Afetler Gerçeği. <https://www.Ntv.Com.Tr/Turkiye/Maras-Depremleri-Ekseninde-Dunden-Bugune-Afetler-Gercegi%2c5ydwk82q0ytrvafz-Mnva> adresinden alınmıştır.
- Nizamogulları, F. (2024). *Ankara İlindeki Aile Hekimliği Asistanlarının Afet Okuryazarlığı Düzeylerinin Değerlendirilmesi*. Tıpta Uzmanlık Tezi. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Ankara Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi.

- Oltulu, M. (2019). *Dünyada ve Türkiye’de Afet Yönetim Sistemleri*. Atatürk Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi.
- Özaslantaş, L.Ö. (2011). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Ahmet Necdet Sezer Uygulama ve Araştırma Hastanesi'nde Afet Planı Eğitim Çalışması*. Tıpta Uzmanlık Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Acil Tıp Anabilim Dalı.
- Özey , R. ve Ünlü, M. (2021). *Afetler İçin Temel Kavramlar*. Afetler Ve Afet Yönetimi (S. 20). İçinde Aktif Yayınevi.
- Özey, R. (2011). *Afetler Coğrafyası*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Özmen, B., Nurlu, M., Kuterdem, K. ve Temiz, A. (2005). *Afet Yönetimi ve Afet İşleri Genel Müdürlüğü*. Deprem Sempozyumu’nda sunuldu, Kocaeli.
- Özmen, B., S., Gerdan, S. ve Ergünay, O. (2018). Okullar İçin Afet ve Acil Durum Yönetimi Planları. *Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını*
- Özşahin, E. (2013). *Türkiye’de Yaşanmış (1970-2012) Doğal Afetler Üzerine Bir Değerlendirme*. 2. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı’nda sunuldu, Hatay.
- Öztürk, G. ve Aka, A. (2023). Afet Yönetimi Politikasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Roller ve İşlevleri: Marmara Bölgesi Örneği. *Acil Yardım ve Afet Bilimi*, 3(2), 31–37.
- Pallant, J. (2020). *SPSS (Statistical Package for the Social Sciences [Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi]) Kullanma Kılavuzu: SPSS ile Adım Adım Veri Analizi* (çev S. Balcı.). Anı Yayıncılık.
- Partini, D. ve Hidayat, A. N. (2024). Disaster risk reduction efforts through education in Indonesia: A literature review. In *The 2nd International Conference on Disaster Management and Climate Change 2023. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, (Endonezya'da Eğitim Yoluyla Afet Riskini Azaltma Çabaları: Bir Literatür İncelemesi*. 2. Uluslararası Afet Yönetimi ve İklim Değişikliği Konferansı 2023. IOP Konferans Serisi: Yer ve Çevre Bilimleri), 1314(1), <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1314/1/012049>.
- Ramadan, A. E. K. (2004). Asit yağışları olgusu. *Mısır Kimya Mühendisleri Derneği Yayınları* (TESCE), 30(2), 1369–1379.

- Richardson, J. L. (2025). *Collaborative resilience: Integrating departmental functions for campus emergency preparedness and business continuity. (İşbirliğine Dayalı Dayanıklılık: Kampüs Acil Durum Hazırlığı ve İş Sürekliliği İçin Departman İşlevlerinin Entegrasyonu)*. Doctoral dissertation, ProQuest Dissertations ve Theses Global. (Yüksek Lisans Tezi, Pratt Enstitüsü.)
- Satılmış, S. (2020). *Osmanlı Devleti'nde Afet Yönetimi ve Depremlerin Sosyo-Ekonomik Etkileri*. İdeal Kültür Yayıncılık.
- Shaluf, I. M. (2007). An overview on disasters. *Disaster Prevention and Management*. (Afetlere Genel Bakış. Afet Önleme ve Yönetimi, *Uluslararası Bir Dergi*) 16(5), 687-703. <https://doi.org/10.1108/09653560710837000>.
- Smith, W. K. (1992). *Okul Hazırlık Planlaması ve Doğal Afetler Üzerine Bir Çalışma*. Doktora Tezi, Oklahoma Eyalet Üniversitesi.
- Sönmez Gün, A. ve Yıldız, F. (2023). Biyolojik afetler. *Afetler ve halk sağlığı* (Bölüm 47). Araştırma Kapısı. https://www.researchgate.net/publication/373706398_Biyolojik_Afetler.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F.G. (2020). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Sözcü, U. (2019). *Öğretmen Adaylarının Doğal Afet Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi*. Doktora Tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Kastamonu.
- Sözcü, U. (2020). Doğal Afet Okuryazarlığı Müfredat Önerisi. *Afet ve Risk Dergisi*, 3(1), 70-79.
- Sözcü, U. (2021). *Doğal Afetler ve Doğal Afet Okuryazarlığı*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sözcü, U. ve Aydınözü, D. (2019). *Doğal Afet Okuryazarlığı Bağlamında Öğretim Programlarındaki Afetlerle İlişkili Kazanımların İncelenmesi*. *Türk Çalışmaları-Eğitim Bilimleri*, 14(5), 2639-2652.
- Sözcü, U. ve Aydınözü, D. (2019). Öğretmen Adaylarının Doğal Afet Okuryazarlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Coğrafya ve Coğrafya Eğitimi Dergisi*, (40), 79-91.

- Sözen, E. ve Genç, M. (2023). Üniversite Öğrencilerinin Deprem Bilgi Düzeyleri ve Sürdürülebilir Deprem Farkındalıkları Arasındaki İlişkinin Araştırılması. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*, 5(2), 148-165.
- Street, B. V. (2005). *Okuryazarlığı Anlamak ve Tanımlamak*. Herkes İçin Eğitim Küresel İzleme Raporu 2006: Yaşam İçin Okuryazarlık İçin Hazırlanan Arka Plan Belgesi. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000146186>.
- Sur, E. (2022). Okuryazarlık Kavramı ve Türkiye’deki Okuryazarlık Araştırmaları Üzerine Bir İnceleme. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 445-467.
- Sümer, G. Ç. (2014). Hava Kirliliği Kontrolü: Türkiye’de Hava Kirliliğini Önlemeye Yönelik Yasal Düzenlemelerin ve Örgütlenmelerin İncelenmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi* (13), 37-56. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.232135>.
- Şahin, C. ve Sipahioğlu, Ş. (2003). Doğal Afetler ve Türkiye. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, H. H. (2023). *Özel Gereksinimli Bireylerin Afet Okuryazarlığı: Biyoekolojik Sistemler Kuramına Dayalı Bir Model Önerisi*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Şahin, Ş. (2019). Türkiye’de Afet Yönetimi ve 2023 Hedefleri. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*, 1(2), 180-196. <https://doi.org/10.46464/tdad.600455>.
- Şahin, T. (2024). *Afet Okuryazarlığı Bağlamında Gazeteci-Okur Pratikleri: Geliştirilmesi Gereken Bir Uzmanlık Alanı Olarak Afet Gazeteciliği*. Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Anabilim Dalı.
- Şahin, Y., Lamba, M. ve Öztop, S. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Afet Bilinci ve Afete Hazırlık Düzeylerinin Belirlenmesi. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 149–158.
- Şekerci, Y. G., Ayvazoğlu, G. ve Çekiç, M. (2024). Üniversite Öğrencilerinin Afet Risk Algısı ve Sürdürülebilir Deprem Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi. *Sağlık ve Toplum*, 34(3), 134-146.
- Tavakol, M. ve Dennick, R. (2011) Cronbach'ın alfa katsayısını anlamak. *Int J Med Educ.*; 2:53-55. doi: 10.5116/ijme.4dfb.8dfd.

- Tayınmak, İ. (2024). Afet ve Acil Durumlarda Gönüllülüğü Etkileyen Sosyal Psikolojik Değişkenler. *Afet ve Risk Dergisi*, 7(3), 795-816. <https://doi.org/10.35341/afet.1462691>.
- Tekin, E. ve Bayramoğlu, A. (2019). Hastane Afet Planlaması, Hastane Acil Durum Komuta Sistemi ve Atatürk Üniversitesi Sağlık Araştırma ve Uygulama Merkez Müdürlüğü Hastanesi'ne Uygulanması. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(3), 289-295.
- TMMOB. (2023). *6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Raporu*. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği.
- Tübitak Bilim Genç. (2025). Volkanik Patlamalar Nasıl Oluşur? Tübitak Bilim Genç. <https://Bilimgenc.Tubitak.Gov.Tr/Makale/Volkanik-Patlamalar-Nasil-Oludur>. adresinden alınmıştır.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2024). *Afet*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/?Ara=Afet> adresinden alınmıştır.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2025). *Okuryazarlık*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://Sozluk.Gov.Tr/?Ara=Okuryazarl%C4%B1k> adresinden alınmıştır.
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği [TMMOB]. (2007). Afet sempozyumu bildiriler kitabı (5–7 Aralık 2007, Ankara). TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası.
- Türker, A. ve Sözcü, U. (2021). Coğrafya Öğretmen Adaylarının Doğal Afet Okuryazarlığı Düzeylerinin İncelenmesi. *Pedagoji Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 207-221.
- Türkeş, M. (2023). *Kuraklık yönetimi ve kuraklık afet riskinin azaltılmasına ilişkin temel kavramlar ve önlemler-öneriler*. Tarım Gündem Dergisi, (45), 1–10. <https://tarimgundemdergisi.com/kuraklik-yonetimi-ve-kuraklik-afet-riskinin-azaltil> adresinden alınmıştır.
- Türkeş, M. ve Acar Deniz, Z. (2010). Klimatolojik/meteorolojik ve hidrolojik afetler ve sigortacılık sektörü, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. 7(2). <http://www.insanbilimleri.com997>.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1959). 7269 Sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun. Resmî Gazete (25.05.1959). Sayı: 10213.

- UNDRR (United Nations Office for Disaster Risk Reduction [Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi]). (2015). Afet Riskinin Azaltılmasına İlişkin Küresel Değerlendirme Raporu. Birleşmiş Milletler Afet Riskinin Azaltılması Ofisi. <https://www.Undrr.Org/Publication/Global-Assessment-Report-Disaster-Risk-Reduction-2015> adresinden alınmıştır.
- UNISDR (United Nations International Strategy for Disaster Reduction [Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi]). (2015). *Sendai Afet Risklerini Azaltma Çerçevesi 2015-2030*. Birleşmiş Milletler Yayınları.
- UNDRR (United Nations Office for Disaster Risk Reduction [Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi]). (2020). Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi. Afet Riskinin Azaltılmasına İlişkin Küresel Değerlendirme Raporu. <https://www.Undrr.Org/Gar>. adresinden alınmıştır.
- UNDRR (United Nations Office for Disaster Risk Reduction [Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi]). (2020). Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi (Undrr).
- UNDRR (United Nations Office for Disaster Risk Reduction [Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi]). (2024). Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi.
- UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu]). (2006). Herkes için eğitim küresel izleme raporu 2006: Yaşam için okuryazarlık. UNESCO Yayınları. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000141639>.
- Usta, G. (2023). Dünya’da Meydana Gelen Afetlerin İstatistiksel Olarak Analizi (1900-2022). *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 172-186. <https://doi.org/10.36362/gumus.1138791>
- Uyar, S. (2024). Afetlerin İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkileri ve Sağlık Hizmetlerinin İyileştirilmesi. *Uluslararası İleri Doğa Bilimleri ve Mühendislik Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 99-109.
- Uygun, B. (2022). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Doğal Afet Okuryazarlığı ile Afet Bilinci Algı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Vu, B. D., Nguyen, H. T., Dinh, H.-V. T., Nguyen, Q.-A. N. ve Ha, X. V. (2023). Vietnamlı Lise Öğrencileri Arasında Doğal Afet Önleme Okuryazarlığı Eğitimi. *Eğitim Bilimleri*, 13(3), 262. <https://doi.org/10.3390/Educsci13030262>.
- Vural, H. İ. (2025). *Hemşirelik Öğrencilerinde Afet Okuryazarlığının Afet Tehditine Yönelik Psikolojik Hazırlık ile İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Kafkas Üniversitesi Tez Arşivi.
- WHO (World Health Organization [Dünya Sağlık Örgütü]) (2022). Koronavirüs (Covid-19) Gösterge Paneli. Dünya Sağlık Örgütü. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019> adresinden alınmıştır.
- Yazıcı, Ö. ve Kantük Yiğit, G. (2024). Böcek İstilası Haberlerinin Coğrafi Perspektiften İncelenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 29(52), 60-76. <https://doi.org/10.17295/atauniddc.1535596>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemi (11. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, G., Uz, M. E., Dawood, M. ve Kop, D. (2020). Sıvı Nitrojen ile Suni Dolu Yapımı ve Şimdiye Kadar Yapılan Yapay Dolularla Karşılaştırılması. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 8(4), 1180-1189. <https://doi.org/10.21923/Jesd.672264>
- Yılmaz, M. ve Çolak, İ. (2016). 1980-2015 yılları arasındaki sel afetlerinin ekonomik etkileri. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 15-25. <https://eurasianacademy.org/index.php/busecon/article/view/639>
- Yükseler, M., Yazgan, J. ve Tenikler, G. (2024). Anlık Gönüllülük Olgusunun Türkiye'deki Afet ve Acil Durum Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(1), 1-17. <https://doi.org/10.33707/Akuiibfd.1311962>
- Zhang, D., Zhu, X., Zhou, Z., Xu, X., Ji, X. ve Gong, A. (2021). Orta Çin'deki Üniversite Öğrencilerinin Afet Bilinci ve Etkileyen Faktörler Üzerine Araştırma. *Afet Tıbbi ve Halk Sağlığı Hazırlığı*, 15(2), 216-222. <https://doi.org/10.1017/Dmp.2020.33>.

EKLER**Ek 1. Etik Kurul**

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI
ETİK KURULU KARARLARI

KARAR TARİHİ	OTURUM NO	KARAR SAYISI
22.10.2024	17	01-43

Üniversitemiz Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanı Prof. Dr. Nail YILDIRIM Başkanlığında toplandı.

KARAR 17.27- Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünün 15.10.2024 tarih ve 486899 sayılı yazısı görüşüldü. Aşağıda bilgileri yer alan araştırmacıların yapmak istediği uygulamaların ve kullanacağı veri toplama araçlarının etik açıdan uygunluğuna oy birliği ile karar verildi.

ÇALIŞMANIN TÜRÜ	Yüksek Lisans Tezi
BAŞLIK	Üniversite Öğrencilerinin Afet Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi
TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ/ ÇALIŞMANIN YAZARI	Doç. Dr. Ufuk SÖZCÜ Cansu KELEŞ (Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı)
RAPORTÖR GÖRÜŞÜ	OLUMLU

Prof. Dr. Nail YILDIRIM

Etik Kurul Başkanı

(İmza)

Prof. Dr. Mehmet Serkan UMUZDAŞ

Başkan Yardımcısı

(İmza)

Prof. Dr. Mehmet Serkan UMUZDAŞ

Başkan Yardımcısı

(İmza)

Prof. Dr. Mehmet KARGÜN

Üye

(İmza)

Doç. Dr. Tuğba KILIÇER

Üye

(İmza)

Prof. Dr. Mehmet KARGÜN

Üye

(İmza)

Doç. Dr. Hüseyin Baha ÖZTUNÇ

Üye

(İmza)

Ek 2. Afet Okuryazarlığı Ölçeği

Saygıdeğer Üniversite Öğrencileri; Bu araştırma, sizlerin afetlerle ilgili sahip olduğunuz bilgi, tutum ve davranışlarınızı ve bunları etkileyen faktörleri belirlemek için yapılmaktadır. 2 bölümden oluşan bu ankette ilgili açıklamalar her bölümün başında yer almaktadır.

I. Bölümde; Kişisel bilgilerinize ait 13 madde,

II. Bölümde; Afet Okuryazarlığı ölçeğine ait 61 madde yer almaktadır.

Lütfen her bir soruyu cevaplamaya çalışınız. Araştırmadan elde edilen veriler sadece bilimsel amaçla kullanılacak olup, şahsınızla ilgili bir değerlendirme yapılmayacaktır. Ankete vereceğiniz cevaplar, araştırma sonuçlarını doğrudan etkileyeceği için son derece önemlidir. Bu çalışmaya gerekli özeni göstermenizi rica eder, şimdiden çok teşekkür ederim 😊

Doç. Dr. Ufuk SÖZCÜ

TOGÜ Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi

Cansu KELEŞ

TOGÜ Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

I. BÖLÜM

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz nedir? Kadın () Erkek ()
 2. Fakülteniz:
 3. Bölümünüz:
 4. Genel Akademik Ortalamanız: *1.50- 1.99 () *2.00- 2.49 () *2.50- 2.99 () *3.00- 3.49 () *3.50- 4.00 ()
 5. Yaşadığınız coğrafi bölge (memleketiniz):
 6. Üniversite eğitiminiz sırasında afet konularını içeren bir ders aldınız mı? Evet () Hayır ()
 7. Daha önce hiç afet yaşadınız mı? Evet () Hayır ()
- Cevabınız evet ise hangi doğal afet olduğunu yazınız.....

8. Afetlerle ilgili herhangi bir faaliyete katıldınız mı? Evet () Hayır ()
9. Afetlerle ilgili resmi ya da özel kurum ismi biliyor musunuz? Evet () Hayır ()
- Cevabınız evet ise kurumun adını yazınız.....
10. Kampüsteki acil toplanma yerini biliyor musunuz? Evet () Hayır ()
11. Kampüsteki afet planını biliyor musunuz? Evet () Hayır ()
12. Bir afet durumunda afet bölgesine görevlendirilmek üzere gönüllü olur musunuz? Evet () Hayır ()
13. Afet okuryazarlığı konusunda kendinizi yeterli görüyor musunuz? Evet () Hayır ()

II. BÖLÜM

AFET OKURYAZARLIĞI ÖLÇEĞİ

AFOY Ölçeği

Aşağıda afet okuryazarlığı ile ilgili bazı terimler ve ifadeler yer almaktadır. Soruları cevaplandırmadan önce “afet, tehlike ve risk” terimlerini okuyunuz. Sonra, terimler ışığında tabloda yer alan ifadeleri cevaplamaya geçiniz.

İfadeler için en uygun cevaplarınızı “Çok zor – 1”, “Zor – 2”, “Kararsızım – 3”, “Kolay – 4” ve “Çok kolay – 5” şeklinde üzerine çarpı (x) koyarak cevaplayabilirsiniz. İfadelerin tamamını dikkatlice okuyup doğru cevaplamanız çalışmanın değeri açısından önemlidir.

Tanımlar:

Afet: Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay.

Tehlike: Belirli bir zaman veya coğrafyada ortaya çıkarak yaşamı tehdit eden, toplumun sosyoekonomik düzen ve etkinliklerine, doğal çevreye, doğal, tarihi ve kültürel kaynaklara zarar verme potansiyeli olan doğa, teknoloji ya da insandan kaynaklanan fiziki olay ve olgu.

Risk: Bir olayın belirli koşul ve ortamlarda doğurabileceği can, mal, ekonomik ve çevresel gibi değerlerin kaybının gerçekleşme olasılığı.

No		1 – Çok zor	2 – Zor	3 – Kararsızım	4 – Kolay	5 – Çok Kolay
1	Deprem, sel, heyelan ve kazalar gibi doğa ve insan kaynaklı tehlikelerin nasıl	①	②	③	④	⑤

	oluştugu ile ilgili bilgiye ulaşmak					
2	Afetlerin insan, yapı ve çevreye vereceği zararların nasıl azaltılabileceği ile ilgili bilgiye ulaşmak	①	②	③	④	⑤
3	Sel, fırtına veya bir hortumda zarar görmekten kaçınmak için ihtiyacım olan bilgiye ulaşmak	①	②	③	④	⑤
4	Yaşadığım bölge ve coğrafyanın karşılaşılabileceği tehlikelerin oluşturabileceği risklerin neler olduğu bilgisine ulaşmak	①	②	③	④	⑤
5	Afet öncesinde, afetlerde ortaya çıkan zararlara karşı yapılabilecek sigortalar hakkında bilgiye ulaşmak	①	②	③	④	⑤
6	Afet gönüllülerinin eğitimleriyle ilgili bilgilere ulaşmak	①	②	③	④	⑤
7	Evimi deprem, sel ve yangın gibi tehlikelere karşı yapısal olarak güçlendirmem gerektiğini anlamak	①	②	③	④	⑤
8	Bir yapının selden zarar görmesini engelleyebilmek için başka bir yere taşındırılma ihtiyacını anlamak	①	②	③	④	⑤
9	Afet öncesinde hazırlanan barınma yerlerinin önemli olduğunu anlamak	①	②	③	④	⑤
10	Sel gibi afetlerde suya yön vermek için kullanılan kum torbası gibi malzemelerin önemli olduğunu anlamak	①	②	③	④	⑤

11	Doğa kaynaklı bazı afetlerde kayıpları azaltmaya yönelik kullanılan erken uyarı sistemlerinin önemini anlamak	①	②	③	④	⑤
12	Çığ oluşumunu önlemeye karşı kar birikmesini engellemek için patlayıcı kullanma ihtiyacını anlamak	①	②	③	④	⑤
13	Afetlerle ilgili hangi eğitime ihtiyacım olduğuna karar vermek	①	②	③	④	⑤
14	Nerede olursa olsun erken uyarı sistemleri aktif hale geçtiğinde ne yapmam gerektiğine karar vermek	①	②	③	④	⑤
15	Yaşadığım ortamda bulunan mobilya ve tablo gibi eşyaların afetler sırasında düşüp devrilerek verebileceği zararı nasıl azaltabileceğime karar vermek	①	②	③	④	⑤
16	Afetlere karşı risklerimi/oluşabilecek zararları azaltabilmek için, varsa uygun mali devlet desteğine başvurmak	①	②	③	④	⑤
17	Bir afet öncesinde çevremdeki çocuk, yaşlı, engelli veya yardıma ihtiyacı olan vatandaşları tespit etmek	①	②	③	④	⑤
18	Kurumların halka açık acil durum ve afet planlarına ulaşmak	①	②	③	④	⑤
19	Kurumların halka açık acil durum ve afet tatbikatları hakkındaki bilgilerine ulaşmak	①	②	③	④	⑤

20	Afetlerle ilgili polis, ambulans ve itfaiye gibi ilk müdahale ekiplerinin aldığı eğitimlere ulaşmak	①	②	③	④	⑤
21	Kurumların afetlerle ilgili halka açık genel hazırlık çalışmalarına ulaşmak	①	②	③	④	⑤
22	Afet eğitimlerine neden ihtiyaç olduğunu anlamak	①	②	③	④	⑤
23	Bir afet anında görevli kişilerin talimatlarına uyum göstermenin önemini anlamak	①	②	③	④	⑤
24	Resmî kurumlar tarafından cep telefonlarına gönderilen afet mesajlarının önemini anlamak	①	②	③	④	⑤
25	Benim ve çevremdeki nesnelerin uzun süreli sarsıntısından bir deprem olup olmadığını anlamak	①	②	③	④	⑤
26	Afet öncesinde resmî kurumlar tarafından yapılan uyarı ve ikazların önemini anlamak	①	②	③	④	⑤
27	Afetlere hazırlık amacıyla yapılan tatbikatlarda aile bireylerinin rol ve sorumluluklarının nasıl belirleneceğine karar vermek	①	②	③	④	⑤
28	Afetlerle ilgili eğitim kurslarından hangisine ihtiyacım olduğuna karar vermek	①	②	③	④	⑤
29	Afet çantasında neler olması gerektiğine karar vermek	①	②	③	④	⑤

30	Afete neden olan tehlikelerle ilgili medyada yer alan bilgilerin güvenilirliğini değerlendirmek	①	②	③	④	⑤
31	Aile bireyleriyle aile afet planı hazırlamak	①	②	③	④	⑤
32	Aile afet planı içerisinde hazırlanan tatbikat planlarını aile bireyleriyle uygulamak	①	②	③	④	⑤
33	İlk yardım, yangın söndürme ve temel arama kurtarma eğitimlerine başvurmak	①	②	③	④	⑤
34	Kurumlar tarafından tehlikeyle ilgili uyarı ve ikazlar afet vurmadan önce hemen yapılabilirse, alandan tahliye bilgisine ulaşmak	①	②	③	④	⑤
35	Yerel kurumlar tarafından afet anında kullanılmak üzere park, bahçe gibi kamusal alanlara yerleştirilen afet ekipmanları bilgisine ulaşmak	①	②	③	④	⑤
36	Toplumda sel veya fırtına gibi bir tehlikenin erken uyarısı yapıldığında afetten korunmak için gerekli bilgiye ulaşmak	①	②	③	④	⑤
37	Bulunduğum ortamı terk edebileceğim bir kaçış planının ne kadar önemli olduğunu anlamak	①	②	③	④	⑤
38	Kurumların ilaç ve tıbbi malzeme, gıda ve giysi gibi öğeler için oluşturdukları afet ekipman kitlerinin önemini anlamak	①	②	③	④	⑤

39	Bir sel afeti öncesinde çevrenin sular altında kalmasını kum torbaları ile engelleyebilmenin önemli olduğunu anlamak	①	②	③	④	⑤
40	Arama kurtarma çalışmalarında ilk 72 saatin önemli olduğunu anlamak	①	②	③	④	⑤
41	Ambulans, itfaiye, emniyet veya diğer yardım ekiplerinin boş yere meşgul edilmemesi gerektiğini anlamak	①	②	③	④	⑤
42	Bir afet anında ihtiyaç halinde hangi kurumla temasa geçebileceğime karar vermek	①	②	③	④	⑤
43	Afet anında ikincil tehlikelerden korunmak için yapmam gerekenleri (bölgeyi terk etme veya bir aşı yaptırmak gibi) değerlendirmek	①	②	③	④	⑤
44	Yaralanan bir kişinin ilk yardıma ihtiyacı olup olmadığına karar vermek	①	②	③	④	⑤
45	Afet anında en yakın afet toplanma alanına gitmek	①	②	③	④	⑤
46	Tahliye edilme talimatlarına uyum göstermek	①	②	③	④	⑤
47	Bir afet sonrası iyileştirme çalışmaları kapsamında devreye giren afet planlarına ulaşmak	①	②	③	④	⑤
48	Bir afet sonrasında yapı yönetmelikleriyle ilgili düzenlenen güncel bilgilere ulaşmak	①	②	③	④	⑤

49	Bir afet yerinde oluşturulan afet ve acil durum yönetim merkezi kadrosunun hangi birimlerden oluştuğu bilgisine ulaşmak	①	②	③	④	⑤
50	Bir afet sonrasında ulaşım gibi kamusal hizmetlerin faal olup olmadığı bilgisine ulaşmak	①	②	③	④	⑤
51	Bir afet sonrasında oluşan fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarıyla nasıl mücadele edileceği ile ilgili bilgiye ulaşmak	①	②	③	④	⑤
52	Bir afet sonrasında yaşadığım yapının hasar değerlendirmesini yaptırmanın önemini anlamak	①	②	③	④	⑤
53	Resmi ve özel kurum ile toplumu temsil eden kişilerin afetler sonrasında iş birliği içinde çalışmalarının önemini anlamak	①	②	③	④	⑤
54	Bir afet sonrasında çocuk, yaşlı veya engelliler gibi özel ihtiyaç sahibi vatandaşların yardım gereksinimlerinin neler olabileceğini anlamak	①	②	③	④	⑤
55	Bir afet sonrasında kültürel eserleri korumanın toplum açısından önemini anlamak	①	②	③	④	⑤
56	Bir afet sonrasında iyileşmeyi hızlandırmak için yetkililerle iş birliği içinde olmanın önemini değerlendirmek	①	②	③	④	⑤

57	Bir afet sonrasında gıda, barınma ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarımı mevcut şartlara en uygun şekilde değerlendirmek	①	②	③	④	⑤
58	Afetlerde zarar gören doğal kaynakların bildirimini hangi kurumlara yapabileceğimi değerlendirmek	①	②	③	④	⑤
59	Bir afet sonrasında kullanılmak üzere devletin ayırdığı mali kaynaklardan yararlanmak için ilgili birimlere başvurmak	①	②	③	④	⑤
60	Afetlerde hasar gören bir yapının onarımını yönetmeliklere uygun bir şekilde yaptırmak	①	②	③	④	⑤
61	Afetler sırasında ulaşım, enerji ve kanalizasyon gibi alt ve üst yapı sistemlerinde hasar meydana gelirse, yerel kurumların ilgili birimlerini bilgilendirmek	①	②	③	④	⑤

Ek 3. Ölçme Araçları Kullanım İzni

Afet Okuryazarlığı (AFOY) Ölçeği Kullanım Yönergesi

Sayın Yazar(lar),

Öncelikle Afet Okuryazarlığı (AFOY) ölçeğini çalışmalarınızda kullanmak istediğinizden dolayı memnun olduğumuzu iletmek isteriz. Çalışmalarınızın sonuçları yayınlandığında ilgili **argümanın bizimle paylaşılması ve referans gösterimlerinin yerine getirilmesi** dahilinde Ölçeğin kullanımına izin veriyoruz. Çalışmanızda hem sistematik derlemeye hem de ölçek makalesine atıf yapmanız gerekmektedir. Ayrıca afet okuryazarlığına sunduğunuz katkı önemlidir ve bu alanın gelişmesi için elde ettiğiniz çıktıların (makale vb.) kendi çalışmalarımızda kullanılabilmesi adına bizimle paylaşmanız gerekmektedir.

Herhangi bir sorunuz halinde temasa geçmekten lütfen çekinmeyiniz.

Saygılarımla,

Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt Çalışkan

Prof. Dr. Sarp Üner

Ek 4. Araştırma Uygulama İzin Belgesi

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

REKTÖRLÜĞÜ

Genel Sekreterlik

Genel Sekreterlik

Sayı : E-36763901-044-494374 06.11.2024

Konu: Anket Çalışma İzni

DAĞITIM YERLERİNE

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Cansu KELEŞ' in, Doç. Dr. Ufuk SÖZCÜ danışmanlığında hazırlamış olduğu yüksek lisans tez çalışması kapsamında birimizde uygulama yapma talebi Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Mücahit EĞRİ

Rektör Yardımcısı

Ek: Yazı ve ekleri

Dağıtım:

Eğitim Fakültesi Dekanlığına

Eczacılık Fakültesi Dekanlığına

Fen Edebiyat Fakültesi Dekanlığına

Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanlığına

Hukuk Fakültesi Dekanlığına

İslami İlimler Fakültesi Dekanlığına

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığına

Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dekanlığına

Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığına

Spor Bilimleri Fakültesi Dekanlığına Ziraat Fakültesi Dekanlığına

Devlet Konservatuvarı Müdürlüğüne Yabancı Diller Yüksekokulu Müdürlüğüne

Tokat Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne

Tokat Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Müdürlüğüne

Ek 5. ÖZGEÇMİŞ